הישיבה המאה־ועשרים־ושתיים של הכנסת השמינית

יום רביעי, ד' טבת תשל"ה (18 דצמבר 1974)
ירושלים, הכנסת, שעה 11.03

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר פ. שינמן:
הריני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. תחילה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר־הכנסת נ. לורך:
ברשות היושב־ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת מסקנות ועדה משותפת של ועדת החוץ וועדת החינוך והתרבות בנושא: החלטות אנטי־ישראליות בוועידת אונסק"ו.

ב. חילופי גברי בוועדת החוקה, חוק ומשפט

היו"ר פ. שינמן:
רשות הדיבור ליושב־ראש ועדת הכנסת, להודעה.

ארי אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב־ראש, הנני מבקש את אישורה של הכנסת לחילופי גברי מטעם סיעת התנועה לזכויות האזרח בוועדת החוקה, חוק ומשפט; במקום חבר־הכנסת בועז מואב תיכנס חברת־הכנסת שולמית אלוני.

היו"ר פ. שינמן:
אין התנגדות, ואני קובע שאושרה הודעתו של יושב־ראש ועדת הכנסת.

ג. שאילתות ותשובות

היו"ר פ. שינמן:
אנו עוברים לסעיף הבא בסדר־היום: לשאילתות ותשובות. שר הסעד יואיל להשיב על שבע שאילתות.

שר־הסעד מ. חזני:
כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, כל השאילתות שאני עומד לענות עליהן, פרט לאחרונה, הוגשו עוד לשר שם־טוב בכהנו כשר הסעד והגיעו לידיו בסמוך לצאתה של הכנסת לפגרת הקיץ. לידי הגיעו רק בחודש האחרון, ומכאן הפער הגדול בין תאריך הגשת השאילתות לבין דברי התשובה שלי.

1175. העברת ההקצבות לעיירה שלומי

חבר־הכנסת א. ורדינר שאל את שר הסעד ביום ו' בתמוז תשל"ד (26 ביוני 1974):

בביקורי בעיירה שלומי נודע לי שמשרד הסעד מפגר בהעברת התקציבים למועצה הנמצאת במצוקה כספית עקב סוג האוכלוסיה המיוחד והמצב הבטחוני.

אבקש לדעת:

האם ידוע לכבודו על כך?

אם כן — מה בדעתו לפעול כדי שלא יהיו פיגורים בהעברת ההקצבות למועצה המקומית?

שר־הסעד מ. חזני:
כל ההקצבות שאושרו למקום הועברו, פרט להקצבה למשכורת לשנת 1974, מאחר שהרשות המקומית לא טרחה לדווח על רשימת העובדים. למרות זאת העביר משרד הסעד בתחילת השנה מקדמה על חשבון משכורת אפריל—נובמבר 1974.

1294. הפעלת לשכת הסעד לבדואים בבאר־שבע

חבר־הכנסת חמאד אבו־רביעה שאל את שר הסעד ביום י"ד בתמוז תשל"ד (4 ביולי 1974):

לפני ארבעה חודשים נסגרה לשכת הסעד לבדואים בבאר־שבע וכיום אין מי שיטפל בבעיות הסעד הרבות של הבדואים. ויש להדגיש כאן שמאז נפתחה הלשכה האמורה לא פעלה בצורה תקינה ומסודרת. היא היתה סגורה על־פי רוב והקהל סבל ורטן באין מושיע.

נוכח האמור אודה לכבודו אם ישיבני:

1. למה נסגרה לשכת הסעד לבדואים בבאר־שבע?
2. האם עומד משרד הסעד לפתוח את הלשכה מחדש ומתי?
3. כאשר תיפתח הלשכה מחדש — האם ידאג משרד הסעד לכך שהיא תפעל באורח סדיר בכל ימות השבוע?

שר־הסעד מ. חזני:
לשאלה 1: הלשכה נסגרה בגלל התפטרותו של העובד הסוציאלי ללא הודעה מוקדמת.

לשאלה 2: הלשכה כבר נפתחה מחדש.

לשאלה 3: הלשכה פועלת כל ימות השבוע.

1295. הלוואות לחיילים משוחררים

חבר־הכנסת ל. דיציאן שאל את שר הסעד ביום י"ד בתמוז תשל"ד (4 ביולי 1974):

נמסר לחברי ועדת העבודה שבמסגרת הטיפול בחייל המשוחרר ניתנו למספר מסויים של שכירים הלוואות בתנאים שניתנו לעצמאים.

אבקש לדעת:

1. מה מספר החיילים שקיבלו הלוואות בצורה זו על־ידי משרד הסעד?

2. מה היו הקריטריונים למתן הלוואות אלו?

שר־הסעד מ. חזני:

לשאלה 1: בסך־הכל הוגשו 992 בקשות, אושרו 241 בקשות, נדחו 5 בקשות, 46 בקשות לא אושרו בגלל אי־השלמת מסמכים שהיו דרושים לאישור הבקשה.

לשאלה 2: הקריטריונים הם כמפורט בחוזר הסמנכ"ל לענייני לשכה וקהילה, מיום 2 ביוני 1974, לאחר סיכום עם משרדי האוצר והעבודה. זכאות: חייל משוחרר כמשמעותו בחוק זכאי להלוואה כשנתמלאו התנאים הבאים: א. שכיר שהכנסתו ברוטו ערב גיוסו לא עלתה על 1,500 לירות; ב. שכיר שחזר כעת למקום עבודתו או מובטחת חזרתו למקום עבודתו או אושר לו מענק אבטלה או סודר בקורס להכשרה מקצועית של משרד העבודה; ג. מצהיר על התחייבויות דוחקות (בצורה מפורטת). ד. מגיש אישורים בהתאם לנימוקים.

1380. קשיים באישפוז בת מונגולואידית של משפחה תל־אביבית

חבר־הכנסת ג. פת שאל את שר הסעד ביום כ"ו בתמוז תשל"ד (16 ביולי 1974):

בעתון "הארץ" מיום 14 ביולי 1974 מצוטט מכתב שהגיע ממשפחה תל־אביבית שבביתה נמצאת בת מונגולואידית ובו תיאור מזעזע על מאמצי המשפחה למצוא מוסד מתאים לאישפוז הבת החולה, שלא הביאו לתוצאות כל שהן וכתוצאה מכך נתונה המשפחה במצב נפשי קשה ההולך ומחריף.

רצוני לשאול:

1. האם הגיע תוכן המאמר הנ"ל לתשומת־לב כבוד השר או הממונים על הטיפול בבעיות דומות במשרד הסעד?

2. מדוע לא נענתה המשפחה בפניותיה הרבות למשרד הסעד?

3. האם מצויים מוסדות מתאימים במסגרת או בפיקוח של משרד הסעד שבאחד מהם יוכל להימצא הסדר לעניין הנדון?

4. האם מוכן כבוד השר להורות לממונה במשרדו לפנות אל מר דונביץ ולהציע את עזרת משרדו לפתרון הבעיה?

שר־הסעד מ. חזני:

לשאלה 1: כן.

לשאלות 2—3: קיים מחסור חמור במקומות פנויים במעונות פנימייתיים למפגר. לפיכך יש רשימה ארוכה של ממתינים לסידור.

לשאלה 4: תפקיד המשרד למצוא פתרונות לבעיות כאלה. קצב הבנייה ותוספת מקומות במעונות איטי מדי, משום זה נגרם סבל קשה לנזקקים לכך.

1703. שיכון לנכים.

חברת־הכנסת ח. גרוסמן שאלה את שר הסעד ביום כ"ז באב תשל"ד (15 באוגוסט 1974):

בראשית אוגוסט שנה זו, בעקבות שביתת שני נכים רתוקים לכסאות גלגלים ליד משרדך, התפרסמו ידיעות כי משרדך מסר לחברת "פרזות" 400,000 לירות, כדי לרכוש לנכים דירות המתאימות לצרכיהם המיוחדים. הסכום נמסר — על־פי ידיעות אלה — לפני שנה בקירוב. עד כה לא השתמשה חברת "פרזות" בסכום זה.

שאלותי הן:

א. מדוע לא נרכשו מגורים מיוחדים לנכים במשך השנה שבה היה הכסף מונח בחברת "פרזות" הירושלמית?

ב. מה בדעת משרד הסעד לעשות לפתרון מהיר של הבעיה?

שר־הסעד מ. חזני:

א. הידיעות שהתפרסמו אינן מדוייקות. משרדי אינו אחראי לנושא השיכון והדיור. משרד השיכון אישר למטרה זו, לפי בקשתנו, תקציב בסך 400,000 לירות והביצוע הועבר לחברת "פרזות". חברת "פרזות" נתנה הסכמתה העקרונית לרכישת דירות לנכים, אולם נתקלה בקשיים להשיג דירות המותאמות לצרכי נכים עם כסאות גלגלים.

ב. הפתרון לבעיה בידי משרד השיכון וחברת "פרזות".

2268. ביטול לשכות כפולות של שרים

חבר־הכנסת מ. פרוש שאל את שר הסעד ביום י"ב בכסלו תשל"ה (26 בנובמבר 1974):

שרים אחדים הודיעו על ביטול לשכותיהם בתל־אביב כדי למנוע ביזבוז וכדי לשמש דוגמה אישית. לעומת זה נמנה כבודו בין השרים המקיימים עדיין לשכה כפולה.

רצוני לשאול:

1. מה הוא תקציבה השנתי של לשכתו בתל־אביב?

2. האם מוכן כבוד השר לבטל לשכה זו?

3. אם לא — מדוע?

שר־הסעד מ. חזני:

לשאלה 1: אפס, מכיוון שאין לי כל לשכה בתל־אביב. כאשר אני צריך לקבל קהל בתל־אביב, אני עושה זאת באחד החדרים בלשכה המחוזית של משרד הסעד ביפו, בבית חלאף הידוע.

לשאלות 2—3: התשובה משתמעת מתשובתי לשאלה 1.

1218. ועדות שרים בשיתוף הגורמים העיקריים במשק

חבר־הכנסת ז. שובל שאל את שר האוצר ביום י"ב בתמוז תשל"ד (2 ביולי 1974):

בעתונות נמסר על תכניח להקים ועדה פאריטטית של הממשלה ושל ההסתדרות כדי לדון בבעיות המשק.

אבקש לדעת:

1. האם ידיעה זו נכונה היא?

2. האם סבור כבודו שהקמת ועדה קבועה כנ"ל עם אחד הגורמים במשק, להבדיל מפגישות תקופתיות

לבירור עניינים המתעוררים מפעם לפעם, תואמת כללים מקובלים לעבודה תקינה של הממשלה ?

3. האין כבודו סבור שיש מקום להקים ועדה קבועה שתאגד בתוכה את נציגי הממשלה, העובדים והמסיקים ?

שר־האוצר י. רבינוביץ :

1. שר האוצר ושרים אחרים מקיימים התייעצויות סדירות עם הגורמים העיקריים במשק ובחברה לשם בירור נושאים שבהם קיים עניין משותף. גורמים אלה כוללים בין היתר את ההסתדרות, התאחדות התעשיינים, אירגוני החקלאים, אירגון הקבלנים וכו'.

2. אני מבין מנוסח השאילתה שהשואל מסכים עמי שהתייעצויות כאלה "תואמות את הכללים המקובלים לעבודה תקינה של הממשלה".

3. השרים הכלכליים משתתפים בכמה ועדות משולשות יחד עם נציגי ההסתדרות ועם נציגי לשכת התיאום של האירגונים הכלכליים. הוקמו ארבע ועדות משותפות בנושאים הבאים : א) ועדה להגברת פריון הייצור והייעול של המשק — יושב־ראש שר האוצר ; ב) ועדה לכוח־אדם, הכשרה והסבה מקצועית — יושב־ראש שר העבודה ; ג) ועדה לשיפור וייעול השיווק — יושב־ראש שר המסחר והתעשיה. כן קיימות ועדות לנושאים ספציפיים שבחלקן משתתפת ההסתדרות בלבד ובחלקן המעסיקים הם השותפים היחידים.

1904. לשכת ייעוץ לענייני מס הכנסה בבאר־שבע.

חבר־הכנסת א. מויאל שאל את שר האוצר ביום ה' בחשון תשל"ה (24 באוקטובר 1974) :

משרד האוצר מקיים לשכות ייעוץ בענייני מס הכנסה ברוב ערי הארץ, אולם בבאר־שבע ובכל אזור הנגב אינן קיימות לשכות כאלה.

הריני מבקש איפוא להשיב לי :

האם הנך מוכן להורות לפקידי משרדך לעשות את הסידורים המתאימים לשם פתיחתה של לשכת ייעוץ לענייני מס הכנסה בבאר־שבע ?

שר־האוצר י. רבינוביץ :

עד כה נהגנו לקיים לשכות ייעוץ קבועות בערים הגדולות החולשות על אזורים נרחבים של כמה משרדי שומה, כגון תל־אביב וחיפה.

נציבות מס הכנסה פותחת לשכות ייעוץ ארעיות בתקופת הקיץ שתפקידן לסייע לרוצים למלא את הצהרתם השנתית למס הכנסה.

באשר לבאר־שבע מסתבר כי אכן נפתחה שם לשכת ייעוץ. בתקופה מ־16 במאי 1971 ועד 75 ביולי 1971 פנו ללשכה 98 איש במשך חודשיים. לא היתה איפוא הצדקה לקיים שם לשכת ייעוץ.

לקראת השנה הבאה נערוך בדיקה מחודשת, ואם לא יהיה צימצום תקציבי דראסטי ננסה שוב, לתקופה נסיונית, לפתוח לשכת ייעוץ רביעית.

יש לציין כי בהעדר לשכת ייעוץ מיוחדת יכול כל אזרח לפנות בבקשה לייעוץ למשרד השומה בבאר־שבע.

1933. מידע על קשייו של אינטרנשיונל קרדיט בנק

חבר־הכנסת י. הורביץ שאל את שר האוצר ביום י"ג בחשון תשל"ה (29 באוקטובר 1974) :

כפי שפורסם בעתונות הומצאה לכבודו במחצית הראשונה של חודש ספטמבר אינפורמאציה על קשייו של אינטרנשיונל קרדיט בנק בז'נבה. אינפורמאציה זו אף נמסרה לאישים נוספים שטיפלו בפרשה.

אודה לכבודו אם ישבי לי :

1. האם נהג השר כהלכה בהצניעו ידיעה בעלת חשיבות עליונה מיושב־ראש מועצת המנהלים של הבנק בשעה שקויימו שיחות ופעילות אינטנסיבית ללא שיתופו של יושב־ראש מועצת המנהלים, הבארון רוטשילד ?

2. האם נכונה הידיעה כי מר לוינסון נסע בשליחות כבודו לברר אפשרות של רכישת הבנק, ואף זאת ללא ידיעתו של הבארון ?

3. אם נכונות הידיעות הנ"ל, האין כבוד השר סבור שנוסף למפולת עצמה הקשורה באישים אחרים גרם כבודו בדרך טיפולו לנזק חמור ביותר במערכת היחסים של משקיעים כגון הבארון רוטשילד עם מדינת ישראל ולפגיעה באינטרסים שלה ?

שר־האוצר י. רבינוביץ :

הנושא כבר נדון בהרחבה פעמים מספר הן בוועדת הכספים והן במליאת הכנסת. אין לי מה להוסיף בנושא זה על מה שאמרתי בעבר.

1940. הנוהג בהחזרת הוצאות נסיעה לעובדי המדינה

חבר־הכנסת ח. שמעוני שאל את שר האוצר ביום י"ג בחשון תשל"ה (29 באוקטובר 1974) :

עובדי מדינה הנוסעים במוניות שירות (אך לא באוטובוסים) חייבים לצרף קבלות לחשבון האש"ל החודשי.

אבקש לדעת :

1. מדוע קיימת ההבחנה בין אוטובוס למונית שירות בנסיעה בין־עירונית ?

2. המוכן השר להורות לנציב שירות המדינה לבטל את ההבחנה ?

אם לא — מדוע ?

שר־האוצר י. רבינוביץ :

החזרת הוצאות נסיעה בתפקיד של עובדי מדינה טעונה קבלה.

במטרה לפשט וליעל את הבדיקות של חשבונות האש"ל ובעקבות פניית הסתדרות עובדי המדינה הגענו למסקנה והורינו על כך בשעתו לחשבים ולעובדים שניתן לבטל את הצורך בצירוף כרטיסי נסיעה באוטובוסים ובמרכבת.

על כרטיסי מוניות לא ויתרנו מאחר שמחירי הנסיעה במוניות גבוהים יותר מאוטובוסים, והעובדים מצווים, מטעמי חסכון, לנסוע בדרך כלל ברכבת או באוטובוס.

2053. חפכון בדלק

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר האוצר ביום כ' בחשון תשל"ה (5 בנובמבר 1974) :

נוכח המצב החמור בתחום הרזרבות במטבע זר וההוצאה של מאות מיליוני דולרים לשנה לדלק, רצוני לשאול את כבודו:

1. האם קיימת תכנית לחסכון בדלק?
2. אם לא — מה הסיבות לכך?
3. האם אין כבוד השר סבור שהמצב מחייב תכנית מקיפה במגמה לחסוך בדלק?

שר־האוצר י. רבינוביץ:

ההעלאה האחרונה במחירי הדלק לסוגיו, בשיעור של 82% בממוצע, תביא ללא ספק לחסכון משמעותי בצריכת הדלק.

אמצעים נוספים לחסכון בדלק יידונו במסגרת ועדת השרים לעניין חסכון בדלק ובחשמל, בראשותו של שר התיירות.

2088. פניות לבנק בחוץ־לארץ בעניין הל־וואה לישראל

חבר־הכנסת מ. ידיד שאל את שר האוצר ביום כ"ב בחשון תשל"ה (7 בנובמבר 1974):

בעתון "מעריב" מתאריך 31 באוקטובר 1974 התפרסמה ידיעה בה נמסר שנציגים בכירים מטעם משרד האוצר ומטעם בנק ישראל פנו בנפרד, ללא כל תיאום ביניהם, לבנק חשוב בחוץ־לארץ, בבקשת הלוואה, והדבר עורר רושם שלילי בהנהלת אותו בנק זר.

אודה לכבודו אם ישיב לשאלותי הבאות:

א. האם הידיעה נכונה?

ב. אם כן — האם לא קיים נוהג לתאם פניות ופעולות בין המשרדים?

ג. אילו אמצעים מתכוון משרד האוצר לנקוט למען לא יישנה מקרה כנ"ל?

שר־האוצר י. רבינוביץ:

משרד האוצר ממונה בלעדית על קבלת הלוואות בישראל ובחוץ־לארץ.

2146. הנחות ממס נסיעות

חבר־הכנסת ח. שמעוני שאל את שר האוצר ביום כ"ט בחשון תשל"ה (14 בנובמבר 1974):

כל עובדי חברות התעופה (לרבות פקידים ועובדי שירותים) ובני־ביתם נהנים מהנחה של 80% ממס הנסיעות.

אבקש לדעת:

1. האם האמור לעיל נכון הוא?

אם לא — מה נכון ומה אינו נכון?

2. האם כל אדם הנהנה מהנחה במחיר הכרטיס נהנה גם מהנחה מקבילה במס נסיעות?

שר־האוצר י. רבינוביץ:

1. כל עובד חברות התעופה נהנים מפטור כדלקמן: א) במס קצוב הפטור — 550 ל"י מתוך 750 ל"י; ב) במס לפי אחוזים — המס בשיעור של 15% מחושב מתוך 20% ממחיר כרטיס רגיל כאשר כרטיס הנסיעה ניתן לעובד החברה ובני־ביתו ללא תמורה.

2. המחיר שנקבע על־ידי כל חברות התעופה ומקבל ביטויו במחירון המופץ על־ידי ארגון התעופה הבין־לאומי "יאטא" משמש בסיס לחישוב מס נסיעות חוץ באחוזים. אם קבוצת נוסעים זוכה לכרטיס מוזל במחירון הנ"ל אנו רואים את הכרטיס כמחיר מוכר, כגון מחירי כרטיסים לנוער ולסטודנטים, כמחירי כרטיסים לילדים וכדומה.

המס הקצוב נוכה במלואו בכל מקרה, בהתאם לצווי מס נסיעות חוץ: צו מס נסיעות חוץ (קביעת שיעורי המס), תש"ל—1970, וצו מס נסיעות חוץ (פטור), תש"ל—1970".

2173. חקירה בעניין הפקדות "צים" בחוץ־לארץ

חבר־הכנסת א. רונן שאל את שר האוצר ביום ה' בכסלו תשל"ה (19 בנובמבר 1974):

בעתונות נתפרסמו חלקים של דו"ח צוות החקירה בעניין הפקדות "צים" בחברות הקשורות בעסקי ד"ר טיבור רוזנבאום. דו"ח זה, לרבות תוכן עדותו של מיכאל צור כפי שפורסם, זורק אור על צורת המימון של החברה לישראל.

על יסוד ממצאים אלה אבקש לדעת:

1. האם יש בממצאים אלה פגיעה בחוק?

2. האם לאור הממצאים הנ"ל מוכן אתה להורות — בהתאם לסעיף 10 (א) של חוק החברה לישראל, תשכ"ט — 1969, לבטל מיד את כל ההטבות אשר הוענקו לחברה בהתאם לחוק זה?

3. אם התשובה לשתי שאלותי הקודמות היא שלילית — אבקש לדעת מה הנימוקים לכך.

שר־האוצר י. רבינוביץ:

1—3. צוות הבדיקה מטעם חברת "צים" פעל מטעם החברה ולפיכך לא נעשתה החקירה במסגרת ממלכתית, תוך שמירה על מתכונות משפטיות מחייבות. ממצאי הדין־וחשבון משמשים איפוא כבסיס לבדיקות וחקירות נוספות מצד הגורמים הממלכתיים המוסמכים.

במסגרת זאת פנה היועץ המשפטי לממשלה למשטרה וביקשה לקיים חקירה במגמה לבדוק אם יש מקום להליכים משפטיים בעבירות העולות, לכאורה, מן הדין־וחשבון, או בעבירות אחרות, כפי שהחקירה תעלה. מכאן יוצא שיש מקום לחכות לממצאי החקירה והמסקנות המשפטיות שינבעו ממנה.

2175. קשרי "סולל בונה" עם טיבור רוזנבאום

חבר־הכנסת י. בארי שאל את שר האוצר ביום ה' בכסלו תשל"ה (19 בנובמבר 1974):

העתון "ידיעות אחרונות" בגליונו מיום 15 בנובמבר 1974 מוסר כי המנהל הכללי של "סולל בונה", צבי רכטר, דיווח לך בעת האחרונה על ערבות פיקטיבית שניתנה לטיבור רוזנבאום, "לייפוי" המאזן של J. C. B. בז'נבה. "סולל בונה" הבטיח את עצמו בפני הצורך לממש את הערבות הפיקטיבית על־ידי קבלת מכתב מטיבור רוזנבאום המאשר כי "סולל בונה" אינו חייב לו מאומה.

אבקש לדעת:

1. האם נכון הדבר שמר צבי רכטר דיווח לכבודו על הפרשה?

2. אם כן — האם תוכן המידע מתיישב עם האמור למעלה?

3. האם העביר כבודו את המידע ליועץ המשפטי לממשלה לשם נקיטת צעדים משפטיים?

4. אם כן — מתי?

5. אם לאו — מדוע?

שר־האוצר י. רבינוביץ:

לשאלה 1: כן.

לשאלה 2: לא.

לשאלות 3—5: כפי שהתפרסם, הסתבכות הבנק השווייצרי והשלכותיה בארץ נבדקות על־ידי הרשויות המתאימות.

2190. מקרה של העסקת עובדים בשבת במשרד האוצר

חבר־הכנסת מ. פרוש שאל את שר האוצר ביום ה' בכסלו תשל"ה (19 בנובמבר 1974):

כפי שנמסר לי הועסק במשרד האוצר מספר גדול של עובדים בשבת שקדמה להחלטת הממשלה על הפיחות ועל המדיניות הכלכלית החדשה.

הגיעו אלי תלונות שהיו עובדים שהוכרחו — כנגד רצונם ומצפונם — לבוא לעבודה ולחלל את השבת.

אבקש לדעת:

1. האם נכון הדבר שעובדים רבים הועסקו בשבת הנ"ל במשרד האוצר?

2. אם כן — מה היה מספרם?

3. אילו צעדים נוקט כבודו כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד?

שר־האוצר י. רבינוביץ:

1. נכון הדבר שהועסקו כמה עובדים במשרדי האוצר בכל חלקי הארץ בשבת 9 בנובמבר 1974.

2. המספר הכולל של עובדים אלה הוא כ־150 איש.

3. ברור כי לא ניתן לבצע מבצע ענק כמו פיחות, אשר השפעתו ניכרת בכל המשק, ואשר סודיות רבה כרוכה בו, מבלי שמספר קטן יחסית של עובדים יועסק ביום הקובע, אף אם זה יום שבת.

ולבסוף ברצוני לציין כי שום עובד לא הועסק במשרד האוצר בשבת 9 בנובמבר 1974 בניגוד לרצונו.

2210. הטלת קנסות על מאחרים בהגשת דו"חות על הכנסותיהם

חבר־הכנסת י. מודעי שאל את שר האוצר ביום ה' בכסלו תשל"ה (19 בנובמבר 1974):

ביום 21 ליולי 1974 הוגש לבית־משפט השלום בחיפה כתב־אישום נגד חברת "בשמת" ומנהלה אבנר תומר על שלא הגישה דו"חות על הכנסותיה בשנת המס 1970//71.

אבקש להשיב לשאלותי הבאות:

1. מה הוא אחוז החברות המגישות דו"חות לשלטונות מס הכנסה בפיגור?

2. מה הוא אחוז הפיגור בזמן?

3. כיצד קרה שחברה אשר עשתה עסקים עם הממשלה וקיבלה סיוע ממשלתי לא הגישה דו"ח אלא באיחור של שלוש שנים ומעלה ולא נתבעה לדין?

4. מה הן הוראות הקבע לשלטונות המס, אם יש כאלו, לגבי הגשות תביעות משפטיות על איחורים בהגשת דו"חות?

שר־האוצר י. רבינוביץ:

1—2. המועד החוקי הקובע להגשת דו"חות על ההכנסה המבוססים על הנהלת חשבונות, לרבות תיקי חברות, הוא בדרך כלל ה־31 באוגוסט שלאחר תום שנת המס, או כעבור 5 חודשים מתאריך המאזן.

לפיזור מועדי הגשת הדו"חות המבוססים על מערכת חשבונות נערכים הסדרים עם רואי־חשבון המאפשרים להם הארכת מועדי הגשת הדו"חות במסגרת הוראות סעיף 133 לפקודה ועל־פי התנאים המפורטים בסעיף זה.

עד 15 בנובמבר 1974 נתקבלו 65% מהדו"חות לשנת המס 1973, ואילו ביתרת התיקים קיימות בקשות נוספות להארכת מועדי הגשת הדו"חות, או שנערכו בהם פעולות שומה והטלת קנסות. ארכות נוספות להגשת הדו"חות אושרו מתוך התחשבות בגיוס של חלק גדול מרואי־החשבון בין בתקופת מלחמת יום הכיפורים ולאחריה — מצב שגרם לפיגור בהכנת המאזנים.

3. לפי מיטב ידיעתנו לא עשתה החברה עסקים עם הממשלה ואף לא קיבלה סיוע ממשלתי.

החברה התחילה פעילותה במחצית השנייה של שנת המס 1970 ותיקה הועבר לשם חקירה בגין אי־הגשת דו"חות לשנת המס 1970 ו־1971 בנובמבר 1972. באפריל 1973 הועבר תיק החברה לפרקליט מחוז חיפה לשם הגשה תביעה בגין אי הגשת הדו"חות בהתאם לסעיף 216(4) לפקודת מס הכנסה.

4. בהתאם לסעיף 188 לפקודת מס הכנסה מוטלים מדי חודש בחודשו קנסות בתיקי נישומים שאינם מגישים דו"חות על ההכנסה. קנסות אלה, המתבססים על המס המגיע על־פי השומה האחרונה שבתיק, הם בשיעור של 3% לכל חודש פיגור.

בנוסף לכך, על־פי הנחיות הניתנות על־ידי הנציבות שנה שנה מוגשות תביעות פליליות נגד נישומים רבים, ובפרט נישומים אשר איחרו בהגשת הדו"חות ברציפות, לפחות בשתי שנות סמ.

2144. נתונים על תשלומי מס הכנסה של עצמאים

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר האוצר ביום ה' בכסלו תשל"ה (19 בנובמבר 1974):

נוכח הפירסומים בעתונות שעצמאים רבים אינם משלמים בכלל מס הכנסה, רצוני לשאול את כבודו:

1. מה היה מספר משלמי מס הכנסה מקרב העצמאים בשנת 1969/1970?

3. כמה עצמאים נוספו בשנת 1972/1973?

4. כמה עצמאים נוספו בשנת 1973/1974?

5. מה היה מספר משלמי מס הכנסה בשנת 1973/74?

6. בכמה מסתכמים פיגורי מס הכנסה של עצמאים בשנת 1974?

שר־האוצר י. רבינוביץ:

1. בשנת 1969/70 התנהלו באגף מס הכנסה 170,092 תיקי עצמאיים ו־16,963 תיקי חברות.

2. בשנת 1970/71 נוספו 4,947 עצמאים ו־1,730 חברות.

3. בשנת 1972/73 נוספו 13,308 עצמאים ו־2,258 חברות.

4. בשנת 1973/74 נוספו 9,571 עצמאים ו־2,227 חברות.

5. בשנת 1973/74 היו 193,852 משלמי מס עצמאים ו־25,037 חברות.

הנתונים בסעיפים 1—5 מתייחסים למצבת ותיקים הפעילה, למעט תיקים שנסגרו כל שנה עקב הפסקת הפעולות העסקיות.

6. בסוף אפריל 1974 עמדו לגבייה יתרות סופיות בסכום של 388 מיליון לירות מעצמאים ו־171 מיליון לי־רות מחברות.

2215. תנאי ההלוואה לרוכשי מלון "עין הים" בנתניה

חבר־הכנסת כ. מואב שאל את שר האוצר ביום ה' בכסלו תשל"ה (19 בנובמבר 1974):

מלון "עין הים" בנתניה עומד להירכש, או נרכש, על־ידי "תפארת בנים", בסכום העולה על 3 מיליון לי־רות.

שאלותי הן:

א. האם מלון "עין הים" בבעלותו הקודמת קיבל אשראי זול ממקורות ממשלתיים?

אם כן — האם החזיר את ההלוואה?

ב. האם הבעלים החדשים של המלון קיבלו או יקבלו עזרה ממשלתית בצורת הלוואה, ערבויות או בט־חונות, במישרין או בעקיפין?

אם כן — על סמך מה?

ג. אם הכסף לרכישת המלון מקורו פרטי — האם יתן משרד האוצר לבעלים החדשים סובסידיה בצורה של **ביטוח הצמדה?**

אם כן — על סמך מה?

שר־האוצר י. רבינוביץ:

א. מלון "עין הים" קיבל הלוואה מהחברה לפיתוח מפעלי תיירות בסך 300,000 לירות. ההלוואה הוחזרה בספטמבר 1974.

ב. לא ניתנת לבעלים החדשים של המלון עזרה ממשלתית בצורת הלוואה, ערבויות או בטחונות.

ג. המלון נרכש על־ידי "תפארת בנים", המחזיקה מספר בתי־אבות, כדי לשמש בבית־אבות לזקנים.

עלות הרכישה והפיכת המלון לבית־אבות היא כ־6 מיליון לירות ולהשלמת המימון תקבל "תפארת בנים" הלוואה ממקור פרטי בסכום של כ־2.4 מיליון לירות.

כמקובל לגבי מוסדות ומטרות מסוג זה הסכמנו לא־שר מתן ביטוח כנגד עליית המחירים להלוואה האמורה תמורת פרמיה מתאימה.

2240. בדיקת עניין לשכות השרים בתל־אביב

חבר־הכנסת מ. פרוש שאל את שר האוצר ביום י"ב בכסלו תשל"ה (26 בנובמבר 1974):

שרים אחדים הודיעו על ביטול לשכותיהם בתל־אביב כדי למנוע ביזבוז וכדי לשמש דוגמה אישית. לעומת זה נמנה כבודו בין השרים המקיימים עדיין לשכה כפולה.

רצוני לשאול:

1. מה הוא תקציבה השנתי של לשכתו בתל־א־ביב?

2. האם מוכן כבוד השר לבטל לשכה זו?

3. אם לא — מדוע?

שר־האוצר י. רבינוביץ:

עניין לשכות השרים בתל־אביב נמצא עתה בבדיקה.

2241. פיקוח על פקדונות במטבע־חוץ

חבר־הכנסת מ. פעיל שאל את שר האוצר ביום י"ב בכס־לו תשל"ה (26 בנובמבר 1974):

ב"הארץ" מיום 18 בנובמבר 1974 פורסם כי חברות מסחריות ואישים שונים החזיקו מחוץ למדינה (באישור וללא אישור האוצר) סכומים גדולים של מטבע־חוץ. עקב הפיחות עלה ערכן של הפקדות אלה ב־1.80 ל"י לכל דולר.

הנני שואל:

א. מה הם הממדים של הפקדות אלה, ומי הן החברות העיקריות העוסקות בהפקדות אלה?

ב. אילו אמצעים מתכוונת הממשלה לנקוט כדי "לשים יד" על רווחי הפיחות הללו?

ג. מה הן דרכי הפיקוח החדשות על מטבע־חוץ שמתכוון שר האוצר לנקוט כדי למנוע תהליך של בריחת מטבע־חוץ אל מחוץ למדינה?

שר־האוצר י. רבינוביץ:

א. אגף מטבע־חוץ עושה כעת מיפקד של פק־דונות במטבע־חוץ מטעם החברות הרשאיות להחזיק פק־דונות כאלה, הן בארץ והן בחוץ־לארץ. החברות העי־קריות המחזיקות פקדונות כאלה הן חברות שעיסוקן השוטף הוא במטבע־חוץ, כגון: חברות ספנות, חברות תעופה, יצואנים וחברות העוסקות בעבודות תיכנון וע־בדות קבלניות בחוץ־לארץ.

ב. ברוב המקרים יש מול הפקדונות האלה ההת־חייבויות במטבע־חוץ ועל כן אין בהחזקת הפקדונות כל רווחי פיחות. באותם מקרים שמקורם של הפקדונות בהקצבת מטבע־חוץ, שמקורו בישראל ולמטרות הון חוזר של החברות הללו, הוטל על כך היטל מטבע בשי־עור של 1.80 לירות לכל דולר בהתאם לתקנות־שעת־חירום שהוצאו עם ביצוע הפיחות האחרון.

ג. אגף מטבע־חוץ, בשיתוף משטרת ישראל, נוקט אמצעים נוספים כדי למנוע יציאת מטבע־חוץ שלא בד־רך החוק אל מחוץ למדינה.

2289. נסיעות לחוץ־לארץ מטעם משרד האוצר

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר האו־צר ביום י"ג בכסלו תשל"ה (27 בנובמבר 1974):

אבקש לדעת:

1. כמה עובדים ממשרד האוצר יצאו לשליחויות מטעם המשרד לחוץ־לארץ בשנתיים האחרונות?
2. כמה מהם נסיעתם אושרה על־ידי הוועדה המיוחדת לכך?
3. כמה מהם באישור השר בלבד?
4. בכמה הסתכמו ההוצאות לנסיעות?

שר־האוצר י. רבינוביץ:

לשאלה 1: מספר עובדי משרד האוצר שנסעו לחוץ־לארץ מטעם המשרד בשנתיים האחרונות מסתכם ב־80 עובדים.

לשאלה 2: הוועדה הבין־משרדית לאישור נסיעות לחוץ־לארץ אישרה את נסיעתם של 77 עובדים.

לשאלה 3: שלושה עובדים נסעו באישור שר האוצר.

לשאלה 4: ההוצאות לנסיעות הנ"ל הסתכמו ב־150 ב־150 לירות.

2307. מתנות מטעם שרים על חשבון משרדיהם

חבר־הכנסת י. פלומין שאל את שר האוצר ביום ט"ו בכסלו תשל"ה (29 בנובמבר 1974):

לאחרונה התפרסמה ידיעה כי שר בממשלת ישראל נתן מתנה בהמחאה של משרדו לרגל אירוע משפחתי של אחד משרי הממשלה. הוסבר כי סכום ההמחאה נזקף לחובת חשבונו האישי של נותן המתנה.

לאור זאת אבקש לדעתי:

1. מה הן ההנחיות הקיימות לגבי תשלומי מתנות על־ידי שרים ופקידים בכירים על חשבון התקציב:

א. לרגל אירועים משפחתיים ואחרים של אישים שאינם נמנים עם צוות המשרד?

ב. לרגל אירועים כאמור של אנשי צוות המשרד?

2. באיזו מידה רשאי שר או פקיד בכיר להורות לחשב משרדו לשלם בעדו ועל חשבונו האישי סכום כל שהוא בהמחאתו של המשרד?

3. אם קיימת הרשאה למשיכת שקים לחשבון פרטי — באיזו מידה מקפידים לנכות את המשיכות האמורות מהתשלום הקרוב של משכורת השר או הפקיד הבכיר?

שר־האוצר י. רבינוביץ:

על עובדי מדינה חלות הוראות התקש"ר. החשבים במשרדי הממשלה פועלים בהתאם להוראות האלה.

הממשלה מינתה ועדה מיוחדת שדנה בין היתר בהוצאות שרים. ועדה זו תמליץ על קביעת כללים בנושא זה.

היו"ר פ. שינמן:

אבקש את שר החינוך והתרבות שיואיל לעלות לדוכן ולענות על אחת־עשרה שאילתות.

2258. השתתפותם של תלמידי הגימנסיה "הרצליה" בפעולות גדנ"ע

חברת־הכנסת ג. כהן שאלה את שר החינוך והתרבות ביום י"ב בכסלו תשל"ה (26 בנובמבר 1974):

אודך אם תשיבני:

1. האם סירוב להשתתף בפעולות הגדנ"ע או ביציאה ל"שירות לאומי" הוא, מבחינת משרד החינוך והתרבות, בגדר חובה שאי־מילויה על־ידי תלמיד, הורה, מורה או מנהל בית־ספר כרוך באיזו שהיא סאנקציה?

2. כמה פעמים הוציאה השנה גימנסיה "הרצליה" בתל־אביב את תלמידיה (שאינם בפנימיה הצבאית) לאימוני גדנ"ע ושירות לאומי?

שר־החינוך־והתרבות א. ידלין:

1. בכל מקרה של סירוב להשתתף בפעולה נדון העניין לגופו. במקרה הצורך ננקטים אמצעים משמעתיים העומדים לרשות בית־הספר.

2. הגימנסיה העברית "הרצליה" אינה נכללת בפעולות הגדנ"ע בגלל סיבות תקציביות. אין לנו תקציב לממן את הגדנ"ע בכל מערכת החינוך, ואנו מעדיפים לעזור תחילה לבתי־ספר טעוני טיפוח. לפיכך לא יצאו תלמידיה של הגימנסיה לפעולות גדנ"ע.

עם זאת משולבים תלמידי הגימנסיה במסגרות של אימון מיוחד או שירות לאומי, על אף שאין להם אימוני גדנ"ע סדירים.

2300. מצב המקלטים בבתי־הספר במרכז הארץ

חבר־הכנסת מ. חריש שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ד בכסלו תשל"ה (28 בנובמבר 1974):

בגליון מס' 47 מיום 15 בנובמבר 1974 של הדו־שבועון "בנייה ומקרקעין" הופיעה ידיעה ראשית תחת הכותרת "50 אחוז מבתי־הספר בתל־אביב ובמרכז הארץ ללא מקלטים ויתר המקלטים במצב בלתי תקין".

רצוני לשאול:

א. האם הידיעות שפורסמו נכונות?

ב. אם כן — מי האחראי למצב זה?

ג. אם התשובה לשאלה (א) חיובית, מה בדעת השר לעשות למען פעולה מיידית בנדון, לאור ההערכה שלאחר התחזקות המחנה הקיצוני בעולם הערבי היתה קיימת סכנת מלחמה בשבועות האחרונים ובחודשים הקרובים יכולה לפרוץ מלחמה, אשר בה אין להתעלם מסכנת נסיונות לפגוע במבנים עירוניים?

שר־החינוך־והתרבות א. ידלין:

על־פי הנתונים שבידינו חסרים היום מקלטים ב־47% מבתי־הספר במחוזות תל־אביב והמרכז.

עם זאת אושרו ותוקצבו עשרות מקלטים נוספים לבתי־ספר במחוזות הנזכרים לעיל, מקלטים אלו נמצאים בשלבי תיכנון ובנייה. עם השלמתם יחסרו עדיין מקלטים ל־36% מבתי־ספר במחוזות אלה.

אינפורמאציה מפורטת ומלאה בעניין זה נמסרה בשעתה לוועדה המשותפת של ועדת הפנים וועדת החינוך

והתרבות בכנסת, שבדקה נושא זה בהיקפו המלא על כל בעיותיו והשלכותיו והגישה דו"ח מסכם.

אני רוצה לקוות שנשיג אישור תקציבי נוסף לסגירת הפערים בישובים הרגישים ביותר.

לא ידוע לנו מניין שאב בעל המאמר את האינפורמאציה שכל המקלטים הקיימים בארץ הם במצב בלתי־תקין. האחריות להחזקה ולהפעלה תקינה של המקלטים היא בידי הרשויות המקומיות. נראה לי שגם בעל השאילתה יסכים אתי, שהביקורת היא כוללנית ולא מדוייקת.

2312. ידיעה בדבר אפשרות של הנהגת משמרת שנייה בשנת הלימודים תשל"ז

חבר־הכנסת פ. שינמן שאל את שר החינוך והתרבות מיום ט"ו בכסלו תשל"ה (29 בנובמבר 1974) :

בעתונים מספר מיום י"א בכסלו שנה זו (25 בנובמבר 1974) נמסר כי צפויה משמרת שנייה בשנת תשל"ו ברוב בתי־הספר בארץ.

שאלותי הן :

1. האם נכונה הידיעה והאם ידועה היא לכבוד השר ?
2. האם דואג השר למציאת פתרון לבעיה ?
3. האם נותן משרד החינוך והתרבות דעתו בדבר הושטת עזרה לרשויות המקומיות לגייס את המשאבים הכספיים הדרושים לבנייה כדי למנוע משמרת שנייה בשנה הקרובה ?

שר־החינוך־והתרבות א. ידלין :

1. נכון. בנסיבות הקיימות של קיצוצים בתקציב, מחירי הבנייה והאפשרויות הפיסיות להקמתם של מבני חינוך יש חשש, שהחל בשנת הלימודים תשל"ו תהיה צפויה משמרת שנייה בחלק מסויים של בתי־הספר, בעיקר באזורים הצפופים והמתפתחים בקצב מזורז.

2. שאלה זו, כמובן, מדאיגה ומעסיקה אותנו, כשם שהיא מדאיגה את ההורים ואת רשויות החינוך המקומיות. היא ודאי תהיה נדונה בעת שתיקבע מדיניות התקציב לשנים הקרובות ובחודשים הקרובים בוודאי תיפולנה הכרעות.

3. הרשויות המקומיות צריכות להיערך לקראת שנת הלימודים תשל"ו תוך ניצול מאקסימאלי של מבני מוסדות החינוך הקיימים וניצול מוסדות ציבור אחרים, שאפשר לקיים בהם לימודים לפני הצהריים.

במקרים לא מעטים ניתן יהיה למנוע את הפעלת המשמרת השנייה אם הרשות המקומית תצליח לווסת את התלמידים ולאכלס את הכיתות הדלילות עד לנורמה הקיימת.

ייתכן שבמקרים קיצוניים יהיה צורך להסיע את התלמידים מבית־ספר אחד לשני כדי לנצל את המקומות הפנויים בכיתות.

2316. תוכן העתון "יתוש" של אגודת הסטודנטים באוניברסיטת תל־אביב

חבר־הכנסת פ. שינמן שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ח בכסלו תשל"ה (2 בדצמבר 1974) :

בכתבתו של מר חיים איזק, בעתון "דבר" מיום י"א בכסלו תשל"ה, "שטירמר בקאמפוס", כותב הוא על עתון הסטודנטים של אוניברסיטת תל־אביב "יתוש" אשר התוכן הסאטירי שבו הרגיז מאוד את כותב המאמר, ובצדק.

עם כל הרצון לקיים חופש עתונות ולשמור עליו, הרי מחפיר תוכן כזה בעתון "יתוש" את שם הסטודנטים באוניברסיטה.

שאלותי לכבוד השר הן :

1. האם ידוע לכבודו תוכן העתון "יתוש" ?
2. האם משרד החינוך והתרבות תומך ומשתתף בתקציב הוצאות העתון ?
3. האם האוניברסיטה בתל־אביב נותנת ידה להוצאותיו של העתון הזה ?
4. מה בדעת כבוד השר לעשות כדי לגולל את החרפה הזו מן הסטודנטים באוניברסיטת תל־אביב ?

שר־החינוך־והתרבות א. ידלין :

1. אני מעיין מפעם לפעם.
2. לא.
3. האוניברסיטה משתתפת במימון פעולות אגודת הסטודנטים המוציאה את העתון.
4. אין שר החינוך רשאי להתערב בתכנו של בטאון סטודנטים עצמאי.

2328. הודעתו של רקטור אוניברסיטת תל־אביב בדבר קיצוצים בסגל האקדמי

חברת־הכנסת א. נמיר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום י"ט בכסלו תשל"ה (3 בדצמבר 1974) :

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 29 בנובמבר 1974 התפרסמה ידיעה שרקטור אוניברסיטת תל־אביב הזהיר את שר החינוך והתרבות, כי עקב הודעה שנמסרה לו כי תקציב האוניברסיטה יקוצץ ב־21 מיליון לירות, תקציב האוניברסיטה את הסגל המדעי ב־15%.

בעקבות ידיעה זו אתכבד לשאול :

א. האם הידיעה שנתפרסמה נכונה ?

ב. אם כן — מה מידת הפיקוח של שר החינוך והתרבות, בתוקף תפקידו כיושב־ראש המועצה להשכלה גבוהה, על תקציבי האוניברסיטאות ?

ג. האם קיימת מדיניות תיכנון לגבי תקציבי האוניברסיטאות התואמת את צרכי המשק והחברה הישראליים ?

ד. האם קיימת מעורבות של השר, כיושב־ראש המועצה להשכלה גבוהה או של הממונים מטעמו, במדיניות הקיצוצים בתקציבי האוניברסיטאות ?

ה. האם הכרזתו של פרופסור סימונסון על קיצוץ בסגל המדעי דווקה יש בה משום מגמת לחץ על השר כיושב־ראש המועצה להשכלה גבוהה על־מנת שלא לקצץ בתקציבי האוניברסיטאות ?

שר־החינוך־והתרבות א. ידלין :

א. נכון שרקטור האוניברסיטה בתל־אביב הכריז כי ייאלץ לקצץ את הסגל ב־15%, אבל הפרטים אינם נכונים :

תקציבה הרגיל הכולל של אוניברסיטה זו למחצית תשל"ד 1 באפריל 1974 — 30 בספטמבר 1974 הסתכם

ב־96.6 מיליון לירות, כאשר ההשתתפות הציבורית (ממשלה וסוכנות) בתקציב זה היא של 84.2%, דהיינו 81.4 מיליון לירות.

רקטור האוניברסיטה חושב שתקציב זה צריך להיות גדול ב־20—21 מיליון לירות. הוועדה לתיכנון ולתיקצוב של המועצה להשכלה גבוהה, הממונה על תקציבי המוסדות להשכלה גבוהה, לא מצאה אפשרות להגדיל תקציב זה ובמיוחד בהתחשב בקיצוצים הדראסטיים בתקציבים הממשלתיים.

ב. המועצה להשכלה גבוהה, ששר החינוך הוא היושב־ראש שלה, מפעילה ועדה לתיכנון ולתיקצוב שעקרונות הפעלתה אושרו והובאו לידיעת הממשלה, הכנסת, ועדת החינוך וועדת הכספים של הכנסת. עקרונות אלה מהווים את הבסיס לטיפול בתקציב המוסדות להשכלה גבוהה, לרבות כל הבעיות שמתעוררות בקשר לקיצוצים בתקציב.

ג. כן.

ד. קיימת מעורבות לגבי שיעור הקיצוץ הגלובאלי בתקציב האוניברסיטאות. הפרטים נקבעים אך ורק על־ידי ועדת התיכנון והתיקצוב.

ה. הצטערתי על הכרזתו של פרופסור סימונסון.

2363. הדרישה לשנת שירות לאומי שהוצגה לסטודנטים הערבים

חבר־הכנסת ת. טובי שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ט בכסלו תשל"ה (3 בדצמבר 1974) :

נודע בזמן האחרון שהסטודנטים הערבים המתקבלים לפאקולטה לרפואה נדרשים לקיים שנת שירות לאומית לפני התחלת לימודיהם. לעומת זאת מבקשים הסטודנטים ששנה זאת, שעליהם לשרת בה בבתי־חולים או בשירותים סוציאליים, מוסדות חינוך ואחרים, תתקיים לאחר סיום לימודיהם.

הנני שואל :

1. האם נוהג חדש זה נעשה בתיאום עם משרד החינוך והתרבות ?
2. האם הוראה זו מתייחסת לגבי פאקולטה אחת בלבד, הפאקולטה לרפואה, או כוללת גם פאקולטות אחרות ?
3. האם להוראה זו יש בסיס חוקי ?
4. האם הוראה כזו קיימת לגבי כלל הסטודנטים או רק לגבי הסטודנטים הערבים ?
5. המוכן כבוד השר לפעול למען תקויים שנת השירות הנדרשת אחרי גמר הלימודים ?

שר־החינוך־והתרבות א. ידלין :

1. לא.
2. לפי שעה, דרישת השירות ההומאניטארי היא רק לגבי בית־הספר לרפואה של האוניברסיטה בירושלים.
3. אין חוק בעניין זה, אך האוניברסיטה רשאית להתקין תקנות שמטרתן לשפר את רמת המועמדים. הנימוקים לדרישה זו הם פדאגוגיים. הסטודנטים שהתקבלו לבית־הספר לאחר סיום בית־הספר התיכון לא הוכיחו הגרות מספקת. שירות הומאניטארי, שירות צבאי או שירות של אנשי העתודה האקדמית במשך הלימודים, מעניקים גישה בוגרת התורמת להתייחסותם ללימודים.
4. הוראה זו חלה על כל המועמדים (בנות דתיות, עולים חדשים, פטורי צה"ל מטעמי בריאות).
5. לאור ההסברים בסעיף 3 אין מקום לדחות את שנת השירות לאחר הלימודים.

2390. הכשרת מורים ומדריכים לחינוך טכנולוגי

חבר־הכנסת ח. שמעוני שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ו בכסלו תשל"ה (10 בדצמבר 1974) :

משרד החינוך והתרבות מקיים מערכת להכשרת מורים ומדריכים לחינוך טכנולוגי.

אבקש להשיבני :

1. האם נכון שמשרד העבודה מקיים מערכת לחינוך זה, אך נפרדת ?
2. האם קיימת הצדקה לשתי מערכות נפרדות ? אם כן — מה ההצדקה לכפילות ?
3. האם מוכן השר ליזום הקמת ועדה בין־משרדית שתבדוק את האפשרות של איחוד שתי המערכות עוד לפני שנת הלימודים הבאה ?

אם לא — מה הנימוקים ?

שר־החינוך־והתרבות א. ידלין :

לכל השאלות :

משרד החינוך והתרבות ומשרד העבודה מקיימים מערכת משותפת להכשרת מורים לא־אקדמיים (טכנאים והנדסאים) ומדריכים מקצועיים לחינוך הטכנולוגי, באמצעות המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית.

זה שנים קיימת ועדה בין־משרדית משותפת להסמכת מדריכים מקצועיים בחינוך הטכנולוגי, שמונתה על־ידי שר החינוך והתרבות ושר העבודה.

הכשרת מורים אקדמיים (מהנדסים) מבוצעת על־ידי הטכניון ועל־ידי אוניברסיטת תל־אביב.

2391. רמת המורים במוסדות לחינוך טכנולוגי

חבר־הכנסת ח. שמעוני שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ו בכסלו תשל"ה (10 בדצמבר 1974) :

מערכת החינוך הטכנולוגי קולטת בקביעות מורים לא־מוסמכים.

אבקש לדעת :

1. האם המוסדות הקיימים מכשירים מורים חדשים במספר הנדרש על־ידי מערכת החינוך הטכנולוגי ? אם לא — מדוע ומה בדעת השר לעשות ?
2. כמה מן המוסדות להכשרת מורים חדשים מעסיקים מורים אקדמיים וכמה לא ?
3. בבעלותו של מי נמצא כל אחד מן המוסדות ?
4. האם מוכן השר להורות שרק מוסדות אקדמיים יטפלו בהכשרה ? אם לא — מדוע ?
5. האם ההכשרה הניתנת במוסדות הלא־אקדמיים היא מספקת והולמת את הדרישות ? אם לא — מה עושה משרד החינוך והתרבות בעניין זה ?

שר־החינוך־והתרבות א. ידלין :

1. המוסדות הקיימים אינם מכשירים מורים ומדריכים במידה מספקת בשל חוסר מועמדים.

2. המוסדות להשכלה גבוהה מכשירים מורים אקדמאים; המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית מכשיר מורים לטכנולוגיה לא־אקדמאים (טכנאים והנדסאים) ומדריכים מקצועיים מוסמכים לסדנאות; סגל ההוראה של המכון, אשר מיועד ללימודים כלליים ועיוניים טכנולוגיים, הוא אקדמי; בלימודים המעשיים משתלבים גם מורים שאינם אקדמאים אך הם בעלי מקצוע ונסיון בתעשיה.

3. משותף למשרד החינוך והתרבות.

4. לא. המכון הממשלתי מתאים להכשרת כוח־אדם להוראה במקצועות הטכנולוגיים.

5. ההכשרה הולמת את הדרישות.

2407. דינם של תלמידים שאין בידי הוריהם לשלם שכר לימוד

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ז בכסלו תשל"ה (11 בדצמבר 1974):

נמסר לי על מקרים לא מעטים של נשירת תלמידים מכיתות י' בעקבות חוסר היכולת של ההורים לשלם את שכר הלימוד המוגדל.

רצוני לשאול:

1. האם יש נתונים על מספר התלמידים שנשרו או ביטלו את הרשמתם כתוצאה מחוסר יכולת של ההורים לשלם את שכר הלימוד החדש?

2. אם אין נתונים, האם יש בדעת משרד החינוך והתרבות לעשות סקר על המצב?

3. מה דינם של תלמידים שהוריהם לא משלמים שכר הלימוד שנקבע להם?

שר־החינוך־והתרבות א. ידלין:

1. לא.

2. ביקשתי מן הממונים על המחלקה לשכר לימוד מודרג לבדוק את העניין.

3. תלמידים שהוריהם בעלי יכולת יידרשו לשלם. ניתנו הוראות למנהלי בתי־הספר לא להרחיק מספסל הלימודים תלמידים שהוריהם אינם בעלי יכולת.

2408. לימוד השפה הצ'רקסית בבתי־הספר בריחניה ובכפר־קמא

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ז בכסלו תשל"ה (11 בדצמבר 1974):

בביקור שערכה ועדת העבודה בכפר הצ'רקסי ריחניה, לאחר האסון, התברר לי בשיחה עם אנשי המקום שתלמידים בבתי־הספר בכפר לומדים בשפה הערבית אף־על־פי שהשפה המדוברת בבית היא הצ'רקסית.

נמסר לי גם שהיו פניות מצד מורים להנהיג בבתי־הספר של כפר ריחניה וכפר־קמא את השפה הצ'רקסית המבטאת את השתייכותה הלאומית של עדה זו.

רצוני לשאול:

1. על יסוד אילו קריטריונים נקבעה השפה הערבית כשפת לימוד חובה בבתי־הספר בכפרי הצ'רקסים?

2. האם היו פניות להנהיג לימוד השפה הצ'רקסית בבתי־הספר?

3. אם כן — מה היתה עמדת משרד החינוך והתרבות?

4. האם קיימת תכנית להנהיג לימוד השפה הצ'רקסית בבתי־הספר בשני הכפרים כפר־קמא וריחניה?

5. אם כן — מתי תבוצע התכנית?

שר־החינוך־והתרבות א. ידלין:

1. הצ'רקסים הם מוסלמים, והם אינם מוכנים לוותר על הוראת הערבית כבר מגיל מוקדם, כדי שהילדים יוכלו ללמוד ולקרוא את הקוראן ותפילות המוסלמים בלשונם ובכתבם.

2. היו פניות מספר להנהיג את הוראת השפה בבתי־הספר בכפר־קמא ובריחניה.

3. מדיניות המשרד היא כי "יש להיענות לבקשותיהם של הצ'רקסים והדרוזים המעוניינים בתכניות לימודים מיוחדות שלהם".

4—5. כן. משרדנו הזמין בקיץ 1973 מומחה מארצות־הברית כדי לבדוק את האפשרויות להוראת השפה הצ'רקסית ולהכנת חומר לימוד מתאים, וכן כדי להדריך מורים ומורות מספר לקראת הביצוע. נערך קורס בן 5 שבועות שבו למדו המשתתפים את היסודות הלשוניים של לשון אמם שלא היו ידועים להם.

מומחים מספר עוסקים עתה בהכנת "אלפון" ועזרי־הוראה ללימוד הלשון הצ'רקסית לילדים, משרדנו יהיה מוכן לסייע להדפסתו של חומר זה, כאשר יהיה מוכן, ולהנהיגו בבית־הספר לניסוי.

ביצוע התכנית כרוך בקשיים. השפה הצ'רקסית היא שפה מדוברת ללא כתב משלה. מספר חוקרי פולקלור הכינו רישומים של סיפורים צ'רקסיים באותיות לא־טיניות, בתוספת סימני אותיות רבים נוספים; לעומת זאת הכינו השלטונות בברית־המועצות כמה ספרי לימוד, ספרי דיקדוק וקבצי סיפורים באותיות רוסיות. נתברר לנו שאם רוצים אנו לפתוח לפני ילדי האוכלוסיה הצ'רקסית בישראל את אוצרות הספרות בלשונם, יהיה עלינו ללמדם אותיות רוסיות ולעבד ולהדפיס מחדש ספרי לימוד שיצאו לאור בברית־המועצות.

מכיוון שאינם רוצים לוותר על לימוד הערבית, משמעות הדבר שהילד הצ'רקסי בישראל יצטרך ללמוד בגיל רך וכמעט בבת־אחת שלוש שפות: צ'רקסית, ערבית ועברית ואחרי כן גם אנגלית.

2409. הגדלת ההקצבה להזנת תלמידים בבתי־הספר

חברת־הכנסת ש. ארבלי—אלמוזלינו שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ז בכסלו תשל"ה (11 בדצמבר 1974):

נוכח ההתייקרות הגדולה של מצרכי המזון הבסיסיים רצוני לשאול את כבודו:

1. האם הוגדלה ההקצבה של מצרכי המזון הבסיסיים בבתי־ספר, בהתאם להתייקרות שחלה?

2. אם לא — האם קיימת מגמה להגדילה?

שר־החינוך־והתרבות א. ידלין:

כאשר הכינותי את התשובה לשאילתה זו טרם פורסמו נתונים רשמיים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה על עריכת תחשיבי ההתייקרויות. ייתכן שעכשיו הם כבר פורסמו. מכל מקום, עם קבלת הנתונים אני מקווה כי נעשה מאמץ ובעזרת האוצר נגדיל את ההקצבה.

ד. הצעות לסדר־היום

1. הצורך ברפורמה דחופה במס הכנסה

היו"ר פ. שינמן:

הכנסת תעבור לסעיף הבא בסדר־היום: הצעות לסדר־היום והצעות חוק. נתחיל בהצעה לסדר־היום של חבר־הכנסת שמואל תמיר: הצורך ברפורמה דחופה במס הכנסה. רשות הדיבור לחבר־הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, השבוע הוזמנה פקידה במשרד האוצר, לאמיתו של דבר לא פקידה אלא עובדת נקיון, והיא נתבקשה לחתום על קבלה על הוצאות לספרות מקצועית שבעדן היא מקבלת תשלום. אותה עובדת נקיון, לרוע מזלה, איננה יודעת קרוא וכתוב והיא הטביעה את בוהן ידה על הקבלה — —

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):

אולי איננה יודעת קרוא וכתוב בעברית, אך יודעת קרוא וכתוב בשפה אחרת.

שמואל תמיר (הליכוד):

אני מדבר על עובדת נקיון מסויימת. לדאבוננו יש גברים ונשים שאינם יודעים קרוא וכתוב בשום שפה. עוד מוקדם לקרוא קריאת־ביניים. עוד אתן הזדמנות לכך.

— — היא הטביעה את בוהן ידה לחתימה על קבלה בעד ספרות מקצועית שאיננה מסוגלת לעיין בה. זה היה במשרד האוצר בשבוע שעבר.

מי שהיה מנכ"ל משרד המסחר והתעשיה, מר מי־כאל צור, מנהל כללי לשעבר של החברה לישראל ויו־שב־ראש מועצת המנהלים של "צים", אמר קבל עם, בעל־פה ובכתב שבגלל עיוותים ושיטות משחיתות של מערכת מס ההכנסה היה צריך לתת מענקים לפקידות הבכירה ב"צים", בשווייץ, בחשבונות בנקאיים במטבע־חוץ כיוון שבישראל היה הדבר גורם הוצאה בלתי־נסבלת לחברות הציבוריות שהוא עמד בראשן.

בבית־המשפט הגבוה לצדק מתקיים דיון בעתירתו של חבר־הכנסת נוף להוציא צו על תנאי בנוגע לתשלום מיוחד, בצורה מיוחדת, בכוונה לעקוף את מס הכנסה כדי לשלם לטייסים את השכר המגיע להם — והוא מגיע כפי שהוא קבוע בחוק הישראלי.

ברגע זה אנו נתונים בצלה של שביתת ימאים. בעיצומו של מצור כלכלי שישראל נתונה בו, בעיצומו של משבר כלכלי, הכריזו הימאים מצור עלינו.

משה שחל (המערך):

עד כמה שידוע לי, ספרות מקצועית ניתנת לעובדי מדינה מדרגה י"ג ומעלה. האם לפועלת הנקיון המסויימת היתה דרגה כה גבוהה?

עקיבא נוף (הליכוד):

לא צריך ללכת למשרד האוצר. כאן במזנון הכנסת שמעתי אותו דבר.

שמואל תמיר (הליכוד):

חבר־הכנסת שחל, את העובדה שציינתי בראשית דברי שאבתי מפי אחד הפקידים הבכירים ביותר של האוצר, באגף הממונה על הכנסות המדינה, בהופעה רשמית שלו לפניגו במוסד ממלכתי.

משה שחל (המערך):

כעורך־דין היית צריך קודם לקבל נתונים יותר עובדתיים.

שמואל תמיר (הליכוד):

חבר־הכנסת שחל, כאשר פקיד בכיר, בכיר מאוד, בכיר מאוד מאוד, במינהל הכנסות המדינה מדווח לי על כך בתוקף מעמדי הרשמי, בעיני זה מקור מהימן שאני מסתמך עליו ומדווח עליו לכנסת. ואתה יודע כמוני שזה רק פרט שולי וחסר משמעות לעומת עיוותי ענק גדולים פי כמה בתחום הזה. אך למה נתווכח על העובדות? בוא נדבר על המסקנות.

אברהם זילברברג (המערך):

הוברר שהפקיד הבכיר הזה הוא עובד נקיון.

שמואל תמיר (המערך):

הוא לא עובד נקיון. אני חושב שהוא פקיד יעיל וטוב, ושר האוצר יסכים אתי.

ובכן, הימאים מטילים עכשיו מצור וגורמים נזק מרחיק לכת למשק המדינה, הייתי אומר אפילו נזק לכוח עמידתה, בשל גזירות מס הכנסה שאין לעמוד בהן. אין לי תרעומת על עובדת הנקיון ואין לי תרעומת על הטייסים — מגיע להם, ואין אני מתווכח עם הימאים על התביעות אלא על השביתה. יש לי יחס אחר למיכאל צור שבא בתביעות בשם השמנת והקצפת, ופתאום הוא בא בטענות על מס שקבע אותו מימסד שהוא חלק אורגאני ממנו. אבל לא זה העיקר.

אדוני היושב־ראש, היה כנס של קבוצת פרופסורים יחד עם פקידי מדינה שדן בעניין מס הכנסה, שכר, עיוותים. בחוברת שפורסמה בעקבות הכנס הזה סופרו העובדות הבאות — אני מבקש שתטה את אוזנך, חבר־הכנסת שחל, הן הרבה יותר מעניינות אפילו מן הסיפור על עובדת הנקיון שחתמה בבוהן על קבלת ספרות מקצועית.

"במפעל מסויים של 'כור', שהיתה בו שריפה בשנת 1964, ניתן באותה שנה מענק תוספת שריפה שהוכר על־ידי מס הכנסה. מענק זה המשיכו לתת במשך כל השנים, וכיום הדרישה היא להצמיד אותו למדד המחירים לצרכן". תוספת שריפה.

ציטוט שני מאותם ממצאים: "פקיד בנק הנשאל מהו שכרו ברוטו — איננו מסוגל כלל לענות על השאלה. משכורתו מורכבת משכר רגיל, משכורת 13, 14, 15, מענקים מיוחדים, ספרות מקצועית, אש"ל, אחזקת רכב, תשלום בעד גן־ילדים, תלושי ביגוד, תשלום בעד בית־ספר תיכון לילדים, תשלום הבראה, כרטיסי בידור מסובסדים, קניית מניות בחצי המחיר, הלוואות מסובסדות ועוד שורה של דברים שאין המקבל מסוגל לזכרם. לגבי העובד רוב הסכום המתקבל הוא נטו, ואיש אינו מוכן לענות על השאלה כיצד עוברים תשלומים

אלה את מנגנון המסים, אם כי באירגון גדול ברור שלג־בי חלק מן הדברים קיימים הסדרי מס, כפי שקיימים כיום מאות הסדרים עם נציבות מס הכנסה".

דוגמה שלישית מאותם ממצאים: "עובדי נציבות מס הכנסה עצמם מעלים דרישה לתוספת 'בושה' עקב היותם עובדים של מנגנון שאינו אהוד על הציבור. לדעת עובדים אלו 'בושה' זו צריכה לזכותם בשכר במס מועדף."

התוצאות, אדוני היושב־ראש ואדוני שר האוצר, התוצאות הן שעל פי הערכות של מומחים — מתוך 300,000 מכוניות פרטיות הנעות בכבישי הארץ לפחות שליש נרכשו לא באשר הנוסעים בהן יכולים היו לרכוש אותן או מעוניינים היו לרכשן מיד, אלא מפני סידורים של עקיפת המס ותשלומי נטו. מכוניות רבות לא היו נרכשות, על כל הכרוך בהן לגבי העומס בכבישים, פקקים, תאונות דרכים, הוצאות דלק וביזבוז, אלמלא שיטת המס הקיימת.

חלק, לפחות 30% מהנסיעות לחוץ־לארץ, על הוצאת מטבע זר והביזבוז, נעשות על ידי אנשים שלא היו נוסעים לחוץ־לארץ אילו יכלו לקבל את התמורה הישירה, לחסוך אותה, לשמור אותה ליום סתיו. מי שיתווכח על עובדות אלה יעשה שקר בנפשו ושקר עם זולתו. זוהי מציאות קיימת, והיא הרבה יותר מקפת והרבה יותר חמורה.

אדוני היושב־ראש, בדברים הראשונים שהשמעתי מעל במת הכנסת כאשר הצטרפתי אליה לפני עשר שנים התרעתי על סכנה זאת שהיתה אז בראשית צמיחתה. לפני שלוש שנים העליתי הצעת חוק לרפורמה במס הכנסה, ושבתי לפני חצי שנה והעליתי הצעת חוק נוספת, משום שראיתי במסכת הזאת שורש הרע של עיוותים, של השחתת מידות, יצירת חברה נפחדת עם שלוחות הפועלות כסרטן ממאיר בגוף החברה הישראלית ובמשק הישראלי. אבל נתקלתי אז באוזן אטומה. אני רוצה לקוות ששר האוצר הנוכחי — שאנחנו חולקים על חלק לא־מבוטל מצעדיו ומסכימים ומברכים על חלק אחר של צעדיו — ימצא עוז בלבו להנהיג רפורמה במס הכנסה שתשנה את פני החברה הישראלית מיסודם, כי בנפשנו הוא.

השיטה הקיימת גורמת להשחתת מידות. הורים מלמדים בניהם איך לרמות, איך לשקר, איך לכחד, איך לקבל קבלות שוא; עושים את זה פרופסורים וסטודנטים; עושים את זה מעסיקים ומועסקים, קושרים יחד קשר פלילי נגד חוקי המדינה שלהם; עושים את זה בממשלה, בהסתדרות, בסוכנוות, במפעלים הפרטיים, במשק הפרטי, במשק הקיבוצי, בכל רבדי החברה הישראלית. הסיסמה: שקר. הסיסמה: כחש. הסיסמה: עבירה על החוק.

הסיבה היא שאם אתה יוצר חוק שהציבור אינו יכול לעמוד בו, הרי בין צו החיים של אב מפרנס הדואג למשפחתו ובין החוק — מטבע הדברים עדיפה החובה למשפחה. מכאן כל העיוותים. פעם שברת את החוק, נפרץ הסכר, ואז זה מתפשט ונעשה גם בין אדם לחברו, גם בין אדם לאיגודו, ועד הסוף.

דבר שני: במו ידינו הקמנו בשיטה זאת כלכלה שחורה שהיקפה מתקרב לכלכלה שמעל השולחן. מיליארדים בכלכלה הזאת. איש אינו יכול לקבוע בדיוק כמה, יש הערכות שונות. קיבלתי מחקר שעשה העתונאי ברוך נאדל, הוא סבור שזה מגיע לסכום של יותר מעשרה מיליארד; באוצר היו שטענו שזה מיליארד אחד; יש אומרים ארבעה מיליארדים. אינני יודע, איש אינו יכול להוכיח. אבל עובדה היא שהכלכלה השחורה מתחרה בכלכלה שלמעלה ומוכרחה לעוות אותה, כי היא אינה יכולה לדור אתה בכפיפה אחת, יש לה חוקים שונים, השלכות נוגדות.

התוצאה השלישית היא ביבוי. כסף שחור בוער בידיים ורוצים להיפטר ממנו. ואז באה התוצאה הרביעית, והיא האינפלאציה. חלק גדול מכל האינפלאציה נגרם על־ידי הכסף השחור שבו רוכשים מוצרי צריכה, שקשה לאתר אותם, קשה להצביע עליהם, הם הנוחים ביותר לרכישה באמצעות כסף שחור.

והרעה שבכולן — התוצאה החמישית — ירידה תלולה בפריון העבודה. המשפט שאתה שומע לאחר השקר הוא: לא כדאי לי לעבוד. ואם כדאי, הרי אחר שעות העבודה, בשחור, במקום עבודה אחר. וזה נכון לגבי מורים ונכון לגבי שרברבים. נכון לגבי רופאים ולגבי שאר בעלי המקצועות, שכירים ועצמאים כאחד. מי שיכול, עושה זאת. והדבר הכה בחלקות טובות ובריאות של חברתנו.

אדוני היושב־ראש, פריון ירוד הוא המסוכן בכולם. התופעה הזאת קיימת גם באירופה, בשקיעתה הנוכחית. אבל גם בשקיעתה אפשר להבחין בין ארצות שהן בסכנה של מפולת טוטאלית כמו איטליה, אנגליה, ובין ארצות המחזיקות מעמד גם בשעת משבר, כמו גרמניה ושווייץ. אחת הסיבות לטובתן של האחרונות שהן מחזיקות מעמד הוא יצר העבודה ועידוד לעבודה ואילו אנגליה ואיטליה ודומות להן, כגון צרפת, בגלל מוסר עבודה פגום וירוד ופריון נחות הן שוקעות מטה מטה. אנו עם חרוץ, היהודים היו תמיד חרוצים, ובישראל — כל ההוכחות, כל המחקרים, מראים כיצד הפריון יורד, הולך ויורד.

על כן, אדוני היושב־ראש, אנחנו חוזרים ותובעים רפורמה במס הכנסה. אני ער לעובדה ששר האוצר מינה השבוע ועדה לדון באפשרות של רפורמה כזו, ויפה עשה שמינה לוועדה הזאת לאו דווקא אינטרסנטים אלא מומחים, אולם חשוב שהוועדה הזאת תקבל מהבית הזה, בראש וראשונה מהממשלה, הנחיות, הנחיות שלא יכתיבו לה ממצאים אלא ינחו אותה לגבי המגמות. והמגמה העיקרית אינה צריכה להיות סילוק כמה עיוותים חיצוניים ובפועל יצירת מצב שבו ייגבה יותר כסף. ההנחיה אינה צריכה להיות קופתית־גזברית; ההנחיה חייבת להיות רפורמה במערכת השכר, רפורמה בחברה הישראלית לא מזווית־ראייה מוגבלת — כמה כסף יישאר לאוצר. המגמות של הרפורמה צריכות להיות מעוגנות בארבעה ראשים מרכזיים: ראשית, מינימום פטור ממס, מינימום שבו המס לא ינגוס כלל, וזה המינימום לרמת מחיה סבירה לאדם, אם זה רווק, נשוי או אב. שנית, הצמדת הפטור למדד יוקר המחיה. מינימום שהיה נכון לפני חמש שנים או לפני שנתיים איננו תופס כיום. כשם שהכל צמוד אצלנו, גם הפטור חייב להיות צמוד אצלנו. העקרון השלישי: שיעורים שהציבור יכול לעמוד בהם, בין שיהיו 50% ובין שלגבי עשירים מופלגים יהיו 60%, אבל לא שיעורים הדוחפים או־

תם מן העבודה אלא שיעורים המעודדים אותם לקראת העבודה. העקרון הרביעי: ביטול מילוות החובה. מה שהוא מס — הוא מס. מילוות — יוצאים אל האוזח באופן חפשי ומקבלים.

אם יינתנו ההנחיות הללו, אם שר האוצר והממשלה יביאו בהקדם הצעות לוועדת הכנסת המוסמכת לכך, תוך שבועות מספר, הצעות המכוונות ליצור מהפכה בשיטת המיסוי, עשויים אנו לעלות על דרך חדשה שה־ציבור מוכן לה, זועק לקראתה, ואז יהיה מוכן גם לשאת בתוצאות הכבדות למי שמפר מס. אם שר האוצר יחמיץ את ההזדמנות הזאת, אם הממשלה, הכנסת, אנח־נו נחמיץ את ההזדמנות הזאת בשער הכושר ובשעת הציווי, בעקבות התכנית הכלכלית החדשה, נשקע לתהום שלא נצא ממנה מבחינה משקית ומוסרית כאחת, ולכך תהיה השפעה גם על מצבנו הבטחוני.

אני רוצה לקוות שהצעתי, שהבאתי אותה בראשי פרקים, כאשר תידון בוועדת הכספים יחד עם ההמלצות שיובאו מהוועדה שמינה שר האוצר ויחד עם הצעת חוק שהגשתי בנדון לכנסת לפני חודשים מספר, תסמן מפנה משמעותי במשק הישראלי ובחברה הישראלית.

היו"ר פ. שינמן:

שר האוצר ישיב להצעה לסדר־היום של חבר־הכנסת שמואל תמיר.

שר־האוצר י. רבינוביץ:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הייתי רוצה לומר לחבר־הכנסת תמיר שאין מצדי עירעור על הצורך בר־פורמה יסודית במערכת המיסוי של השכר וההכנסות. אך הדברים סבוכים לא אצלנו בלבד אלא בכל העולם. הפעלנו עתה ועדת מומחים, מהחשובים ביותר במ־דינה, לדעתי, וגם לאחר שנקבל את מסקנותיה אינני בטוח כלל אם לא יהיו לנו ויכוחים עם חבר־הכנסת שמואל תמיר על מסקנותיה.

ידידיה בארי (הליכוד):

נקווה שגורלה לא יהיה כגורל ועדת אשר, אדוני השר.

שר־האוצר י. רבינוביץ:

רבותי, מבנה מערכת המסים הנוכחית היא תוצאה של שינויים שחלו בה במשך השנים האחרונות ומקורה בגידול מתמיד בצרכים התקציביים של המדינה, וה־סיבות לכך ידועות לכל. אציין רק שהשינויים נובעים הן מצרכי הבטחון הן מצרכים חברתיים וכלכליים.

הבה נעקוב אחרי ההתפתחות הזאת. הבה נשווה את הגידול העצום בנטל המסים מאז 1967. ב־1967 היה סך המסים ותשלומי החובה 28% מההכנסה הלאומית שלנו. בשנת 1970 הם הגיעו כבר ל־32%, ב־1972 שיעורם היה 45%, והשנה הם מתקרבים ל־60%. בין 1967 ו־1974, במשך שבע השנים האלה, גדלה ההכנסה הלאומית בישי־ראל פי ארבעה, גביית המסים ותשלומי החובה גדלו באותו זמן פי שמונה, ומובן שזה מצב המחייב רביזיה מקיפה במערכת המסים.

למרות הגידול בצרכים התקציביים החליטה הממ־שלה, כבר לפני שנים מספר — וגם את זה צריך לציין — שיש לערוך רפורמה במערכת המסים, ובשלב ראשון הוחלט, על רפורמה במערכת המסים הישירים, בגלל התופעות השליליות שמקורן בעיוותים שנוצרו בה ואשר איימו לערער את מוסר המסים ופגעו במוסר העבודה. לא היו חילוקי דעות בעניין זה.

מפאת היקפה של הרפורמה, כפי שמסרתי עליה, מפאת היקף המסים והגידול בעומס ובנטל התקציבי של־נו, הוחלט על ביצוע הרפורמה במשך שנים אחדות, במשך השנים 1972—1974. במסגרת זו כבר נערכה רפורמה במס רכוש. אגב, בכנסת נמצאים עכשיו בדיון תיקונים מהותיים גם בחוק מס שבח מקרקעין, השייך אף הוא למערכת המסים הישירים. הרפורמה נערכה בעקבות המלצותיה של הוועדה הציבורית ובדיקת מערכת המסים והמילוות על־ידי ועדת אשר. במסגרת זו בוטלו מילוות החסכון והבטחון. גם זאת לא צריך לשכוח. בוטל היטל הבטחון ונקבע שיעור מאקסימאלי של מס הכנסה בגובה של 65% מהכנסה חודשית של 5,000 ל"י בקירוב ובמקביל הועלה סף המס בכל המצבים המשפחתיים, דהיינו, הועלתה ההכנסה המינימאלית שממנה מתחילים לשלם מס. בשלושת שלבי הרפורמה הופחת נטל המס בהדרגה.

חברי הכנסת, כאשר אנו מדברים על רפורמה, לא צריך לשכוח את הצעדים שבוצעו בעבר, בשנים האח־רונות. אני מצטער שהפחתות אלה נתקזזו עקב המצב הבטחוני לאחר מלחמת יום הכיפורים, במיוחד באמצעות מילוות חובה חדשים. עליית ההכנסות האינפלאציונית גרמה לכך שקבוצות ההכנסה השונות משלמות מס גבוה ביותר. גם בתחומים המסים העקיפים נאלצנו להגדיל את הנטל, אם כי על מוצרי מותרות בלבד. כן דחינו את הפעלתו של שלב נוסף בחשיפת הייצור המקומי ליבוא מתחרה.

אנו ערים לקשיים שנטל המסים גורם גם למשלמי המס וגם למינהל המסים, ואנו מתכוונים לחדש את תהליך עריכת הרפורמה במערכת המסים. עם פירסום פרטי תכנית החירום הכלכלית פורסם גם דבד החלטת הממשלה להקים ועדת מומחים שתפקידה היה להמליץ לפני הממשלה על רפורמה במערכת המסים, השכר וה־הכנסות. הדברים ידועים. הוועדה כבר הופעלה, והרכבה הוא: פרופ' חיים בן־שחר, פרופ' מיכאל ברונו, פרופ' יורם בן־פורת, רואה־החשבון שלום רונאל ועורך־הדין בועז נהיר.

אני מקווה כי במסגרת זו נוכל להרחיב את בסיס מס ההכנסה אשר יכלול את כלל ההכנסה של משלם המס. יבוטלו עיוותים אשר שחקו את בסיס המס, ובכך יתאפשרו הפחתת שיעורי מס ההכנסה וביטול מילוות החובה. אין ספק שאם נגשים שאיפה זו ישופר מוסר המס, יגבר מוסר העבודה ויגדלו פריון העבודה והרצון לעבוד יותר, לחסוך יותר ולהשקיע. כל אלה יתרמו, ללא ספק, תרומה חשובה לחברה ולכלכלת המשק.

אך לא רק שיטת מס ההכנסה חייבת ברפורמה. גם מערכת המסים העקיפים משוועת לבדק־בית יסודי, ועם הפעלת מס ערך מוסף יבוטלו מסים עקיפים מסויימים וחלקם האחר יופחת. גם אלה יתרמו לתנופה במשק.

ההצעה לערוך דיון ברפורמה תואמת את כוונות הממשלה, וכבר אמרתי שהממשלה הפעילה ועדת מומ־חים להכנסת ההצעות לרפורמה שיוגשו לנו ב־1 במארס 1975. לפיכך אינני רואה ברגע זה סיבה לקיים דיון על כך במליאת הכנסת ואני מציע להעביר את הנושא לוו־עדת הכספים.

היו"ר פ. שינמן:

אני שואל את חבר־הכנסת תמיר: האם הוא מסכים שהצעתו תועבר לוועדת הכספים?

שמואל תמיר (הליכוד):

כן, אדוני.

היו"ר פ. שינמן:

אם כן, לפנינו הצעה אחת: להעביר את הנושא לוועדת הכספים. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכספים נתקבלה.

2. הצורך להקפיא את תעריפי ביטוח הרכב בטרם תיכנס החלטת חברות הביטוח לתוקף

היו"ר פ. שינמן:

אנו עוברים להצעה הבאה לסדר־היום, של חבר־הכנסת אהוד אולמרט: הצורך להקפיא את תעריפי ביטוח הרכב בטרם תיכנס החלטת חברות הביטוח לתוקף. רשות הדיבור לחבר־הכנסת אולמרט.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, בעקבות החלטת הממשלה להפחית את שער הלירה פנו חברות הביטוח למפקח על הביטוח במשרד האוצר בתביעה להעלות את תעריפי ביטוח הרכב. עמדת הממשלה, כפי שהדבר התפרסם בכלי התקשורת, היתה כי אין להעלות בנתוני"ם הקיימים את מחירי ביטוח הרכב ויש להשאירם כפי שנקבעו רק לפני תקופה קצרה.

בעקבות החלטת הממשלה הודיעו חברות הביטוח כי הן מבטלות את התעריף האחיד כפי שהוא קיים כיום. משמעותה המעשית של החלטה זו היא הגדלת התעריפים על־ידי קביעת שערים נפרדים לכל אחת מן החברות העוסקות בביטוח רכב מנועי. על־פי הערכת מומחים תגיע ההעלאה הזו, בממוצע, לשיעור של כ־20%. יש לציין כי תביעת חברות הביטוח להעלות את התעריפים באה רק כחודש לאחר שהאוצר אישר מערכת תעריפים חדשה שנכנסה לתקפה בראשון בנובמבר. כאשר נקבעו המחירים החדשים הובאו בחשבון ההתפתחויות הכלכליות הצפויות, לרבות האפשרות של התייקרות חלפים והתייקרות בשכר עבודה — כלומר, כל אותם גורמים שמהווים היום, למעשה, את הבסיס לתביעתן של חברות הביטוח.

אדוני היושב־ראש, יש להעריך איפוא את תביעת חברות הביטוח על יסוד הנתונים הללו. באופן כללי אפשר לומר שמצבן של החברות שעוסקות בביטוח רכב מנועי, גם בידיעת ההתפתחויות הכלכליות, הוא טוב למדי. הנתונים על המצב העסקי של מרבית החברות בשנת 1973 מראים תוצאות חיוביות מאוד, ונדמה לי שקיים פער מסויים, אדוני השר, בין זעקת־השבר של חברות הביטוח היום ובין המצב העסקי הריאלי בתחום זה של ביטוח רכב. אולם גם כאשר בודקים את תוצאות הפיחות לגבי חברות הביטוח נדמה לי שצריך ליצור תמונה מאוזנת ולא להיתפס לצעקות סתמיות של ה"הצילו". זה נכון שהיתה ותהיה עלייה מסויימת במחירי החלפים. אין לי שום ספק שתהיה עלייה הדרגתית בשכר העבודה במוסכים. כלומר, תהיה התייקרות של כל אותם מרכיבים שחברות הביטוח חייבות בסופו של דבר להתחשב בהם, כי הן משלמות את דמי הנזק שנגרם לרכב, וגם כאשר מדובר בדמי נזק בביטוח צד שלישי; אבל באותה עת עצמה ברור לנו שכתוצאה מן הפיחות תהיה ירידה ניכרת בשימוש ברכב, וחלק מאותם סיכונים שחברות הביטוח לוקחות על עצמן יירד, מטבע הדברים. יתירה מזאת, עובדה היא שהיום נשקלת ברצינות על־ידי משרד התחבורה הצעה להשבית את כלי הרכב במדינה ליום אחד, וייתכן שאפילו ליומיים בשבוע. כלומר, מידת השימוש ברכב תפחת בשיעור ניכר ביותר. אם לבסוף לא יחליטו במשרד התחבורה שיש להשבית את הרכב, הרי זה יהיה רק מתוך בדיקת הנתונים של ההגבלה מרצון בשימוש ברכב. ויוברר שההגבלה מרצון מגיעה לממדים כאלה שהשבתה כפויה לא תביא תועלת מרובה יותר מכפי שהושג על־ידי השבתה מרצון. בהקשר זה מן הראוי להעיר לחברות הביטוח כי היתה כבר השבתה כפויה של רכב לפני כשנה, בעקבות מלחמת יום־הכיפורים. ואינני זוכר שכאשר היתה השבתה כפויה, חברות הביטוח היו מוכנות לשקול בכלל אפשרות של קיצוצים מסויימים בתעריפים, אף שהתעריפים נקבעו מלכתחילה על יסוד השימוש המלא ברכב משך כל השבוע. נכון שהתקופה ההיא היתה קצרה, אבל היא עשויה לחזור. מכל מקום הנתונים הם כי כבר עתה השימוש ברכב יורד, ומטבע הדברים שכאשר השימוש ברכב יורד — הסיכונים המוטלים על חברת הביטוח יורדים גם הם.

אבל לא רק לגבי השימוש ברכב. ידוע שבעקבות העלאת המחירים ובעקבות ההתייקרויות חלה באופן טבעי עלייה בערך המכוניות, בערך הנכסים. כתוצאה מיידית מכך הוערך מחדש שוויים של הנכסים לצורך הביטוח. חברות הביטוח בעצמן מסרו רק בימים האחרונים שכ־40% מהמבוטחים בביטוחי רכב כבר נענו לפנייה להגדיל את שווי הביטוח. כלומר, סכומי כסף ניכרים צפויים כהכנסה לחברות הביטוח כתוצאה מן ההבדל בשווי הנכסים הללו. מכאן שבצד ההתייקרות — ואיש אינו מתכחש לעובדה שהיתה התייקרות ושתהיה אולי התייקרות נוספת גם בשכר עבודה — היתה הכנסה נוספת בשיעורים ניכרים לחברות הביטוח כתוצאה מאותה התייקרות עצמה.

לאחרונה שמענו שחברות הביטוח מתנגדות לשני צעדים שהממשלה — משרד האוצר ומשרד המשפטים — מתכוונת לנקוט. האחד הוא בקשר לריבית שחברות הביטוח מחוייבות בה כאשר בית־המשפט פוסק דמי נזק, פיצויים לאזרחים שנפגעו. חברות הביטוח מתעקשות שעליהן להמשיך ולשלם ריבית בשיעור של 15% והן מסרבות לקבל את קביעת משרד האוצר שריבית זו תועלה ל־22%. עם כל הכבוד לקביעת חברות הביטוח, והכספים המושקעים בחברות הביטוח על־ידי המבוטחים ושנמצאים בידי חברות הביטוח אינם מושקעים או אינם נסחרים בריבית של 15%. היום הריבית

הריאלית בשוק הרבה יותר גבוהה מזה. וכאשר חברות הביטוח מנהלות את עסקיהן בכספים אלה — וזה לגי־טימי ומקובל — הן אינן עושות זאת בריבית של 15%. ובכן להן מותר, וזה טבעי, וזאת הריבית המקובלת היום; אבל האזרח, שהוא בדרך כלל אדם בודד שהאמ־צעים הכספיים שעומדים לרשותו אינם דומים למה שיכולה להרשות לעצמה חברת ביטוח גדולה — מדוע הוא חייב לקבל ריבית מוקטנת של 15% בלבד?

ועוד באותו הקשר: שמעתי על מגמה במשרד המשפטים לחייב את חברות הביטוח בתשלום רטרואק־טיבי, לא החל מיום פסק־הדין, אלא החל מיום הפגי־עה, מהיום שבו נגרם הנזק הממשי לאזרח שנפגע. אני חושב שזאת מגמה חיובית. כמובן, חברת הביטוח רוצה לצמצם את הוצאותיה. אבל יש כאן איזו מגמה שלא צריך להשלים אתה: מצד אחד חברות הביטוח הן היום הגורם המרכזי שמעוניין למשוך את הבירור שלפני הכרעת הדין בבית־המשפט, משום שהעוצמה הכלכלית של חברה גדולה מאפשרת לה ללחוץ על האז־רח שניזוק, שזקוק לכסף הזה, שאינו יכול לחכות שנה, שנתיים או ארבע שנים עד שיינתן לו התשלום. ואנחנו יודעים מן הפראקטיקה שבדרך כלל, במרבית המקרים, סכום הפשרה שהאזרח שניזוק בתאונת הדרכים מוכן לבסוף להגיע אליה הוא קטן בהרבה מסכום הנזק הרי־אלי שנגרם לו כתוצאה מן התאונה, משום שאין אפ־שרות להמתין לסחבת המתמשכת של הבירורים והדיו־נים גם בבית־המשפט. ובכן מצד אחד חברות הבי־טוח הן הגורם במידה רבה לסחבת הזאת, ומצד שני אותו אזרח חייב להסתפק בתשלום הנזק או בריבית על הזמן לא מן התקופה שבה נגרם לו הנזק הממשי אלא החל מפסק־הדין, וזה יכול להיות שנה, שנתיים, שלוש שנים ולפעמים יותר מזה.

אני חושב שעמדה זו היא בלתי־סבירה. אני לפחות הייתי מבין אותה אילו חברות הביטוח היו מוכנות לפ־עול לקיצור ההליכים הכרוכים בהענקת הפיצוי לאזרחים. אבל במצב הנוכחי זה מינימום הפיצוי שאזרח שניזוק זכאי לקבל מחברת הביטוח.

לאחרונה שמענו מגורמים שונים, גם מחברות הבי־טוח, על הצורך באיזו רפורמה במבנה הכללי של מערך שירותי הביטוח והלאמת חלק מהם, כלומר אותם שי־רותי ביטוח שהיום מחוייבים על־פי החוק, והם בעי־קר נזקי הגוף. הצעה זו היא כמובן נוחה מאוד לחברות הביטוח, כי היא משחררת אותן מן המרכיב המכביד יותר בשירותי הביטוח, ובעצם משאירה להן את החלק הרווחי יותר. אני חושב שיצירת כפילות במערך שירותי הביטוח אינה דבר רצוי. כלומר, יצירת מצב שרשו־יות ממלכתיות יטפלו בחלק מן העניין, ואילו חברות הביטוח הפרטיות יעסקו בשאר השירותים — זה מצב בלתי־רצוי קודם כל מבחינה אדמיניסטראטיבית ומבחי־נת הצורך לטפל בעניין במקביל ברשויות שונות. אבל אני חושב שאין שום הצדקה להטיל על המשק הממלכ־תי רק את המעמסה, בלי לאזן אותה בהכנסה מסויימת שבאה בדרך כלל מאותו מרכיב שחברות הביטוח רוצות לשמר בידיהן.

ובכן אם כבר הלאמה, אולי צריך לחשוב באמת על הלאמה כוללת. אבל לי יש רושם שההצעה של חברות הביטוח על הלאמה חלקית בימים אלה היא אמצעי לחץ מסויים שנועד להביא את הממשלה לידי ויתור נוכח התביעה של חברות הביטוח להעלאת תעריפים.

הגושא של הרפורמה בכללו מחייב דיון, ואני בהח־לט אשמח אם במוקד הדיון בהצעה זו לסדר־היום תו־עלה השאלה של רפורמה במבנה כולו. אבל לא ייתכן שזה יהיה חלק מן ההיענות לתביעת חברות הביטוח להעלאת התעריפים. אי־אפשר להתעלם מן העובדה שה־חל משנת 1972 זכו חברות הביטוח בהעלאות תעריפים שמתקרבות ל־80%, ואני מסתמך על נתונים שפירסמו נציגי האוצר. אני חושב שזאת העלאה נכבדה ביותר. היא מפצה את חברות הביטוח. אינני רואה במצב הנוכ־חי ובנתונים המשקיים הנוכחיים כל הצדקה להטיל מעמסה נוספת של העלאה בשיעור של 16% או 20%, כפי שדורשות היום חברות הביטוח, על שכמו של האז־רח המבוטח.

על כן, אדוני היושב־ראש, אני מבקש לקיים דיון בנושא הזה, גם בצורך למנוע את העלאת המחירים וגם בצורך לבדוק מחדש את כל מערך שירותי הבי־טוח, ואולי לקדם רפורמות בתחום הזה.

היו"ר פ. שינמן:

שר האוצר ישיב להצעתו לסדר־היום של חבר־הכנ־סת אולמרט.

שר־האוצר י. רבינוביץ:

אדוני היושב־ראש, הייתי מחלק את הדברים לשניים לגבי בעיית הריבית, אני רוצה להודיע שהעברנו לוועד דת הכספים את הצו המעלה את שיעורה ל־22%. הבו־קר היו אצלי נציגי חברות הביטוח השונות והם טוענים שבתי־המשפט — הייתי מבקש שחבר־הכנסת אולמרט יקשיב לדברי בנקודה זו — פוסקים פיצויים לפי המצב ביום מתן פסק־הדין ולא בעת התאונה; כך שבפסיקה זו יש כבר פיצוי לאיחור במתן פסק־הדין. יש צדק מסויים בטענה זו שלהם.

אהוד אולמרט (הליכוד):

של חברות הביטוח?

שר־האוצר י. רבינוביץ:

כן. כל פסיקה של בית־משפט מביאה בדרך כלל בחשבון את המצב של הפיצוי כיום ולא מצב הפיצוי בקרות התאונה.

אשר להעלאת תעריפי הביטוח והקפאתם — ביום 1 באוקטובר 1974 נכנסה לתוקף העלאת תעריפי ביטוח רכב אשר נועדה להגדיל את סך כל התקבולים מדמי ביטוח בשיעור של 12% לערך. העלאה זו הביאה בחש־בון את ההתייקרויות הצפויות במשך השנה הקרובה, כפי שנהוג במהלך אישור תעריפים על־ידי המפקח על הבי־טוח מדי שנה בשנה בשעה שמתנהל המשא־ומתן על־כך. הדבר מחוייב המציאות, כאשר המבטחים מנפיקים פוליסות בתוקף לשנה מראש ולכן צריך גם להתחשב בהתייקרויות שיתולו בעתיד.

כאשר התקיים הדיון בחודשים אוגוסט וספטמבר השנה על תיקון התעריף התחשבנו, כמובן, בתנאי המ־שק ונלקח בחשבון שיעור מתקבל על הדעת של עליית המחירים. אבל לאחר האמצעים הכלכליים שננקטו ביום 10 בנובמבר 1974 פנו חברות הביטוח וביקשו תיקון התעריף במקביל להתייקרויות הנובעות מן המדיניות הכלכלית. החברות דרשו תוספת נוספת של כ־16% על

סך כל התקבולים. המפקח על הביטוח סבור שקיימת חפיפה בתביעה, מאחר שכאמור ההתייקרויות הצפויות כבר נלקחו בחשבון בעת אישור העלאת התעריף באוק־טובר.

לפי הבדיקה שערך המפקח על הביטוח הוא סבור שייתכן כי יש מקום לתוספת מסויימת על חשבון התייק־רויות של הפיחות, וזאת בסדר־גודל עד 5%.

אהוד אולמרט (הליכוד):
אדוני השר, זהו חידוש. בהודעת המפקח מאתמול לא נרמז על כך.

שר־האוצר י. רביגוביץ:
אני מעודכן בהודעות המפקח יותר מאשר חבר־הכנסת אולמרט; האמן לי.

אני נפגשתי לזבוקר עם נציגות האיגוד הישראלי של חברות הביטוח אשר הביאה לפני את השגותיה וד־רישותיה להעלאת התעריפים בשיעור של 16% בעקבות הפיחות. הנציגים הצהירו באותה פגישה כי עד היום לא הועלו התעריפים אשר אושרו על־ידי המפקח על הבי־טוח ואני שמחתי לקבל את הצהרתם ומקווה שימשיכו לנהוג כך עד שיבורר העניין עד תום. אני גורס שטובת הציבור מחייבת שביטוח רכב יימכר בתעריף אחיד, כי חופש בקביעת התעריפים בוודאי לא יביא להוזלתם כא־שר מדובר בביטוח רכב.

אנו נמשיך במשא־ומתן עם חברות הביטוח והנתונים יבוררו לאשורם. מכל מקום אני מעדיף הסכם הוגן, שיהיה מקובל על הכל, על פני נקיטת אמצעים אחרים. אי לכך אני מקווה שלא יהיה צורך להשתמש בסמכויות הנתונות על־פי חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים לצו־רך הקפאתם של תעריפי הביטוח, וכנהוג בעבר כן גם הפעם אני מקווה שתושג הבנה הדדית אשר תבטיח פתרון משקי והוגן לבעיה זו.

אני מציע להעביר את ההצעה לוועדת הכספים.

היו"ר פ. שינמן:
האם חבר־הכנסת אולמרט מסכים להעברת הנושא לוועדת הכספים?

אהוד אולמרט (הליכוד):
כן, מסכים בהחלט.

היו"ר פ. שינמן:
אם כן, מונחת לפנינו הצעה אחת בלבד — להעביר את ההצעה לסדר־היום של חבר־הכנסת אולמרט לוועדת הכספים של הכנסת. אנו ניגשים להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכספים נתקבלה.

3. משפט עלילת הדם נגד ד"ר שטרן בוויניצה, אוקראינה

היו"ר פ. שינמן:
אנו עוברים להצעה לסדר־היום: משפט עלילת הדם נגד ד"ר שטרן בוויניצה באוקראינה, אשר הוגשה על־ידי חבר־הכנסת בן־ציון קשת. רשות הדיבור לחבר־הכנסת קשת.

בן־ציון קשת (הליכוד):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, ויניציה שבאוקר־אינה אשר בברית־המועצות זוהי הבמה אשר עליה מת־חוללת דראמה אנושית המגלמת בתוכה את מרבית סב־לותיו של האדם היהודי בימינו. בבית־המשפט בעיר זו מתנהל עתה משפטו של הרופא היהודי הד"ר מיכאל שטרן, מומחה לחילוף חמרים. הוא נאשם בלקיחת שו־חד של כמה מאות רובלים; הוא נאשם בקבלת תרנגולות כחשלום בעד שירותיו הרפואיים; הוא נאשם בניהול פראקטיקה פרטית — בכל אלה הוא נאשם, אך "אשם" הד"ר מיכאל שטרן בכך שהוא יהודי, בכך שהוא חי בוויניצה שבאוקראינה האנטישמית, הוא אשם בכך שבעבר עמד בגאווה על יהדותו והוא אשם בכך שהסכים כי בניו יעלו לארץ ישראל.

אין זו הפעם הראשונה שד"ר מיכאל שטרן סובל בגלל יהדותו. הרופא בן ה־56, אשר סבו היה רב ואביו מורה, גורש לסיביר כבר בשנת 1944. ב־1952 יסד בוויניצה את המכון הרפואי לאנאליזות. בימי משפטי הרופאים היהודים המפורסמים לגנאי סולק אף הוא מעבודתו והוחזר אליה רק לאחר מות סטאלין. בשנת 1961, כאשר גאה גל האנטישמיות באוקראינה ובעיקר בוויניציה, כאשר החלה ההסתה נגד רופאים יהודים, קם הד"ר שטרן ודרש מן השלטונות להפסיק את הרדיפות ואז הפך הוא לקרבן המרכזי של ההסתה האנטישמית. בין יתר ההאשמות שהוטחו נגדו היתה גם האשמה בהרעלת חוליו. הוזכר גם שם של קרבן ההרעלה, ילדה בשם ליובה בלינסקיה. מתברר עתה שהילדה חיה וב־ריאה והיא ואמה כתבו מכתב נרגש לאשתו של הד"ר שטרן ובו מציינות כי הרופא הציל את חייה.

חוקרי פשעיו של הד"ר שטרן ניסו בכל כוחם להש־פיע על עדים שיאשימו את ד"ר שטרן לא רק בשוחד אלא גם בגרימת מוות לחוליו. כאלפיים מחוליו נחקרו, אך רק מתי־מספר הסכימו להעיד נגדו במשפט. אולם בהגיע המשפט וכאשר נקראו להעיד חזרו בהם כארבעה־עשר מתוך חמישה־עשר והודיעו כי עדותם בחקירה המוקדמת לא היתה נכונה.

חברי הכנסת, אנא אל תשכחו — המדובר הוא ברו־סיה הסובייטית; המדובר הוא בחוקרים הידועים לשימ־צה שאפילו הם לא הצליחו להביא עדויות נגד הנא־שם. הבה נקרא מה אומר על המשפט המתנהל בוויי־ניצה הד"ר סאחארוב, זה האדם הנפלא הלוחם ברוסיה למען צדק ולמען זכויות האדם:

"מוסקבה, ארבעה בדצמבר — דוקטור אנדריי סא־חארוב, הפיסיקאי הסובייטי המתמרד, הוציא היום הו־דעה לעתונות ובה הוא קורא לתמוך בדוקטור מיכאל שטרן, יהודי. אשר משפטו הקרוב הוא פרובוקאציה אנטישמית. דוקטור סאחארוב אמר כי ההאשמות נגד דוקטור שטרן אינן מבוססות, לא מבחינה רפואית, אתית או משפטית". "הנני טוען" — אומר ד"ר סאחארוב — "כי משפט נגד ד"ר שטרן הוא פרובוקאציה של השל־טונות ומטרתו לעורר התנגדות פנימית ולהפחיד את

היהודים הרוצים לעזוב את המדינה. אני מקווה כי אנשים בעלי מצפון בעולם כולו יעשו כל אשר לאל ידם להגן על דוקטור שטרן ולהוקיע את הפרובוקאטורים האנטישמים". הוא הוסיף כי משפטו של שטרן נוגד עקרונות שנכללו בהסכם בין ארצות־הברית וברית־המועצות בעניין הקלות מסחריות תמורת הגברת האמיגרציה. המשטרה עצרה את דוקטור שטרן רק לאחר שהוא סירב לבטל את הסכמתו לבקשת בנו לצאת את ברית־המועצות. נחקרו כמעט כל הפאציינטים של דוקטור שטרן, כאלפיים במספר, וחוקריהם ניסו לשכנעם כי רופאם לשעבר הוא סוכן ציוני והרעיל ילדים סובייטיים. על הרעלות החלו לדבר כבר ב־1961, כאשר פורסמה בעתונות האשמה נגד דוקטור שטרן על הריגת ילדה בשם בלינסקיה. דוקטור סאחארוב מוסר כי הילדה עדיין בחיים, למרות לחצים עזים ביותר סירבו רוב הנחקרים להעיד נגד דוקטור שטרן. אלה הם דברי דוקטור סאחארוב שנמסרו לפירסום לעתונות העולמית במוסקבה.

דוקטור מיכאל שטרן נעצר לאחר שבניו, ויקטור ואוגוסט, הגישו בקשה לעלייה. במאי 1974 נקראו ההורים למשרד הפנים ושם לחצו עליהם לא לתת את הסכמתם לעליית הבנים. דוקטור שטרן סירב ואז החל הביום הגדול. המחזאי ניסה לביים עלילת־דם לפי כל כלליה, עם ילדים המורעלים על־ידי רופא יהודי, וכאשר קמה הזעקה בעולם נסוג הבמאי ומסתפק כעת בעלילות אשר בהן לא יוכל לקבל את ראשו של הנאשם אלא את שנות חייו. כעת מאיימת סכנת משפט גם על בניו של דוקטור מיכאל שטרן.

העם היהודי למוד נסיון בהצגות שפלות אלו. מפת העולם ובעיקר מפת רוסיה מלאות במקומות שהתנהלו בהם משפטים מסוג זה. העם היהודי נלחם בעבר ויילחם גם היום נגד תופעות נפשעות אלו ובסופו של דבר יוכל להן.

ויניצה ידעה לא מכבד משפט־עלילה אחר: זיהודי שקולניק הואשם בריגול למען אנגליה ובבגידה. לאחר שהאנגלים איימו בסאנקציות, נסוגו השלטונות הסובייטיים ושינו את הסעיף מריגול למען אנגליה לריגול למען ישראל. שקולניק נידון ל־7 שנות מאסר.

במוסקבה נידון בימים אלה היהודי לבאייב למוות בשל פשעים כלכליים. אין אנו מאמינים למערכת המשפט הסובייטית .ידוע לנו כי לבאייב נאסר ב־1950 והואשם אז כי בחגיגת ברית־מילה הרים כוס לחיי מדינת ישראל, לחיי בן־גוריון וגולדה מאיר. הוא נידון אז ל־10 שנים ושוחרר כעבור 4 שנים לאחר מותו של סטאלין. ארבעה נשפטו במשפט זה: שלושה לא־יהודים, שנידונו ל־3—6—7 שנים, ואילו "הפושע" היהודי נידון למוות. אנחנו תובעים וקוראים לעולם הנאור לתבוע יחד אתנו ביטול מיידי של פסק־דין מוות זה.

ההיסטוריה של השנים האחרונות, עם קום המרד הגדול של היהודים בברית־המועצות בדרישתם לשיבת־ציון ,שזורה פרקי גבורה וסבל של שואפי ציון ולוחמיה. רבים היושבים בבתי־כלא ב"אשמות" שונות, כאשר "חטאם" הוא שאיפה לציון. היהודי קוצ'וק נידון ל־10 שנות מאסר על הברחה. הפרטים אינם ידועים, אך ידוע שקיבל רשות לעלות ובהגיעו לגבול נעצר, נשפט ונכלא.

בזכות התיקון לחוק ג'קסון הגיעו ארצות־הברית וברית־המועצות להסכם על עלייה, הפסקת הרדיפות ושיחרור אסירי־ציון, אך שלטונות ברית־המועצות החליטו, כנראה, לעשות הכל בטרם ייכנס ההסכם לתקפו, להפחיד את היהודים ולהקטין על־ידי כך את מספר דורשי העלייה. עלינו לפנות מיד אל ממשלת ארצות־הברית, אל ידידנו הגדול הסנאטור ג'קסון, אל תומכיו ואל העם היהודי בעולם ולתבוע מן הסובייטים להפסיק את גל הרדיפות הגואה בזמן האחרון; ואם לא יעשו זאת — להפעיל את הסאנקציות שבידי האמריקאים.

ידיעות מדאיגות מגיעות מבתי־הסוהר ברוסיה: אסירי־ציון מוחזקים בתנאים קשים ביותר, נזרקים לצינוק, שוללים מהם את מעט הזכויות שיש להם; הגדילו להם את שעות העבודה מ־8 ל־10 ביום; מנסים לשבור את רוחם ואת גופם.

אדוני היושב־ראש, כעת ברצוני לפנות אל עצמנו, אל ממשלתנו, אל אלה המטפלים בבעיות אלה: האם עושים אנו כל מה שנדרש מאתנו? האם לא ממשיכים אנו במדיניות של שתיקה והשתקה מיותרות? אתן דוגמה: יהודים ממוסקבה שיצאו לערים רבות ברוסיה לאסוף אינפורמאציה על המצב, בחלקם נאסרו. והרי בידינו האינפורמאציה הדרושה שמקבלים אנו אותה כאן. למה לסכן אותם בשעה שיכולים אנו לספק להם את האינפורמאציה הדרושה להם? ושוב שואל אני: למה לא נפרסם את רשימות דורשי ציון? הרי אינם מפחדים מזה, הרי הם רוצים בזה. ואולי תפסיק הממשלה במדיניות הארכיאולוגית שלה אשר תמיד מאחרת בשנים רבות את הצורך בפעולה?

שר־החוץ י. אלון:

סוף סוף התגלה האשם — ממשלת ישראל.

בן־ציון קשת (הליכוד):

אדוני שר החוץ, לא סוף סוף הממשלה אשמה, אך לנקות את ידינו ואת ידי הממשלה מכל לא תצליח גם אתה בתשובתך.

חייקה גרוסמן (המערך):

עכשיו אני מבינה למה העלית את הנושא לדיון.

בן־ציון קשת (הליכוד):

בסוף דברי הנני שולח ברכת עידוד לכל אסירי־ציון — — —

אברהם זילברברג (המערך):

הנושא כל כך כאוב, זה נושא שמאחד את כולנו.

בן־ציון קשת (הליכוד):

למה אצלך ההצתה מאוחרת כל כך? עכשיו אני שולח כבר ברכה לאסירי־ציון.

אברהם זילברברג (המערך):

הפולמוס הזה עם הממשלה רק מחליש את ערך הנושא, כאילו מעליב את הנושא.

גאולה כהן (הליכוד):

דווקה מפני שזה נושא כאוב.

אברהם זילברברג (המערך):

אי־אפשר להתעלם מכך שחברי הממשלה כואבים את הנושא הזה. מדוע לא לאחד את הבית בנושא?

גאולה כהן (הליכוד):
לאחד את הבית על מה? על השתקה? על שתיקה?

אברהם זילברברג (המערך):
יש לכם עשרים הזדמנויות; דווקא בנושא זה להכניס את הממשלה?

בן־ציון קשת (הליכוד):
אדוני שר החוץ, יש בעיה כאובה ואני מקווה, כמעט בטוח, שנתאחד בהסקת מסקנות בקשר לנושא הזה. אך לא מן הצדק הוא לדרוש מאתנו לא להגיד את דעתנו על דברים שחושבים אנחנו כי הממשלה איננה עושה בסדר, גם בדבר כאוב, גם בנושא המאחד אותנו.

הנני שולח ברכת עידוד לכל אסירי־ציון, לכל לוחמי ציון ולכל אחינו היהודים בברית־המועצות. ולך, אחינו ד"ר מיכאל שטרן — אתך אנחנו, חזק ואמץ! בטוחים אנו שהזדים לא ישברוך, בטוחים אנחנו שלא רחוק היום בו אתה וכל בני משפחתך תתאחדו אתנו כאן על אדמת המולדת.

אדוני היושב־ראש, אבקש לכלול את הצעתי בסדר־יומה של מליאת הכנסת.

היו"ר פ. שינמן:
רשות הדיבור לסגן ראש הממשלה ושר החוץ, לתשובה.

שר־החוץ י. אלון:
כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, מאסרו של הרופא היהודי הדגול ד"ר מיכאל שטרן בתואנות מרושעות אי־ננו אלא חוליה נוספת בשרשרת המחפירה של ההתנכלויות וההצקות שמתנכלים ומציגים שלטונות ברית־המועצות לעלייה היהודית ארצה. עד לאותו יום, בחודש נובמבר אשתקד, שבו הגיש בנו של ד"ר שטרן בקשה לעלות לישראל עבד האיש כרופא מפורסם בעירו ויניציה, כשמאחוריו תרומה נכבדה להתפתחות הרפואה הסובייטית. כאשר הגיש הבן את פנייתו לעלייה הפעילו השלטונות לחץ חזק על ד"ר שטרן שישנה את החלטת בנו לעלות ארצה, ורק לאחר שד"ר שטרן סירב בהחלטיות להיכנע ללחץ זה הוא הושלך לכלא ב־29 במאי השנה.

למרות מחלת השחפת, שהוא סובל ממנה, הוחזק ד"ר שטרן במשך שלושה חודשים תמימים במרתף בית־הכלא ללא חקירה, כשהשלטונות מפעילים "קבוצת עבודה" של 25 חוקרים כדי להשיג עדויות מרשיעות נגדו בדרכים המקובלות על המשטרה בברית־המועצות. שמא נותר בלב מישהו צל של ספק על שום מה ולמה נטפלו השלטונות הסובייטיים לד"ר שטרן, יבואו דבריו של התובע של מחלקת החקירות, איש בשם קרווצ'נקו, ויעיד על עצמם. בעת חיפוש בביתו של ד"ר שטרן, ימים אחדים לפני מאסרו, אמר איש זה לבני משפחת שטרן בגלוי: "האשמת מיכאל שטרן קשורה ברצון משפחתכם לצאת לישראל". דברים דומים אמר גם מנהל מחלקת החקירות של התביעה של הרפובליקה האוקראינית לבנו של ד"ר שטרן, ויקטור, באוגוסט השנה, לאמור: "האשמת אביך כרוכה ברצונו של אחיך לצאת לישראל. יציאת היהודים מברית־המועצות מוציאה לעז על מדינתנו". אלה דברים מפורשים שאינם טעונים הוספות לגבי מניעיהם הפסולים של שלטונות ברית־המועצות במאסרו ובמשפטו של ד"ר מיכאל שטרן.

כבוד היושב־ראש, ממשלת ישראל מפעילה כוחות גדולים, יהודיים ושאינם יהודיים, בהתגייסותם למען הורשטת עזרה ליהדות ברית־המועצות, בהבדל אחד — מובן שאיש האופוזיציה יכול בקלות, לאחר דברים נכוחים שהשמיע וכולנו יכולים להתאחד סביבם, לזקוף גם אשמת אי־עשייה בנושא כל כך רגיש, כאשר כל אלה היודעים מה נעשה — —

גאולה כהן (הליכוד):
לפעמים גם חבלה.

שר־החוץ י. אלון:
— — יודעים שאלמלא עשינו לא היינו מגיעים לאן שהגענו. גם בביקורי האחרון בוושינגטון, בשיחותי עם ועדת החוץ של הסנאט ועם מזכיר המדינה האמריקני, אישי ציבור ועתונאים העליתי במלוא החומרה גם את בעייתם של יהודי ברית־המועצות הנתונים ללחץ והצקה בשל רצונם לעלייה וגם את גורלו האישי של ד"ר שטרן. בכל מקום נתקלתי בהבנה ובכל מקום הובטחה פעולה אשר לפי דעתי אין אפקטיבית ממנה בנסיבות שבהן אנו יכולים לפעול.

חברי הכנסת, לא רק בשם ישראל והעם היהודי אלא גם בשמו של כל אדם נאור בתבל, לרבות אמיצי רוח בברית־המועצות עצמה, אנו רשאים לתבוע משלטונות ברית־המועצות להפסיק אחת ולתמיד את מסע ההצקה נגד יהודים, שכל רצונם הוא להתאחד עם בני משפחותיהם ועמם במולדתם ההיסטורית; לשחרר את ד"ר מיכאל שטרן מן ההאשמות שטפלו בו ולחדול מן ההתנכלויות נגד המבקשים לעלות ארצה ובני משפחותיהם.

אדוני היושב־ראש, אני מציע להעביר את הצעתו של ידידי חבר־הכנסת בן־ציון קשת לדיון בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת.

אני שואל את חבר־הכנסת קשת: האם הוא מסכים להעביר את הצעתו לוועדת החוץ והבטחון?

מנחם בגין (מליכוד):
מאחר ששר החוץ קרא לך ידידי, אינך יכול לסרב.

בן־ציון קשת (הליכוד):
אני מסכים.

היו"ר פ. שינמן:
חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת: להעביר את ההצעה של חבר־הכנסת בן־ציון קשת לוועדת החוץ והבטחון.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

ה. חוק התפזרות הכנסת השמינית, תשל"ד—1974 *
(הצעת חבר־הכנסת מ. בגין)

היו"ר פ. שינמן:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעת החוק של חבר־הכנסת בגין: חוק התפזרות הכנסת השמינית, תשל"ד—1974. רשות הדיבור לחבר־הכנסת בדר, שיגיש את ההצעה.

יוחנן בדר (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, הנימוק העיקרי שמר בן־גוריון הביא לשינוי שיטת הבחירות — וזה גם נימוק חבריו — הוא שלפי השיטה הקיימת העם יודע רק שמות של שניים־שלושה־ארבעה מועמדים ראשונים ברשימה והאחרים למעשה לא נבחרים כלל, אלא נמשכים על־ידי הנבחרים בצמרת הרשימה. לא נבחרים. מי נבחר? לפי אותה דעה, לפי אותה גישה: גולדה מאיר, יגאל אלון, משה דיין, פנחס ספיר, אבא אבן, מאיר תלמי. והנה יש לנו ממשלה לפי אותה פורמולה, שיש בה אמת רבה, ממשלה של אנשים שלא נבחרו בכלל, מעולם לא זכו באופן אישי באמון הציבור אלא נמשכו על־ידי אחרים. יגאל אלון נמצא בממשלה, זה נכון. אבל ראשית, הנאמנות והחברות במפלגתו, כנראה, גדולות יותר מאשר במפא"י. שנית, אמנם היה חבר ב"מטבח", אבל לא השתתף במטבח באותם ימים גורליים. אולם סנונית אחת לא מביאה אביב, ואפשר להגדיר בבטחון ובצדק שממשלה זו מעולם לא קיבלה אמון העם. זה נאמר גם על־ידי מר אבן. בדרך כלל אינני מסכים עם מר אבן, אבל הפעם צדק כשאמר שממשלה זאת אינה לרוחו ולרצונו של האחרת, שממשלה זו לא קיבלה מאנדאט מן הבוחר, והדבר החמור ביותר שאמר, וגם הוא נכון: מושג הממשלה ומושג ההנהגה הלאומית אינם זהים. יש ממשלה בישראל והיא לא הנהגה לאומית. זה קרה באותם ימים כאשר בישלה ממשלה במטבח אחד.

ארבע ממשלות היו במשך חודשים אחדים: ממשלת גולדה עם דתיים, ממשלת גולדה בלי דתיים, ממשלת רבין עם ר"צ, עם גברת שולמית אלוני, וממשלת רבין בלי גברת שולמית אלוני. ארבע ממשלות בתקופה כל כך קצרה. האם לא די בזה כדי להדגיש שכאשר נעשים דברים כאלה אין שום קשר בין מה שקרה בבחירות ובין הממשלה הזאת?

לממשלה הזאת יש ראש ממשלה. נכון שלמר רבין, כפי שאמר הבוס שלו לשעבר, אין נסיון פארלאמנטארי, אין לו נסיון מיניסטריאלי ואין לו הכישורים הדרושים לראש ממשלה. ואני אוסיף: אין לו גם חוש והבנה מהי דמוקראטיה, ואין לו רגישות לחובה לזכות ממש באמון הבוחר, כי מעולם לא זכה בו, והוכיח שזה לא דרוש. הוא יודע רק להיבחר באוטוריטה, בצל השמות והאישים שעמדו באמת לבחירה, ואחר כך להגיע למקום שבו אמרה גברת מאיר "לא רוצים בנו כאן".

אני רוצה להגיד על מר רבין, שדווקה מה שחסר בו הוא שעזר לו, לא היו לו שום הגבלות, שום מעצורים נפשיים שיש לאנשים שיש להם נסיון פארלאמנטארי, נסיון מיניסטריאלי, שיש להם חוש לעמוד לבחירה ממש, הבנה מהי דמוקראטיה, ויש להם גם יכולת להבדיל מה מותר להגיד, מה אסור להגיד, מה מותר לעשות, מה אסור לעשות. כל התכונות האלו שחסרות לו הן שעזרו לו להפוך את הרכבת הממשלה למעין שוק סוסים, לאיזו מפלגה־תיק, לאיזה אדם־תיק.

היו"ר פ. שינמן:

חבר־הכנסת בדר, אתה צריך לחזור בך מן הביטוי "שוק סוסים".

יוחנן בדר (הליכוד):

זה ביטוי מאוד פארלאמנטארי, ואינני חושב שעלי לחזור ממנו.

יורם אריאור (הליכוד):

חבר־הכנסת בן־פורת דיבר אפילו על גונבי סוסים.

יוחנן בדר (הליכוד):

לפי החוקה שלנו, עיקר הדבר הוא אם יש ראש ממשלה מתאים או לא. מר רבין נבחר בזכות גולדה, התפטר ממנה בזכות גברת שולמית אלוני, הקים את הממשלה הראשונה שלו בזכותה של גברת שולמית אלוני, אחר כך פעל לפי הנוסחה הצינית: הכושית עשתה את שלה כשהיתה דרושה, הכושית יכולה ללכת. עשה לו חשבון מסחרי כמה קולות לה, כמה קולות להם, ומצא שכדאי. שוב, חסר כאן כל רגש לויאליות כלפי מי שעזר לו בכלל להרכיב ממשלה. רק חודשים עברו והוא ויתר עליה, כמובן, על־ידי זה שהעמיד אותה במצב שמוכרחה היתה לעזוב.

מר רבין איננו מוצג ארכיאולוגי. אני מעריך מאוד ארכיאולוגיה בארצנו, כי היא סימן לזכותנו לארץ ישראל, זכות שמר רבין מעולם לא דיבר עליה. במושגים אלה יש זילזול בעבר, יש זילזול בבעלי זכויות, שאין לו. יש זילזול בהיסטוריה האמיתית של הקמת הממשלה. לא היינו יושבים פה לולא זכויותיו של המוצג הארכיאולוגי. ברוב טפשות זורקים לחלל האוויר ביטויים כאלה בלי לדעת למה גורמים בכך. לא רק ליכוד לאומי לא טוב למר רבין עכשיו, אלא אפילו יחסים אנושיים בין אנשים. זה טוב למדינה? אבל המלים נאמרו ומצאו הד. אין לו למר רבין תחושת עבר, אין לו נאמנות למצע הבחירות של מפלגתו, אין לו נאמנות לקווי היסוד של מפלגתו, אין לו נאמנות אפילו למה שאמר בעצמו תמול־שלשום. הכל רק לפי השעה.

הייתי מעדיף להיות מוצג ארכיאולוגי, ולא אבוא להתחרות עם מר רבין אפילו בכושר שלי. אבל אינני רוצה להיות אופורטוניסט מן הסוג האופייני ביותר של אופורטוניסם כמו של מר רבין.

מה אתם הצגתם לבוחר? לפני מצע הבחירות של המערך. יש בו עשרה סעיפים שכל אחד מהם מדבר על ועידת שלום בז'נבה, בתעמולת הבחירות של המערך הנקודה המרכזית בהתקפה על הליכוד היתה, שהליכוד איננו מאמין בשלום, בוועידת שלום בז'נבה, או בכך שוועידת ז'נבה תביא שלום. כתוב שם על משא־ומתן ישיר ורק שלום, ומר אבן אפילו דיבר על מהות השלום באותה ישיבה יחידה שהתקיימה שם. היום הממ־

שלה הזו — וכאן היא צודקת — חושבת את ההליכה לוועידת ז'נבה לסכנה ולאסון. היום עראפאת, סאדאת וברז'נייב הם הרוצים את ועידת ז'נבה, ועידת־שלום, ואילו הממשלה ומר רבין בראשה עושים מאמצים שה־דבר לא יתקיים. יש להם מטרות אחרות.

גב' גולדה מאיר אמרה לאחר הבחירות — לא לפ־ניהן — ששוב לא מדובר על הסכם שלום בז'נבה אלא על הסדר למניעת מלחמה. היא אמרה, כאשר דיברה ביתר חפשיות, ב־6 במאי: "מי שיודע כיצד נגיע לשלום — יקום ויגיד". קם מר רבין, הוא יודע איך מגיעים לשלום — נסיגות נוספות. ראשית הוא הציע שתהיה נסיגה בתנאים פוליטיים, במשא־ומתן מדיני ועל סמך הסכם אי־לוחמה. עברו ימים והוא אמר שהדרישה היא שיהיה משא־ומתן מדיני ותנאים מדיניים, אך כבר לא דיבר על הסכם אי־לוחמה. אילו היה לי זמן הייתי קורא את המסמכים האלה. אחר כך כבר עמד על כך שיהיו תנאים מדיניים כל שהם. אחר כך — הפסקת־אש, רק שתהיה הפסקת־אש בצורת נסיגות. אחר כך באה השיחה עם העתונאי מרקוס, אותה שיחה שבה הוא בעצם ויתר על כל תנאים פוליטיים עד שאפילו ד"ר קיסינג'ר לא היה מרוצה, כי הוא ראה שמר רבין לא השאיר לו שום מרחב למקח ולממכר, הוא מראש מוו־תר על הכל רק שתהיה לו שהות, תקופה, והוא אפילו לא קבע תקופת מינימום. אחר כך בא אותו נאום שאני חייב לעמוד עליו כי הוא מהווה ממש סכנה נפשות.

היו"ר פ. שינמן:
חבר־הכנסת בדר, זמנך תם, אתה חייב לסיים.

יוחנן בדר (הליכוד):
זהו נושא מיוחד. ראשית אמר שלא יוכלו לנצח אותנו. שנית, שאנו לא נוכל לעולם לזכות בנצחון. שלישית, שהכוונה היא ליצור קרע בין סוריה לבין מצ־רים.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
אני רוצה להבין: האם יש בכנסת דין מיוחד לסי־עות הגדולות ודין אחר לסיעות הקטנות? אם כך, בב־קשה תחוקקו חוק ונדע שיש הבדל כזה. אני רוצה לדעת אם יש קצובה של זמן לסיעות הגדולות והקטנות.

יוחנן בדר (הליכוד):
הוא אמר שחשוב לנו להרוויח זמן.

היו"ר פ. שינמן:
חבר־הכנסת בדר עומד במסגרת הזמן של 15 דקות.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
אדוני היושב־ראש, הכרזת עכשיו שזמנו תם.

היו"ר פ. שינמן:
כך הודעתי.

מיכאל חריש (המערך):
אלה 15 הדקות השנייות...

אהוד אולמרט (הליכוד):
חבר־הכנסת אליעד, אמרת כי בצעקות אי־אפשר לפתור דבר, ומדוע אתה צועק?

יוחנן בדר (הליכוד):
ומה יצא מן הנאום הזה? אפילו ממשלת וושינגטון הודיעה שהוא גרם להקשחה בעמדת מצרים, שהמצרים יודעים שאנו מעוניינים בזמן. פירוש הדבר שגוברת סכנת המלחמה לאלתר.

היו"ר פ. שינמן:
חבר־הכנסת בדר, זמנך תם.

יוחנן בדר (הליכוד):
אני מסיים. המצרים יודעים שמר רבין, שהכריז הכרזה זו, רוצה לקרב קרע ביגם לבין סוריה.

היו"ר פ. שינמן:
חבר־הכנסת בדר, הסיים דבריך בהצעה ואל תיאלץ אותי להפסיק אותך.

יוחנן בדר (הליכוד):
המצרים יודעים עוד שאמנם אנו אומרים שגם הם לא ינצחו, אבל כבר בידיעתם, לא בידיעתנו.

אדם המגביר את סכנת המלחמה, אדם שהביא לאותה תגובה בוושינגטון ולאותן תוצאות במצרים ובסוריה, האם אדם זה צריך להמשיך ולכהן כראש ממשלה, וב־דיבורים ובפיטפוטים לסכן עוד יותר את מצבנו?

אני מציע, אדוני היושב־ראש, להעביר את הצעת החוק לוועדה.

היו"ר פ. שינמן:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת אנקוריון, להצעה.

ארי אנקוריון (המערך):
אדוני היושב־ראש, אני בא להציע לכנסת להסיר את הצעת החוק על התפזרות הכנסת, שהוגשה זה עכ־שיו על־ידי חבר־הכנסת בדר, מסדר־יומה של הכנסת.

חברי הכנסת, לפנינו מצב גרוטסקי: הצעת החוק, שמספרה פ', הונחה על שולחן הכנסת על־ידי חבר־הכ־נסת בגין בתחילת מאי 1974, זאת אומרת, לפני יותר משבעה חודשים. ונוסף על הסעיף על התפזרות הכנסת הכילה ההצעה סעיף הקובע שהבחירות לכנסת התשיעית יהיו ב־25 ביוני 1974 (!)

חיים קורפו (הליכוד):
תתקן את זה בוועדה. מה זה חשוב?

מנחם בגין (הליכוד):
זאת הצעת חוק אחרת.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח):
אי־דיוק זה דבר שכיח בבית.

ארי אנקוריון (המערך):
ובכן, מסתבר שביוני 1974 כבר לא נוכל לקיים את הבחירות.

מנחם בגין (הליכוד):
נכון.

ארי אנקוריון (המערך):
יכולתי לטעון: עבר הזמן — בטלו הקרבנות. אבל ההצעה קיימת.

מנחם בגין (הליכוד):
זה לא קרבן.

ארי אנקוריון (המערך):
האם הזמן עומד מלכת בשביל הליכוד? נראה שבעיניהם כל שעה יפה לפיזור הכנסת. הליכוד, כמו גח"ל לפניו, סובל ממחלת הקצרת: אין לו נשימה מס־פקת לכנסת שלמה. בכל שנה או חצי־שנה חבר־הכנסת בגין מגיש הצעה שהכנסת תתפזר. זה הופך למעין ספורט, למעין הובי של הסיעה האופוזיציונית הראשית. מה ה־גיון שבדבר?

הרי חוק היסוד קבע שכנסת נבחרת אחת לארבע ש־נים, ולא במקרה קבע כך. כמובן, כנסת יכולה להתפזר גם לפני גמר תקופתה — — —

מנחם בגין (הליכוד):
חבר־הכנסת אנקוריון — — —

ארי אנקוריון (המערך):
אני לא הפרעתי לחבר־הכנסת בדר, וזמני קצוב.

מנחם בגין (הליכוד):
הסיעה שלך פיזרה פעם את הכנסת — — —

ארי אנקוריון (המערך):
אתה לא צריך להוציא את זה מפי, כי גם אני אומר משהו.

למה ומתי היא צריכה לעשות זאת? הכוונה היתה למצבים יוצאים מן הכלל: כשהכנסת איננה יכולה להר־כיב ממשלה. אבל האם הכנסת השמינית איננה מסוגלת להחליט ולהכריע בדברים? היכן ההצדקה לטלטל את העם לבחירות בכל חצי־שנה או שנה, לפי מושגיה של סיעת הליכוד? אם סיעת הליכוד אין לה אמון בממשלה — הריהי זכאית להציע הצעת אי־אמון, והיא אמנם עושה זאת בשפע. אולם אם בהצעה אחרי הצעה הממ־שלה זוכה באמון, והצעות אי־האמון של הליכוד נדחות — האם פירוש הדבר — — —

גדעון פת (הליכוד):
חבר־הכנסת אנקוריון, באמון של מי היא זוכה? היא לא זוכה באמון העם.

ארי אנקוריון (המערך):
האם פירוש הדבר שהכנסת איננה בסדר וצריכה להתפזר? אולי המסקנה הנכונה היא — יפשפש נא הליכוד בעמדותיו שלו.

יש טעם רב במושג של שלטון יציב וממשלה יציבה, ודרושה לנו ממשלה יציבה. כשהתפטרה הממשלה בראי־שותה של גולדה מאיר, ציפה הליכוד לכך שהמערך לא יוכל עוד להרכיב ממשלה. כשהורכבה הממשלה על־ידי יצחק רבין על בסיס רוב של 61 חברי כנסת, ציפו חברי הליכוד לנפילתה בהקדם. אבל כשהצבעה אחרי הצבעה הכריעה הכנסת לקבל מדיניות הממשלה — נזדעזע בטחונו של הליכוד. ועכשיו, משנצטרפה מפד"ל לקואליציה הממשלתית והתרחב הבסיס הפארלאמנטארי שעליו נשענת הממשלה, בוודאי אין כל יסוד לזעזע את המדינה על־ידי בחירות בטרם עתן.

חבר־הכנסת בדר, זכותו של הרוב להחליט על הרכב הממשלה, גם מבחינה פוליטית וגם מבחינה חו־קתית. יש רק תנאי אחד לכך: קבלת אישורה ואמונה של הכנסת. באמריקה, להבדיל אלף הבדלות, לגבי המק־רה שהיה שם, הוחלף עכשיו, רק לפני חודשים אח־דים, באמצע הקאדנציה, נשיא, אפילו כשהנשיא נבחר על־ידי העם בבחירות ישירות; אבל זה כשר וישר מ־שום שזה נעשה בהתאם לחוקה.

אינני עומד כאן לשבח את מעלותיו ואת אישיותו של ראש הממשלה יצחק רבין. אבל אני שואל אותך, חבר־הכנסת בדר: מהי זכותך לנסות לפסול כאן את ראש הממשלה, כשראש הממשלה התייצב לפני הכנסת וקיבל את אמונה?

הבחירות לכנסת הזאת התקיימו ב־31 בדצמבר בש־נה שעברה, הווי אומר: טרם עברה שנה לבחירתה. ה־בחירות התקיימו לפי מצעים מסויימים. אין לומר שהלי־כוד לא ניצל בבחירות עד תום את טענתו למחדל. ובכל זאת הכריע העם כפי שהכריע. ואם כי המערך הפסיד כמה מאנדאטים, לא נתן העם לליכוד כוח מספיק להר־כיב ממשלה, וכוח זה נשאר בידי המערך בלבד. אנחנו סבורים שנבחרנו על־פי מצע המחייב אותנו לחתור לשלום ולא להזניח שום הזדמנות לכך. נכון שהדרך קשה והמוקשים רבים. אבל לדעתנו טרם מוצו כל האפשרויות. ועם כל הביקורת על הממשלה הזאת הרי עובדה היא שהליכוד משתוקק להצטרף אליה. ואנחנו לא שכחנו את לקח אוגוסט 1970, כשגח"ל פרש מן הממשלה בעת שנדרש מן הממשלה להחליט החלטות נועזות שבעקבותיהן הבטחנו את הפסקת־האש וגם את ההבנה עם ארצות־הברית ואספקת נשק חיוני על־ידה. כן לא שכחנו את התנגדותכם לאישור הסכמי הפרדת הכוחות עם מצרים ועם סוריה.

מובן שאין בטחון ששכנינו לא יבחרו בדרך המל־חמה. אבל יש לנו בטחון שהממשלה הקיימת, **בד־בבד** עם החירתה לשלום, עושה כל מאמץ להגדלת עוצמתנו, לגיוס צה"ל, לאימונו ולציודו במיטב הציוד שאפשר להשיג. וגם הישג אחרון זה קשור במידה לא קטנה במדיניות החוץ והבטחון הנבונה של הממשלה.

ואשר למדיניות הכלכלית של הממשלה, הרי גם זו קיבלה לפני זמן קצר אמון הכנסת, וטרם שמענו על מדיניות אלטרנאטיבית של ממש מצדכם.

לעומת כל זה, ובמידה שמדובר על חתימת הסכם שיחייב ויתורים טריטוריאליים ביהודה ובשומרון, הרי התחייבה הממשלה לא לחתום על הסכם כזה קודם שיי־שאל העם על כך. אולם איננו עומדים במצב זה.

חברי הכנסת, חבר־הכנסת בגין נוהג מדי פעם להשתבח ברוב שלו בכנסת. הוא סופר ומונה מדי פעם את המספרים של חברי הכנסת שהולכים יחד אתו. אבל על גזירת "שלום שלום ואין שלום" נוכל לומר לגבי הרוב של חבר־הכנסת בגין: "רוב רוב ואין רוב". גם הפעם יוכיח הרוב האמיתי של חברי הכנסת שהוא דו־חה את הצעת החוק להתפזרות הכנסת.

היו"ר פ. שינמן:
מה הצעתך?

ארי אנקוריון (המערך):
אמרתי בהתחלת דברי שבאתי להציע להסיר את הצעת החוק מסדר־היום.

היו"ר פ. שינמן:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת בדר, לתשובה.

יוחנן בדר (הליכוד) :

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, שמעתי את דבריו של חבר־הכנסת ארי אנקוריון. זה אופייני שמר רבין לא העז להופיע בעניין זה. אינני רוצה להגיד ולהחליט אם זה סימן של חוסר אומץ־לב ציבורי — מר רבין חייל אמיץ, אבל אומץ ציבורי זה דבר אחר — או שיש כאן יושר. שני הדברים הם אופייניים.

על מי מגן חבר־הכנסת אנקוריון ? על אנשים שבמצע הבחירות הבטיחו יציבות מחירים יחסית, הבטיחו הקטנת הפער בין היצוא ליבוא, הבטיחו ריסון כלכלי והמשך פיתוח — הכל אמרו לבוחר. האם הממשלה של היום יכולה להישאר בתוקף על סמך מצע זה, על סמך הפרת הבטחות ? על המצב המדיני־בטחוני כבר דיברתי. כולנו יודעים מה מצב מדיניות החוץ — הוציאו אותנו ממוסד באו"ם ועראפאת הפך להיות גיבור. האמריקאים לא מרוצים מנאומים של מר רבין, הוא רוצה שהם יהיו מרוצים ממנו. כן, זה המצב. יש נאומים והודעות המקרבים סכנת מלחמה, ההופכים הליכה הדרגתית לשלום לנסיגה הדרגתית, שהערבים קוראים לא "סאלמי".

אני רוצה להגיד עוד משהו : היה עניין של ממשלת ליכוד. אני הושב עד היום שזה דבר דרוש מאוד למדינה במצב הקיים, מכל הבחינות — פנימיות, חיצוניות, בטחוניות וענייני חוץ. מר רבין לראשונה לא היה נגד, הוא הסתתר מאחורי מפלגתו. אחר כך רצה בלי־כודך־על־תנאי, עכשיו הוא לא רוצה בליכוד בשום תנאי. הכל כל כך עקבי אצלו כמו כל יתר הדברים. אני רוצה להגיד, שמר רבין, כמו שעשה שירות לאויבינו על־ידי שיחה עם מרקוס ואותן הודעות פוליטיות אחרונות שלו, כך עשה שירות טוב לליכוד על־ידי־כך שהוא מתנגד לממשלת ליכוד. זה יהיה טוב לליכוד.

יש למר רבין עוד שותף : המפד"ל נכנס לממשלה. הוא לא נכנס למעשה במאה אחוז, הוא נכנס לממשלה על תנאי. התנאי הוא שבעשרת החודשים הקרובים, זאת אומרת בעוד עשרה חודשים, יגיעו המערך, לרבות מפ"ם עם המפד"ל, להסכם ולהחלטה ולחוק בנושא של "מיהו".

אברהם זילברברג (המערך) :

לא שומעים ולא מבינים, זה יותר מדי עמוק.

יוחנן בדר (המערך) :

הידידים שלי ממפד"ל, אני מבקש שאחד מכם יתערב, אני מוכן להתערב שלא יבוא הסכם, לא תשיגו הסכם. אתם יודעים את זה יותר מדי טוב. מר רפאל, אולי תתערב אתה אתי ? אני אומר שלא תגיעו לשום הסכם. אני אומר שלא תגיעו לשום הסכם על "מיהו" במשך עשרה חודשים. תתערב אתי, האם אתה מוכן ? מי מוכן ?

על־ידי הסדר זה, שאפשר לתת לו כל מיני ציונים, קנה לו מר רבין אפשרות לשבת במקום זה עוד עשרה חודשים וחצי. מה יהיה אחר כך ? שוב יחזור לגברת שולמית אלוני ? ממשלה שהיא מונחת על דברים כאלה, צריך שהיא תלך עד כמה שאפשר מוקדם. בבית זה יש לכם רוב רוב שקניתם אותו באותן שיטות בזכות רוב אנשי העבודה, כי היה מיעוט גדול שרצה במר פרס. אז יש לכם רוב, אבל זה לא רוב העם. נלך לבחירות.

היו"ר פ. שינמן :

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות : הצעה אחת של המציע, חבר־הכנסת יוחנן בדר, להעביר את הצעת החוק, התפזרות הכנסת השמינית, לוועדה ; והצעה שנייה, של חבר־הכנסת ארי אנקוריון, לא לכלול את ההצעה בסדר־היום. אני מעמיד להצבעה את שתי ההצעות.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה — 31

בעד ההצעה לא לכלול את הצעת החוק בסדר־היום — 57

ההצעה לא לכלול את הצעת החוק בסדר־היום של הכנסת נתקבלה.

ו. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר פ. שינמן :

אנחנו ממשיכים. נשמע עתה הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מנהל מזכיר הכנסת ש. יעקבסון :

ברשות היושב־ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונח היום על שולחן הכנסת, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, חוק המכר (דירות), תשל"ה—1974, שהחזירה ועדת הכלכלה.

ז. הצעה לסדר־היום
שביתת הימאים

היו"ר פ. שינמן :

אנחנו ממשיכים בהצעות לסדר־היום. לפנינו ארבע הצעות בעניין שביתת הימאים — הצעה של חבר־הכנסת הלל זיידל, הצעה של חבר־הכנסת בועז מואב, הצעה של חבר־הכנסת יהודה בן־מאיר והצעה של חבר־הכנסת ידידיה בארי. ראשון הדיבור לראשון המציעים, חבר־הכנסת הלל זיידל.

הלל זיידל (המפלגה הליברלית העצמאית) :

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, השביתה כנראה הסתיימה ולמרות זאת החליטו המציעים להעלות נושא זה לדיון הואיל והסימפטום של השביתה נשאר. עלינו לדון יותר על הסימפטום מאשר על השביתה. לפני שבוע עמדנו על דוכן הכנסת וקבלנו על שביתת צוותי האוויר וכיום אנו דנים על שביתת הימאים. לפני שבוע שותקו

קווי האוויר לעולם החיצוני, והיום, עד שעה שתים־עש־רה, עיכבו הימאים הפלגת אניות מנמלי חיפה, אשדוד ואילת.

זה משגה חמור של הימאים, כי תביעתם לאי־פגי־עה בשכרם בעקבות הפיחות יש בה משום הצדקה. אולם אף אם תביעה זו יש לה היבטים מוצדקים, הרי האמצעי של נקיטת סאנקציות כגון עיכוב אניות, יצירת עירבוביה בנמלים, שיבוש תכניות הפלגה שקשה לתקנן ולהחזירן למסלולן הרגיל במשך שבועות — זהו צעד קיצוני ואמצעי פסול ביותר שאין להשלים עמו בשום פנים ואופן.

חברי הכנסת, לפי דעתי, הימאים מתעלמים מנכס חשוב ביותר שכל שביתה מוכרחה להיות מלווה בו אם אכן רוצים מכריזיה בהצלחתה. נכס זה הוא דעת הקהל בישראל. כיצד סבורים הימאים שאפשר לנקוט צעד דראסטי של סאנקציות, תוך עשיית דין לעצמם, דווקא בעיצומו של המשא־ומתן על שכרם, כאשר ההסתד־רות, האוצר וחברת "צים" מחפשים מוצא כדי להיענות לתביעתם של הימאים? אין מקום ברגעים קריטיים אלה למשחקי יוקרה הן על־ידי הממשלה והן על־ידי הימ־אים.

שר־התחבורה ג. יעקבי:
אילו משחקי יוקרה היו מצד הממשלה?

הלל זיידל (המפלגה הליברלית העצמאית):
עצם העובדה שלפני כמה דקות הסתיימה השביתה בהסכמת הממשלה, ועוד נשמע על כך פרטים, יש בכך סימן שאפשר היה לסיים אותה אתמול.

אליעזר רונן (המערך):
נא לא לעוות עובדות.

משה ורטמן (ממערך):
אם השביתה נסתיימה, בשביל מה צריכים את ההה־צעה לסדר־היום?

הלל זיידל (המפלגה הליברלית העצמאית):
אני מוכן להעמיד סימן־שאלה בקביעה זו. כבוד השר.

מרדכי בן־פורת (המערך):
חבר־הכנסת זיידל, תניח את ההצעה לסדר־היום שלך לפעם הבאה.

(שר התחבורה ג. יעקבי קורא קריאת־ביניים),

הלל זיידל (המפלגה הליברלית העצמאית):
אדבר על כך, כבוד השר. אני חושב שהעובדה שלא ביטלנו היום את הדיון, אם כי הייתי מוכן לכך, היא בגלל הסימפטום של הנושא. כי לפני שבוע דיברנו על שביתת צוותי האויר, היום אנו מדברים על שביתת הימ־אים וייתכן שבעוד שבוע נדון על נמל אשדוד. אני שואל את השר: האם הוא מוכן להציע הצעה דראסטית לגבי שביתות במפעלים חיוניים? כי זו השאלה שלפ־נינו.

יעקב זיאק אמיר (המערך):
זה תלוי בשאלה מי השובת: אם הוא קטן, ינקטו צעד דראסטי; אם הוא חזק, יילכו לאט.

הלל זיידל (המפלגה הליברלית העצמאית):
ידידי כבוד השר, הרי יש שביתות בשירותים הצי־בוריים ולא פעם גם המעביד הציבורי קצת אשם בכך שיש כאן סחבת. אינני מדבר דווקא על מקרה זה.

יעקב זיאק אמיר (המערך):
כל הדיבורים האלה הם דיבורי סרק.

הלל זיידל (המפלגה הליברלית העצמאית):
חבר־הכנסת זיאק אמיר, אמרתי לך לפני שבוע: אתה מייצג פועלים, אבל אתה צריך לייצג פועלים ולא את אלה שאתה מייצג היום ולפני שבוע. אני מכיר אותך, אתה בא מציבור הפועלים. אתה יודע מה הם הצרכים של הפועלים. על־ידי ההטבות האלה שאנו נות־נים לצוותי האוויר, לפועלי נמל אשדוד ולימאים — מקופחים הפועלים. אתה יושב בשתי ועדות חשובות, ואתה יודע שאנו מתווכחים על כל לירה, ואין ממי לקחת. אני אומר לך, מי שקובע היום שארבע־עשרה לירות נחשבות כלירה אחת גורם לידי כך שאי־אפשר לתת היום לביטוח הלאומי מה שצריך לתת. אני מתכוון לטייסים.

(חבר־הכנסת נ. אליעד קורא קריאת־ביניים)

היו"ר פ. שינמן:
חבר־הכנסת זיידל, תגיד את דבריך, על תגיב על חילופי הדברים.

(חבר־הכנסת י. אמיר קורא קריאת־ביניים)

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
— — — הכל אי אפשר.

יעקב זיאק אמיר (המערך):
יש הבדל.

הלל זיידל (המפלגה הליברלית העצמאית):
ידידי זיאק אמיר, אני יכול לומר לך שאני מכיר את בעיותיהם של הימאים לא פחות ממך. תן לי לסיים, נריב זה עם זה במקום אחר.

אני רוצה להציע: א) עלינו להחליט שלא נכיר עוד במוסד השלילי וההורס ששמו סאנקציות, כי יש בהן משום יתרונות לשובתים בלי שתחול עליהם האח־ריות על פגיעה בחוק, כפי שהיא באה לידי ביטוי בשביתה המוכרזת רשמית. לכן יש הכרח בתיקון בחוק סיכסוכי העבודה שלפיו כל סאנקציה, אף אם תהיה סאנקציה לשליש או לרביע, היא שביתה מפורשת עם כל ההשלכות והאחריות לפי החוק.

ב) אני מציע שסכסוך כזה יידון, אך ורק במוסד הנקרא "בוררות", עוד לפני שהשובתים יכריזו על הש־בתה. אם נכיר בסאנקציות כשביתה הרי אני גם הו־מך בכך שלפני החלטת העובדים להיטל סאנקציות יע־בירו את הסיכסוך לבוררות, והיא תכריע מי צודק בסיכ־סוך כזה.

ג) יש למצוא שיטה של קנסות כדי למנוע הכרזה שהיתה כגון זו של הימאים, המתהלכים בבטחה על גשר הבטחון ששום הפסד לא צפוי להם בעקבות נטילת היזמה הקיצונית ביותר.

אני רוצה להציע גם תיקון בחוק האיגוד המקצועי. בחוק זה חייב להיאמר במפורש מה תעשה ההסתדרות אם שביתה מוכרזת שלא על דעתה. דומני שזה עיקר העיקרים בכל מדינה מתוקנת ששביתה חייבת להיות מוכרזת על־ידי האיגוד המקצועי.

אני רוצה לסיים ולומר: אם הימאים מכריזים שביתה בקלות דעת, בידעם שהמשק הלאומי מפסיד, שחברת הספנות מפסידה ושהאוזרח משלם המסים מפסיד, ורק הם יוצאים נשכרים — אם כך, תרבינה שביתות כאלה בישראל. אם המכריזים על שביתות יידעו שאם אנו הם באים לידי התנגשות עם החוק עלולים הם להפסיד — אז יהיה סיכוי לריסון שביתות.

אני מציע שנקיים דיון בנושא זה במליאת הכנסת.

היו"ר מ. בן־פורת:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת בועז מואב, להצעה לסדר־היום באותו נושא.

בועז מואב תנועה לזכויות האזרח):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, אינני סבור שיש עכשיו לקיים דיון על שביתת הימאים. הבוקר בשעה עשר נפגשתי עם נציגי איגוד הימאים, והיתה לי הרגשה שאפשר לסיים את השביתה מיד.

(קריאה: השביתה כבר נסתיימה.)

אני חושב שהיא הסתיימה באיחור של שלוש־ארבע שעות ואפשר היה לסיים את השביתה בשעה עשר־ושלושים הבוקר.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):

זה בזכות התערבותך?

בועז מואב (תנועה לזכויות האזרח):

לא בזכות התערבותי. בשל שיקולי יוקרה של נציגי הממשלה לא הסתיימה השביתה בעשר־ושלושים אלא באחת־ושלושים.

שר־התחבורה ג. יעקבי:

מה היה עד עשר־ושלושים?

גדעון מואב (תנועה לזכויות האזרח):

אינני יודע מה היה עד עשר־ושלושים. אני מניח שאפשר היה לגמור.

(שר התחבורה ג. יעקבי קורא קריאת־ביניים)

אני מתפלא מדוע לא הסכים שר התחבורה להיפגש עם נציגי הימאים אתמול.

שר־התחבורה ג. יעקבי:

אין שחר לדברים שאתה אומר.

היו"ר מ. בן־פורת:

חברי הכנסת, אני פונה למציעים, אבל הם עומדים על זכותם לדבר ולהעלות הצעות. זכותם להעלות את הנושא, וזכותם לוותר. הם עמדו על זכותם להעלות את הנושא. רשות הדיבור לחבר־הכנסת בן־מאיר, להצעה לסדר־היום בעניין שביתת הימאים.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מרשה לעצמי לחלוק על דעתו של חבר־הכנסת מואב. הצורך בהגשת הצעה דחופה לסדר־היום בענין שביתת הימאים בוודאי שלא נעלם עם סיומה — הזמני, אולי — של השביתה. כי כבר ראינו שביתות שנסתיימו ואחר כך זה לא היה ממש סיום. ודאי שזה לא מונע את סיבת ההצעה. אילו היינו דנים רק על הנושא הספציפי הזה, אז אולי היה צורך חבר־הכנסת אמיר צודק. הרי כולנו מחייבים את העקרון של משא־ומתן קולקטיבי חפשי בין עובדים ומעבידים. הכנסת אינה מנהלת משא־ומתן, היא אינה צריכה להתערב בכל סיכסוך עבודה רגיל, וביחסי עבודה יש גם מקום לסיכסוכי עבודה. בכל זאת, הצעתי את ההצעה הדחופה הזאת לא מפני שחשבתי שהכנסת צריכה להתערב בסיכסוך עבודה ספציפי זה או אחר אלא משום שלדעתי שביתת הימאים היא רק ביטוי וסימפטום ותוצאה ישירה של שיטת העיוותים והסילופים — —

אברהם גיבלבר (המערך):

זה ביטוי לכך שאין לנו ימאים.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

ובמקצועות אחרים שבהם יש לנו עובדים — האם אין שביתות? טייסים, ברוך השם, יש לנו, וכל הכבוד להם.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

יחסית יש פחות שביתות במדינת ישראל מאשר בכל העולם.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

חבר־הכנסת אמיר, עדיין לא שמעת מה דעתי. אולי אני בכלל בעד השביתה? תשמע ותתפלא.

— — ובכן, בכל זאת העליתי את ההצעה כי לדעתי שביתת הימאים היא רק ביטוי ותוצאה של שיטת העיוותים והסילופים, האפליות והשקרים המוסכמים, שהונהגה במשק הישראלי במשך שנים רבות. כולנו שמחים על כך שהשביתה הסתיימה. ולולא היתה השביתה מסתיימת היום הייתי פונה מעל במה זו לציבור הימאים להפסיק את השביתה בהתחשב בשעת החירום שבה שרויה המדינה, לדידי. אני שמח שגם לדידו של שר התחבורה ולדידם של הרבה אנשים נמצאת המדינה בשעת חירום, אם כי לדידם של רוב החברים במפלגה מסויימת כנראה הדבר איננו כך. אבל אני לשיטתי, כיוון שאני חושב שמדינת ישראל נמצאת בשעת חירום, הייתי פונה לימאים, בגלל שעת החירום, להפסיק את שביתתם, ולא לפגוע באחד הענפים החיוניים ביותר של המדינה בכל הזמנים, ובוודאי כיום — ענף סחר־החוץ.

אבל בהחלט לא הייתי אומר שכל האשם על השביתה מוטל עליהם. בשום פנים ואופן לא. ואני חושב שאי־אפשר להתעלם מזה שהרקע העכור שיש לשביתה הזאת — ויש לה רקע, יש לימאים טענות, לדעתי לא בלתי־מוצדקות — הרקע, הסיבה, נעוצים במדיניות הממשלה במשך שנים רבות מאוד, מדיניות שהביאה את המשק אל סף התפוררות והתמוטטות, מדיניות שעדיין אינני רואה שהממשלה אורה עוז בנפשה לשנותה. זו מדיניות שהכל מדברים עליה והכל מסכימים שצריך לשנותה. גם מר ספיר, כפי שקראתי בעתונים, טוען ששנים הוא מתריע על המדיניות הזאת. אבל התרעות לחוד ומעשים לחוד. ועדיין היסוד הזה קיים. שביתת הימאים היא ביטוי לאנאכרוניסם ולעיוותים קשים שקיימים במשק

שלנו, ולא כל־כך בקלות אפשר לבוא בטענות לשוב־תים.

אני רוצה לומר לשר התחבורה שמצד אחד אני מעריך את עמידתו האיתנה נגד כניעה, אבל עם כל הכבוד האישי וההערכה האישית שאני רוחש לו, בסופו של דבר הוא מייצג את הממשלה, ואני מביע את החשש: האם אותה עמידה עיקשת תהיה גם ביחס לשביתות של החזקים יותר, או האם נמשיך במדיניות הנקוטה עד היום, מדיניות של כניעה לחזקים ופגיעה בחלשים, ומשום כך אנחנו מגיעים למצב זה?

אין כל הצדקה חברתית ומוסרית להמשיך בשיטה הזאת. מי שיכול להחזיק את המדינה בגרוגרת — נכנעים לו; אבל אנשים ששביתתם לפעמים מוצדקת, בעלי שכר נמוך, שאינם יכולים להתקיים משכרם — כלפיהם הממשלה "גבר", כלפיהם היא מראה את כל נחת זרועה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

שר התחבורה עמד כך גם בשביתת הטייסים. עמידתו ראויה לכבוד.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

מיד אגיע לעניין הטייסים. עמידתו ראויה לכבוד. ואם שר התחבורה יעמוד גם בזה, בהחלט יזכה ממני לשבחים.

אני רוצה לשאול את שר התחבורה: מה ההצדקה המוסרית, בסופו של דבר, לבוא לימאים ולומר להם שהם חייבים לשלם מס הכנסה לפי חישוב של 6 לירות ישראליות תמורת הדולר, ו־14 לירות ישראליות תמורת הלירה שטרלינג, ואילו הטייסים צריכים לשלם לירה תמורת לירה? אם שר התחבורה יאמר: משום שזה כתוב בהסכם וזה לא — אני מצטער לומר שזאת תשובה שלפי השקפתי היהודית אין לה כל בסיס מוסרי. אלה זכו פעם לקבל הסכם כזה ואלה לא, ולכן לגבי אלה נוהגים כך ולגבי האחרים נוהגים אחרת. מה ההצדקה המוסרית של הממשלה לדרוש מהימאים להפסיק את שביתתם, כאשר הממשלה הזאת קיבלה החלטה, לדעתי מחפירה, להציע לכנסת הצעת חוק שתתן תוקף חוקי להסדר בלתי־מוסרי, בלתי־כלכלי ובלתי־צודק מאין כמוהו? כשחוק זה יגיע לכנסת אצביע נגדו, אבל אני חושש שהרוב יצביע בעדו. זהו חוק שכוונתו לתת תוקף להסדר הבלתי־מוסרי והבלתי־צודק, הסדר שלפיו לירה שטרלינג שמקבלים טייסי "אל על" תיחשב לצורך מס הכנסה כלירה ישראלית אחת, אבל לצורך חישוב פנסיה — כ־14 לירות ישראליות. זאת אומרת לעשות את החוק פלסתר באמצעות החוק. ואנחנו יודעים שהכנסת סוברנית לחוקק כל חוק שהיא רוצה.

דוד קורן (המערך):

מי אמר לך שהרוב יתמוך בזה?

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

הלוואי ולא. אני מתקן את דברי. אני מקבל בהחלט את התיקון שלך. אבל אינני בטוח. הלוואי ולא. אולם העובדה היא שהממשלה החליטה להציע הצעת חוק כזאת לכנסת, ולדעתי זאת החלטה מחפירה. איננני יודע איך אפשר להסביר את העניין הזה.

בל יהיה כל ספק: אני מכבד מאוד את ציבור טייסי "אל על". זה אחד הציבורים שלכולנו יש הערצה אליו. זה ציבור העובד בתנאים קשים ביותר ועושה עבודה טובה מאוד במדינה, מחזיק את הקשר שלה עם העולם הגדול. אנחנו מכבדים גם את חברת "אל על". אבל מה בין זה לזה? צריכה להיות לנו הערכה גם לימאים. וחבר־הכנסת אמיר אמר דבר נכון — שיש במדינת ישראל מחסור גדול בימאים, בימאות עברית. ובכן, איך נסביר את זה?

כבוד שר התחבורה, אין אתה יכול להסביר לציבור שזה קרה מפני שבעבר מישהו מהם נכשל ולא הצליח "לסחוט" את זה בהסכם עבודה. הרי גם אלה וגם אלה עובדים חלק מהזמן בחוץ־לארץ; גם אלה וגם אלה עושים עבודה קשה ואחראית. מה הסטאנדארט הכפול הזה? זה מה שפוגע במדינה — הסטאנדארט הכפול, המשולש והמרובע, אין לזה כל הצדקה.

על רקע זה פרצה השביתה הזאת. אני יודע שהיה העניין של מס נסיעות, והממשלה לא אזרה עוז בנפשה, חבר־הכנסת אליעד, להציע שלגבי מס נסיעות־חוץ יבוטלו הרבה פריבילגיות שיש לאזרחים שהם שווים יותר מאחרים. ועדת הכספים של הכנסת התקדמה הרבה בעניין זה, לדעתי לא במידה מספקת. וגם בעניין "אל על", ברוב קולות, נגד עמדת הממשלה, החליטו בוועדת הכספים על העלאה חלקית. שבני משפחותיהם של עובדי "אל על", נשותיהם, אחיהם ואחיותיהם של העובדים הנוסעים חינם לחוץ־לארץ ישלמו לפחות מס נסיעות חוץ — לזה לא הסכימה ועדת הכספים, ברוב של קול אחד. אבל היא החליטה להטיל 5% ועוד 270 לירות, במקום 750 לירות ועוד 15% שכל אזרח פשוט חייב לשלם כשהוא נאלץ לצאת לחוץ־לארץ לענייני אישיים דחופים, לרבות לצרכי ריפוי, לרבות ביקור קרובים חוליים, לרבות חולה אנוש. וזה היה בניגוד לעמדת הממשלה.

איך אפשר לבוא ולהגיד שהממשלה נוהגת באמת־מידה שווה כלפי החזקים וכלפי החלשים?

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

לפי הניסוח הנהוג בוועדות הכנסת — זהו נושא חדש.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

זה נושא חדש ולא חדש כאחד, כי הרי אתה יודע כמוני מה הרקע לשביתה זו. אילו היו מחשבים אחרת את מס ההכנסה לימאים הרי הבעיה לא היתה קיימת.

שר־התחבורה ג. יעקבי:

האם אתה מצדד בשביתה על רקע מצב החירום הלאומי?

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

אני צידדתי דווקא בהפסקת השביתה, והרי שמעת את דברי. אמרתי אפילו שהייתי קורא מעל במה זו להפסיק את השביתה בגלל שעת החירום, אבל יחד עם זאת אני זכאי לתבוע מהממשלה שתנהיג סדר בביתה, שתנהיג סדר במשק הישראלי ותשים קץ לשיטת העיוותים והאילתורים שכל עוד היא קיימת לא תוכל להיות רגיעה ביחסי עבודה ולא נוכל להנהיג מדיניות שכר והכנסות סבירה ונורמאלית.

שר־התחבורה ג. יעקבי:

זה לא שייך לענין.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

זה שייך לסימפטום שבגללו באה כל התסיסה אצל העובדים.

לסיום הנני מברך על הפסקת השביתה ומקווה שהימאים ימצאו דרך להגיע להסדר צודק לגביהם עם הממשלה. עם זאת, אני תובע מהממשלה לחדול מהשיטה הנהוגה עד היום, לחדול מאמות־מידה כפולות ושונות, אמת־מידה אחת כלפי חזקים ואחרת כלפי חלשים, ולפעול באומץ־לב והחלטיות למען מדיניות שכר שתהיה הוגנת וצודקת לכל שכבות הציבור בלי כל המתלווה לכך עד היום הזה. רק כאשר הממשלה תאזור כוח ואומץ להביא לצדק חברתי בשיטות המיסוי וההכנסות, רק כאשר הצדק ייעשה ויראה — היום הוא לא נראה כי הוא לא נעשה — רק או נוכל לעבור למדיניות שכר הוגנת ואמינה ולקוות גם לרגיעה ולשקט בתחום החשוב של יחסי העבודה.

היו"ר מ. בן־פורת:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת ידידיה בארי, להצעה לסדר־היום באותו נושא: שביתת הימאים.

ידידיה בארי (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, בפתח דברי רצוני להציע ליושב־ראש הכנסת ולסגנים להקצות מראש, מדי שבוע בשבוע, זמן מספיק להעלאת נושא דחוף לסדר־היום על־ידי חברי הכנסת מסיעות שונות כעניין שבי־תה או השבתה בשירות ציבורי חיוני זה או זה. לא נצליח להימנע מאיומי שביתות ומשביתות בשירותים ציבוריים חיוניים כל עוד לא נשכיל למצוא זירה אל־טרנאטיבית הולמת להכרעה בתביעות של עובדים בשירותים ציבוריים.

אדוני היושב־ראש, מדוע יכולה תביעת עובד נגד מעביד להתברר בפני בית־הדין לעבודה ללא הנחה א־פריורי שבית־הדין רוצה ברעת העובד, ואין הדבר כן בבוררות חובה? מדוע עדיף מצב שבו מנצלת או נאלצת לנצל קבוצת עובדים את יכלתה לשתק מיגזר מסויים במשק, לגרום סבל לציבור הרחב ולהסב נזק למשק המדינה?

אל תושמע שוב הטענה הנדושה והמופרכת מעיקרה שבוררות חובה היא בהכרח לרעת השכירים. בעצם ימים אלה צפויה שביתה בשירות המטאורולוגי, לאחר שבמשך שנתיים ימים לא נדונה ולא הוכרעה תביעת העובדים השכירים לתוספת שכר המגיעה להם, לטענתם. בעקבות שביתות וסאנקציות שנבעו במישרין מן הסחבת הוקמה באותו שירות ועדה פאריטטית שהחליטה על מינוי בורר שיפסוק בתביעה. העובדים מעוניינים בבוררות — אני אומר זאת על יסוד אינפורמאציה מוסכמת כי הם פנוי אלי ומסרו לי זאת — אך הבורר טרם החל בעבודתו מפני שטרם הוצא כתב־המינוי החייב לשאת את החתימה של נציבות שירות המדינה.

אדוני היושב־ראש, לפני פחות מחודש ימים הגיש חבר־הכנסת משה נסים הצעת חוק ליישוב סיכסוכי עבודה בשעת חירום (הוראת שעה), שעיקריה הם: מצד אחד — איסור שביתה או השבתה בשירותים חיוניים לציבור, כגון שירותי בריאות, תחבורה יבשתית, ימית ואווירית, מים, חשמל, חינוך ועוד; מצד שני — פורום לבירור מחיר של סיכסוכים בשירות בעקבות פנייה של הצד התובע אל בית־המשפט בבקשה למינוי בורר החייב לתת את פסקו תוך 45 ימים.

חברי הבית, כפי שנאמר בדברי ההסבר להצעת החוק, שרויה עתה המדינה בשעת חירום קשה מבחינה מדינית, כלכלית וחברתית. משק המדינה נתון בסכנה חמורה, ואחד מגורמיה הוא מוסר עבודה לקוי והעדר משטר של עבודה. מטעם זה וכן מטעמים בטחוניים, ובמידה לא פחותה — כדי להבטיח מוראל גבוה ותחושה של אחריות וערבות הדדית, אין להתיר בתקופה זו, לפחות עד יעבור זעם, שביתה או השבתה בשירותים חיוניים.

מאחר שאחת העילות החוזרות ונשנות להכרזת שביתה היא סחבת בטיפול בתביעותיהם של העובדים — וטענה זו חזרה גם במקרה דנן שבו טוענים הימאים שענייננם "נסחב" כבר 35 ימים — מוצע לסיים הבוררות ולפסוק בסיכסוך תוך 45 ימים מעת מינוי הבוררים.

אדוני השר, ניסיתי בימים האחרונים לעמוד על טענות הצדדים לסיכסוך שהביא להשבתת האניות. האוצר טוען כי לקראת ה־1 בינואר 1968 הגיע להסכם עם הימאים לפיו יזכו בניכוי סכום קבוע בלירות ישראליות כהוצאה מוכרת לאש"ל בחוץ־לארץ. כל יתרת השכר — לאחר הניכויים המגיעים לבעל הכנסה בישראל — חייבת במס. תביעת הימאים להמשיך ולחשב את שווי הדולר לצרכי מס אחרי הפיחות בהתאם לשער שלפני הפיחות היא, לפי טענת האוצר, נסיון להחזיר את הגלגל שבע שנים אחורנית, תוך הפרת ההסכם. לעומת זאת טוענים הימאים כי ערך הדולר ירד מבחינה ריאלית עקב העלייה ביוקר המחייה בחוץ־לארץ, ושכרם נטו נפגע בלאו הכי. וכן טוענים הם כי האוצר הוא שהפר את ההסכם, הוא שהוליכם שולל בשלהי 1967 בהבטחה כי גם הטייסים יצטרפו להסכם, והנה מחשבים את שכר הטייסים לעניין מס לפי שער של לירה שטרלינג אחת כשווה ללירה ישראלית אחת. נוסף לכך טוענים הימאים שהם נעדרים מביתם פרק זמן ממושך יותר מן הטייסים ועובדים בתנאים קשים מהם. ועוד: מימאים זרים, העובדים באניות זרות, אין מנכים מס כלל, אף־על־פי ששער התחבורה הקודם הבטיח למנות ועדה לבדיקתו של כל נושא המיסוי לגבי הימאים.

אין בדעתי במסגרת זו — ואני מדגיש: במסגרת זו — לפסוק טענתו של מי צודקת לגופה, אם כי, חברי הבית, העובדה שבהסכם העבודה של הימאים לשנות 1971/72 חושב הדולר לצרכי מס לפי שער של 3.5 לירות ישראליות, בעוד ששער החליפין הרשמי היה 4.20 לירות לדולר — העובדה הזאת אומרת דרשני.

ברם משמעות ההשבתה, כמשמעות שביתות אחרות בשירותים צבוריים, חורגת מן השאלה בדבר צדקתה או אי־צדקתה של התביעה. הבעיה החייבת להטריד את הכנסת היא — מדוע לא ניתן להכריע בשאלה מבלי שתפרוץ שביתה ומבלי שהעובדים השכירים סבורים יהיו כי אכן זו הדרך ואין זולתה לממש תביעתם הצודקת, לטענתם. מדוע חייב הטיפול בתביעת עובדים שכירים להימשך זמן כה רב? מדוע מן הנמנע שיימצא גוף אובייקטיבי בר־סמכא שיהיה נאמן על שני הצדדים, גוף שאינו נושא פנים, שיפרש את ההסכם ויקבע מי הפרו?

חברי הבית, אין ספק שכל הפרשה של תשלומים במטבע־חוץ לטייסים ולימאים אינה אלא חוליה בשר־

שרת העיוותים במערכת השכר והמיסוי בישראל. פרטי העיוותים אינם חשובים לדיון זה, אף־על־פי שחוששני ששר־התחבורה ידגיש אותם דווקא. די אם נציין כי הקצינים והימאים הדירוגיים מאורגנים בשני איגודים נפרדים שביניהם מתנהלת תחרות סמויה על הטבות. ואולי לא למותר לציין כי משנתגלתה בציבור עובדת הפקדתם של מיליוני דולרים מכספי "צים", בחברות הוואדוזיות של טיבור רוזנבאום, נזכרו הימאים כי בעת ביצוע ההפקדות, שלא ידעו אז על קיומן, דחתה הנהלת "צים" את תביעתם לפנסיה מוקדמת בטענה כי לתביעה זו תהיה השפעה שלילית על המוסר הציבורי.

לעניינו חשוב שבסוף נובמבר שטו בימים רק 55 אוניות שהגיפו דגל ישראל, ואילו אחרי מלחמת ששת הימים היה מספרן כפול כמעט. אמת, אין להתעלם מן האספקט המדיני, אך ודאי שגם העירעור הנמשך והולך ביחסי העבודה בצי הסוחר הישראלי תרם את שלו. בשנה האחרונה בלבד אבדו כ־400 עד 500 מקומות עבודה לימאים ישראליים באניות שהגיפו בעבר דגל ישראל. זאת — אף שבעת האחרונה הגיש משרד התחבורה "תכנית לפיתוח ענף הספנות לטווח ארוך".

אדוני היושב־ראש, חברי הבית, אחד התנאים להתגברות על מצוקתנו הכלכלית הוא שקט בחזית של יחסי עבודה, בהיות עינינו נשואות אל הגדלת הפריון, לטובת המשק כולו. שקט זה לא יושג אם לפחות בשריותים ציבוריים חיוניים לא יידעו העובדים שתביעות צודקות יוכלו לממש שלא על דרך שביתה והשבתה. הפתרון היחיד הוא, כאמור, בוררות חובה בהליכים מזורזים.

אני מציע לקיים דיון במליאת הכנסת בנושא זה.

היו"ר מ. בן־פורת:

רשות הדיבור לשר התחבורה, לתשובה.

שר־התחבורה ג. יעקבי:

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, שביתת הימאים, שהחלה ביום ראשון ונסתיימה היום, עמדה בסתירה מוחלטת למצב הלאומי; היא נערכה שלא בעתה, שכן המשא־ומתן עמם היה בעיצומו; היא פגעה באחד הנושאים החיוניים ביותר של ישראל, בקשרי הים בינינו לבין ארצות־חוץ — ועל כן סיומה לאחר יומיים וחצי, עם כל חומרתה של השביתה, הנו מבורך.

אולם בכך הנושא עצמו איננו יכול לרדת מסדר־היום הציבורי. גם בעתיד, כמו במקרה זה, לא תנהל הממשלה משא־ומתן תוך שביתה או נוכח איומי שביתה. כך נהגה במקרה זה, כך תנהג גם בעתיד. מצב המדינה וסדרי ממשל תקינים מחייבים זאת. ומי שמטיף למצב חירום ומצביע עליו חייב להסיק ממנו מסקנות בכל תחומי חיינו: בנושא זה כבאחרים; בתחום הכלכלי כבתחום החברתי; בתחום הפוליטי כבתחום המדיני — עתה יותר מאשר אי־פעם, עתה יותר מאשר בכל מקרה הזכור לנו בהיסטוריה הישראלית של הזמנים האחרונים.

קיימים עיוותים חמורים במערכת המיסוי, השכר וההכנסות. נושא זה יידון, כידוע, בממשלה בעקבות המלצות שתוגשנה על ידי ועדה מיוחדת שנתמנתה לעניין זה, ושתגיש את המלצותיה ב־1 במארס 1975, אולם כל זה איננו שייך לעניין זה. כל זה איננו קשור באירועים של היומיים וחצי האחרונים, שכן היה משא־ומתן, והיה בעיצומו, והשביתה לא היתה בעתה, לא שירתה את השובתים, ולפי דעתי היתה מיותרת. היא הזיקה להם, הזיקה לספנות, הזיקה למשק, הזיקה לחברה הישראלית.

עבודת הימאים ראויה בהחלט להערכה. הם עושים עבודה קשה ומסובכת בתנאים שאינם רגילים, ואני סבור שהציבור מוקיר אותם על כך. אבל בין זה ובין נקיטת אמצעים מסוג זה רב המרחק. בין עיצומו של משא־ומתן לבין המרצתו, כביכול, על־ידי שביתה, המרחק צריך להיות רב מאוד ושיקול הדעת חייב להיות מופעל. כי כתוצאה מכך הושבתו 9 אניות ישראליות מתוך 55 אניות בדגל ישראלי, בהפעלת חברות ישראליות, ובסך־הכל כ־100 אניות המופעלות על־ידי חברות ישראליות. הנזקים הסתכמו, לשמחתנו מצד אחד ולצערנו מצד שני, רק ב־200,000 דולר בקירוב.

חברי הכנסת, הנושא שבדיון — עם כל הערכתי למה שנאמר כאן — איננו מי צודק בוויכוח הזה. הנושא הוא אם זו הדרך לטיפול בעניין מסוג זה. אינני יודע אם דרושה בוררות חובה, שכן יש בית־דין לעבודה, ונתן להביא לפסיקה בבית־הדין לעבודה בנושאים שבמחלוקת, אם יש צורך, אם אחד הצדדים מוצא לנכון לפנות לבית־הדין. לעומת זאת אני סבור שיש מקום לאמץ אותה הצעה שהונחה בשעתה על שולחן הכנסת: חובת משאל עם חשאי בקרב חברי האיגוד המקצועי כדי להכריע אם לאחוז בנשק השביתה, והרי נשק השביתה הוא לגיטימי.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

האם תתמוך הממשלה בהצעת חוק זו אם נגיש אותה?

שר־התחבורה ג. יעקבי:

אינני יכול לדבר בעניין זה בשם הממשלה. אני אומר: יש לשקול אם יש מקום לחקיקה מסוג זה. אני אישית תומך בזה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

יש הרבה מקומות עבודה שבהם זה מבוצע.

שר־התחבורה ג. יעקבי:

אני יודע, חבר־הכנסת ז'אק אמיר, שזה מבוצע, אבל ברוב מקומות העבודה זה איננו מבוצע, כפי שאתה יודע בעצמך, וזה צריך להיות כלל חד־משמעי. זהו כלל דמוקראטי, המאפשר שיקול דעת, המאפשר הכרעה ציבורית, ובימים אלה הוא דרוש יותר מאשר אי־פעם.

אני שמח שהשביתה נסתיימה. היא נמשכה זמן קצר, ולפי מיטב הכרתי היתה מיותרת. אני רוצה לחזור ולומר: זהו אמצעי שלא יביא תועלת למשתמשים בו; זהו אמצעי — ואינני מצטדק על מקרה זה של הימאים, אני מדבר גם על מקרה זה — שכן מתנהל משא־ומתן. אמנם לא אני מנהל את המשא־ומתן הזה, אמנם נושא זה איננו בתחום אחריותי כשר התחבורה — אני מופיע עכשיו לפני הכנסת בשם הממשלה לא כשר התחבורה — הנושא הוא בתחום אחריותו של שר האוצר והוא שמנהל את המשא־ומתן. אבל אני רוצה להדגיש כי במקרה זה, כמו בכל מקרה אחר שצפוי לנו או בל־

תי־צפוי, כפי שאני מקווה, לא תהא דרך זו לתפארתם ולתועלתם של ההולכים בה. ואני מייעץ לכולנו — לחבר־כי הכנסת, לציבור הרחב, לעובדים, למעסיקים — להחדיר להכרתנו את העובדה שמדינת ישראל איננה נמצאת במצב רגיל ; איננה נמצאת במצב שבו היא יכולה להרשות לעצמה את הלוקסוס הזה של שיבוש שירותים חיוניים ובלתי חיוניים, של הפרעת תהליך העבודה במשק ; של יצירת אי הבנות מיותרות, אי־הבנות שאינן לטובת העניין. אני מייעץ לכולנו לגלות יותר שיקול דעת, יותר איפוק, יותר קור רוח, יותר חוש של אחריות כללית.

אינני מתנגד להצעה לדון במליאה בנושא זה, כהצעתם של ארבעה חברי־הכנסת שהציעו את ההצעה לסדר־היום.

היו"ר מ. בן־פורת :

ישנה הצעה נוהלית אחרת. רשות הדיבור לחבר־הכנסת זיאד, להצעה.

תופיק זיאד (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, סיעתנו מציעה להסיר מסדר־יומה של הכנסת את ההצעה לדון במליאת הכנסת על שביתת הימאים. אנו מתנגדים שהכנסת תדון בעניין זה, כפי שהתנגדנו בשבוע שעבר שהכנסת תדון בעניין השביתה ב"אל על". התנגדותנו זו היא עקרונית. אנו מתנגדים להתערבות מטעם הכנסת, הממשלה וכל גוף רשמי אחר בסיכסוכי העבודה בין העובדים למעבידיהם. התערבות כזו מנוגדת לאינטרסים של העמלים — ובמקרה הנדון של ימאים — שזכותם היא להיאבק נגד כל התקפה על האינטרסים שלהם ועל רמת חייהם, על חוזה העבודה, על שכרם נטו ועל הישגיהם השונים. כל הישג שהשיגו הימאים בתחום שיפור תנאי עבודתם לא בא כתוצאה מנדיבות לבם של המעבידים והממשלה אלא כתוצאה של זיעה, עמל ומאבקים ממושכים. חובתה של הכנסת לא לתת יד לגזילת הישגים אלה. הצהרתו של שר התחבורה כי "אין משא־ומתן עם הימאים כל עוד הם לא מפסיקים את נקיטת הסאנקציות" היא איום גלוי שאנו שוללים אותו. אנו שוללים גם את הצעד שנקטו חברות הספנות שהפסיקו, כאמצעי לחץ, לשלם את שכרם של הימאים ומשלמים בינתיים מקדמות על חשבון השכר.

חברי הכנסת, עניינם של הימאים הוא עניין צודק. חישוב שכרם הכולל לפי השער החדש של 6 לירות לדולר פירושו גידול שכרם לצורך חישוב המס ב־20% ; פירושו הורדת שכרם נטו. הנני מצטט ממאמר המערכת של העתון "דבר" מיום 17 בדצמבר : "אכן, יש צדק מסויים בתביעות הימאים לנכות את המס לפי השיעור של 4.20 לירות לדולר ולא לפי 6 לירות. אין ספק שחישוב זה עלול לפגוע בהכנסתו של הימאי ועומד בסתירה להסכם העבודה לשנת 1974. יש צדק בתביעה זו משום שהימאים מקבלים מטבע־חוץ רק בעת שהם שוהים בחוץ־לארץ, שם יוקר המחיה עלה, והגדלת שיעור המס תכביד על מצבם ודאי שצריך להתחשב עם עובדים ששוהים בתוקף תפקידיהם בחוץ־לארץ כאשר ערך המטבע יורד".

חברי הכנסת, לא הימאים ולא העמלים בסקטורים השונים הם האחראים למצב הכלכלי המתדרדר. המדיניות הכלכלית של הממשלה, שהיא תוצאה ממדיניותה הכללית, היא האחראית למצב זה. מה שמאפיין מדיניות זו, בנוסף לקפיצות מסחררות של המחירים והורדת השכר הריאלי, היא ההתקפה על רמת חייהם של הפועלים וציבור העמלים, על תנאי עבודתם הסוציאליים ועל חוזי העבודה. ההתקפה זו עושים יד אחת עם המעבידים. אתמול נגד עובדי "אל־על", היום נגד הימאים ומחר נגד אחרים. הצד השני של אותה מדיניות היא הגדלת רווחיהם של החברות הגדולות ואילי־הון זרים ומקומיים הגורפים רווחים מופרזים בכל הצורות האפשריות, ביניהן הטבות והקלות בחישוב מס הכנסה.

כנסת נכבדה, המצב הכלכלי מתדרדר במהירות ומבשר רעות. כבר מאיימת עלינו סכנת האבטלה החמורה, ממנה יסבול הציבור הרחב של עמלים ובמיוחד העמלים הערבים שהם תמיד הקרבן הראשון. מטרת הממשלה במדיניותה האנטי־פועלית זו היא למנוע את מדיניותה ההרסנית, מדיניות של המשך הרפתקאות הדמים, הכיבושים והסיפוחים. העם העובד הוא הסובל העיקרי, הוא המשלם את מחירה של מדיניות זו, וזה בזמן שדלת השלום המתדפק פתוחה. השלום יאפשר שיגשוג כלכלי לטובת הימאים והעם העובד כולו. מטעמים אלה אנו מציעים להסיר נושא זה מסדר יומה של הכנסת.

היו"ר מ. בן־פורת :

לפנינו שתי הצעות : האחת — לכלול את הנושא בסדר היום של הכנסת ; והשנייה — להסיר את הנושא מסדר היום של הכנסת.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר־היום של הכנסת — רוב

בעד ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה לכלול את הנושא בסדר־היום של הכנסת נתקבלה.

ח. חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב) (תיקון מס' 16), תשל"ה—1974 *
(הצעת חבר־הכנסת א. אפרת)

היו"ר מ. בן־פורת :

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעת חוק של חבר־הכנסת אפרת : חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), (תיקון מס' 16), תשל"ד—1974. רשות הדיבור לחבר־הכנסת אפרת.

---

* נספחות.

אהרן אפרת (המערך):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, עם הגשת הצעתי לתיקון סעיף 188(ג) בחוק הביטוח הלאומי הנני שמח לומר שבאישור תיקון זה תשלים הכנסת מלאכה חשובה מאוד במערכת הביטוח הסוציאלי בתחום הפנסיה וקיצ־באות הזיקנה. בלשון המקובלת על הפנסיונרים במשק הפרטי הציבורי והממשלתי קוראים לאקט זה שבא עתה על תיקונו בחוק "ניתוק השילוב", אך למעשה הכוונה היא להפרדה בין הקיצבאות הניתנות ל־250,000 קשישים ושאירים על־ידי ענף הזיקנה והשאירים של הביטוח הלאומי לבין הפנסיה המשתלמת לשכירים עלי־די הממ־שלה, העיריות וקרנות הפנסיה.

לנושא זה יש היסטוריה. כאשר הוקם המוסד לבי־טוח לאומי כבר פעלו בתחום הפנסיה הקרנות של ההס־תדרות. הן גבו כבר אז מאת המעסיקים הפרשות בשיעור של 10%—15% מהשכר להבטחת פנסיה לשכירים. חלק מסכומים אלה נוכה משכרו של העובד וחלק שולם על־ידי המעביד. עובדי המדינה והעיריות זכו לפנסיה תק־ציבית מבלי שגוכה דבר משכרם, ובהתאם לכך גם נק־בעו זכויותיהם ברמה אחרת מאלה של חברי הקרנות.

כדי להקל על הקמת ענף הזיקנה בביטוח הלאומי הסכימה ההסתדרות להעביר 2.5% מכלל דמי הביטוח שנגבו על־ידי הקרנות לזכותו של המוסד לביטוח לאו־מי. תמורת הניכוי הזה, שבא ב־1% מחלקו של העובד ו־1.5% מחלקו של המעביד, הוסכם כי קרנות הפנסיה תכלולנה בתשלומי הפנסיה את סכום הקיצבה של הבי־טוח הלאומי. להסדר זה קראו במשך שנים רבות "שי־לוב". כל עוד מספר הפנסיונרים היה קטן, בערך עד ראשית שנות השישים, לא התעוררה שום בעיה בהסדר זה. אך עם ריבוי מספר הפנסיונרים ועם השינויים שחלו בערך הכסף וברמת השכר התברר, שהסדר זה בטעות יסודו. המוסד לביטוח לאומי העלה במשך חמש השנים חמש או שש פעמים את תקרת ההכנסה החייבת בדמי הביטוח. ומצד שני: בעוד שקרנות הפנסיה שילמו פנ־סיות יחסיות ממלוא השכר ולפי שנות הוותק בקרן, נק־בעה הקיצבה של הביטוח הלאומי לפי רמה אחידה לכל — והמוסד גבה דמי ביטוח רק עד למאקסימום מסויים של ההכנסה. הפנסיונרים התחילו לשאול — ובצדק — את קרנות הפנסיה ואת גורמי הפנסיה התקציבית: מי שמכם? על יסוד מה הנכם מנכים מזכויות הפנסיה שלנו את קיצבת הביטוח הלאומי, שם אנו צוברים זכויות בכוח עצמנו במשך כל שנות עבודתנו?

בלחץ של עשרות אלפי הפנסיונרים התחילו קרנות הפנסיה כבר בראשית שנות השישים להפריד בשלבים את הפנסיה שלהם מהקיצבה. הצעד הראשון היה הפ־סקת ניכוי חלקה של האשה בקיצבה מהפנסיה הניתנת לבעל. הצעד השני בא אחר כך, ב־1956, כאשר הקפיאו למעשה את הניכוי של סכום המהווה כמחצית מקיצבת הזיקנה, אשר גדלה בינתיים ונשארה בחלקה הגדול בידי מקבליה.

בראשית שנות השבעים בא השלב הסופי. בשיתוף פעולה אינטנסיבי בין ההסתדרות לבין קבוצת חברים בכנסת, בראשות יושב־ראש ועדת הכספים חבר־הכנסת קרגמן ועל פי הסכם עם האוצר, הופרדו תשלומי הקרנות והביטוח הלאומי לקשישים לשני תשלומים ללא כל ניכוי או שילוב. אך כאן בא על פתרונו רק הצד האחד של ההסדר והוא התשלום למבוטחים. לעומת זאת נשאר בתקפו הניכוי של 2.5% מהשכר כדמי הבי־טוח שהמעסיקים העבירו למוסד לביטוח לאומי אוטו־מאטית על יסוד ההסדר מ־1954 ועד היום הזה. קרנות הפנסיה המשלמות פנסיות עד 70% מהשכר האחרון נמצאו מפסידות, בעוד שהן עשו במשך הזמן שיפורים רבים בתשלומי הפנסיה.

רבותי חברי הכנסת, ידוע בעולם כי קיים סחף כבד בערכה של הפנסיה בכל הארצות שיש בהן מערכת בט־חון סוציאלי. האינפלאציה היא הגורם הראשי לסחף זה, אך גם בהשוואה לרמת החיים של השכירים נמצאים הפנ־סיונרים במצב שבו יורדת הכנסתם הריאלית. על מוסדות הביטוח הסוציאלי לגלות דינאמיות רבה כדי להבטיח את ערכה של הפנסיה לציבור קשישים גדל והולך, המאריך חיים בימינו עד לממוצע של ארבע־עשרה שנות תוחלת חיים לאחר גיל הפרישה.

קרנות הפנסיה הקנו בשנים האחרונות זכויות משו־פרות לאלמנות ולאלמנים. הוכרה לפנסיונרים רציפות הזכויות במעבר מקרן לקרן. שונה חישוב תוספת היוקר לפנסיונרים. הוקנתה זכות לגימלאות־כפל בתנאי שלא תחרוגנה מ־70% מהמשכורת היותר גבוהה — וכל זה נעשה מבלי שהועלו דמי הביטוח.

הגורם שהניע אותי סופית להגיש את הצעת התיקון לסעיף 188 (ג) בחוק הביטוח הלאומי היה שהמוסד לביטוח לאומי הקפיץ את ההכנסה החייבת בדמי ביטוח מ־1,500 ל־2,500 לירות והמעסיקים עמדו לפני השאלה איך גם לקיים את חובותיהם לביטוח הלאומי וגם להב־טיח את הפנסיה האישית לשכיר.

למעשה נסתיים העניין בטוב על־ידי הסכם בין איר־גוני המעסיקים לבין ההסתדרות, הסכם המשמש גם בסיס לתיקון החוק. כדי לא להעמיס עומס־יתר על המשק ועל המעסיקים בסקטור היצרני והשירותי הוסכם שההסדר הקיים עד 1,500 לירות יקויים גם לעתיד, ועל השכר שמעל 1,500 לירות ישלם המעסיק בנפרד את מלוא דמי הביטוח לקרנות הפנסיה.

זוהי משמעותו של התיקון האומר: המעסיק רשאי לגבות מתשלומיו לקרן "ובלבד שההפחתה כאמור לא תי־עשה מסכום העולה על 1,500 לירות לחודש מתוך הכ־נסה שלפיה משתלמים הסכומים לקופת התגמולים או לקופת הפנסיה".

לאחר שהושג ההסכם בין ההסתדרות למעסיקים, ולאחר ששרי האוצר והעבודה נתנו את הסכמתם לתי־קון החוק, הנני מבקש שהכנסת תתן את ידה להסדר החו־קי הזה אשר ישחרר את המוסד לביטוח לאומי, את המ־עסיקים, את העובדים ואת קרנות הפנסיה ממטרד שנוצר בעבר הנראה לנו עתה רחוק — המרחק שבין 1954 ל־1974.

היו"ר מ. בן־פורת:

רשות הדיבור לשר העבודה, לדברי תשובה.

שר־העבודה מ. ברעם:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מציע לכנסת להעביר את הצעת החוק הפרטית של חבר הכנסת אפרת לוועדת העבודה לדיון מוקדם ולהכנתה לקריאה ראשו־נה.

אמנם אינני רואה עדיין בהצעת חוק זו את הסרת המטרד. מה שמוצע לעשות הוא לתת לגיטימאציה להס־

— חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב) (תיקון מס' 16) (ברעם, בן־פורת) ; הצעה לסדר־היום (בן־פורת, כץ, פעיל, קורן, ידלין) —

דר שהושג בעבר כדי שמכאן ואילך יהיה מעוגן בחוק. את ההישג החשוב ביותר אראה בעת שנצליח — ואני מקווה שנצליח — להגיש את חוק הפנסיה. באותה הז־ דמנות נצטרך ליישר הרבה הדורים ואולי גם להסיר את המטרדים שעליהם דיבר חבר־הכנסת אפרת.

ולכן, בלי להזדהות עם כל מה שנאמר על־ידי חבר הכנסת אפרת בנוגע לפנסיה, צורת השילוב או ניתוק השילוב, אני מסכים עקרונית שהצעת החוק תועבר לדיון מוקדם בוועדת העבודה של הכנסת.

היו"ר מ. כן־פורת :

לפנינו הצעה אחת להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה ולהכנתה לקריאה ראשונה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב) (תיקון מס' 16), תשל"ד—1974, לדיון מוקדם בוועדת העבודה נתקבלה.

ט. הצעה לסדר־היום

התערערות מערכת שירותי החינוך בארץ

היו"ר מ. כן־פורת :

אנו עוברים להצעה לסדר־היום של חבר־הכנסת אב־ רהם כץ : הערערות מערכת שירותי החינוך בארץ. רשות הדיבור לחבר־הכנסת כץ.

אברהם כץ (הליכוד) :

היכן נציג הממשלה ?

היו"ר מ. כן־פורת :

תעלה לדוכן והשר יבוא. את ההצעה אתה מציע לכנסת.

מאיר פעיל (מוקד) :

אני מתנדב לייצג את החינוך.

דוד קורן (המערך) :

והיכן חברי הליכוד ? איזה זילזול הוא זה בכנסת ?

אברהם כץ (הליכוד) :

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, לא אדבר הפעם על הלירייקה שבעשייה החינוכית, ולא על הפיוט שבפו־ אימה הפדגוגית, אלא על המספרים הפרוזאיים של תק־ ציב החינוך.

תקציב החינוך, רגיל ופיתוח, לרבות החינוך הגבוה, עלה מ־2,155,000,000 לירות ב־1973 ל־3,022,500,000 לי־ רות ב־1974, עלייה של כ־40% בקירוב. מזה עלה התק־ ציב הרגיל ב־649 מיליון לירות. סכום נכבד, אלא ש־ 80% ממנו מוקדשים להתייקרויות בסעיפי שכר ופעולות, 16% יועדו לגידול הטבעי שבמערכת וביצוע החלטות קוד־ מות, ורק 25 מיליון לירות, כלומר, 4% מהתוספת, לפעו־ לות חדשות, הרחבה והעמקה. לא עבר זמן רב ותקציב החינוך קוצץ ב־8 מיליון לירות, זאת אומרת כל התוס־ פת נעלמה ועוד קיצצו 63 מיליון לירות, כ־2% מכלל התקציב. קיצוץ אינו נעשה בחלל ריק, הוא מתאפשר באחת משלוש הדרכים : א. קיצוץ פעולות או הורדת רמת שירותים ; ב. הגדלת הנטל על מקבלי השירותים ; ג. חסכון ויעילות. כ־40% מהקיצוץ הוטלו על שכם האוניברסיטאות. למעלה מ־40% הועברו בצורות שונות למקבלי השירותים, ההורים. יתרת הקיצוץ נתחלקה בין הסעיפים הרבים והשונים שבתקציב החינוך. עוד לא יצאה השנה ובאה גזירת קיצוץ שנייה. הפעם רק 22 מיליון לירות מהתקציב הרגיל. קרוב ל־60% מהקיצוץ גולגלו על האוניברסיטאות ו־9 מיליון לירות, כך הבנ־ תי, ייחסכו על־ידי ויסות כיתות, זאת אומרת על־ידי הגברת היעילות. נראה איפוא שבמקום להעמיק השנה את הפעילות במערכת החינוך בסכום הצנוע של 25 מיל־ יון לירות צומצמה הפעילות בהשוואה לשנה הקודמת ב־85 מיליון לירות, על־ידי הפחתה ב־3% בתקציב הרי־ אלי.

אדוני היושב־ראש, אולי לא הייתי מגיש את ההצ־ עה לסדר־היום לולא חששותי הכבדים שהמגמה שהסתמ־ נה כבר בשנת תקציב זו תלך ותחריף בשנת התקציב הבאה, כאשר הקיצוץ הריאלי לא יהא בשיעור של 3% כי אם 15%, ובחינוך הגבוה אולי אף 20%—25%. קיצוץ זה יחייב הכבדה ניכרת של העול המוטל על ההורים. אין לי ספק שרישומה של הכבדה זו יהא מורגש במיו־ חד בקבוצת ההורים בעלי הכנסה נמוכה, למרות כל העזרה שתושט לאלה. קיצוץ זה יחייב ויסות כיתות בקנה־מידה גדול על כל המשתמע מכך. קיצוץ כזה יחייב הורדה דראסטית ברמת השירותים. יותר מכל יירא אני מהפגיעה הצפויה בסקטור טעוני־הטיפוח ובפעולות שנועדו לטיפוחו, וזאת על רקע המשפט הבא : "אני חושב שיש אות־קין על מצחה של החברה הישראלית, שהסכו־ מים המוקדשים לטיפוח, כלומר לתלמידים החלשים כדי לקדמם, לעשות קפיצה מעל מאות שנות פיגור, הם פ־ חות מ־100 מיליון לירות. וזהו כל תקציב הטיפוח לפעו־ לות הטיפוח". האם משפט זה מוכר לשר החינוך והתר־ בות ?

שר־החינוך־והתרבות א. ידלין :

בהחלט.

אברהם כץ (הליכוד) :

חברי הבית, אני מזדהה לחלוטין עם משפט זה שנא־ מר על ידי שר החינוך והתרבות. "אות־קין" הוא ביטוי חמור. אך מי אחראי לו ? הקצרנית, העתונות, הטלוויזיה, האופוזיציה, או שמא ממשלת ישראל ? אין לי טענות כלפי שר החינוך והתרבות שכוונותיו טובות ורצויות, אבל יש לי טענות חמורות כלפי הממשלה שאיפשרה חרי־ טתו של אות־קין זה. נכון, אין זה מועיל מבחינה כלכלית לבכות על חלב שנשפך, אבל זה מועיל מבחינה פסיכו־ לוגית ופדאגוגית. נציג הממשלה הודיע מעל במה זו לפני שבועיים על רבע מיליארד לירות ששולמו לנושי בנק ארץ־ישראל — בריטניה. כמה פעולות טיפוח יכולנו לב־ צע בסכום זה ולמחוק אות־קין שהוטל בנו ?

לפני שנתחיל לקצץ בפעולות חינוך ולהוריד רמתם של מפעלים, הבה נזכיר לעצמנו את המחיר הגבוה, הג־ בוה מדי, בימינו, שאנו משלמים בעד קיומן של מס־ גרות ותת־מסגרות במערכת החינוך.

אדוני השר, מה המחיר הכלכלי לקיומן של מסגרות נפרדות לחינוך הממלכתי, החינוך הממלכתי־דתי והחי־נוך העצמאי, ולקיומן המוצהר או הבלתי־מוצהר של מס־גרות חב"ד ; וחינוך לבנים לחוד ובנות לחוד, חינוך מ־שות לשני המינים ; וחינוך ילדי מושבים לחוד וילדי קי־בוצים לחוד ? אני יודע, יש הסכמים וקיימת אידיאו־לוגיה, והתוצאה של אלה, בין השאר, אות־קין על מצחה של חברתנו.

אדוני היושב־ראש, מתוך חרדה לעתיד שירותי החי־נוך ורמתם בארץ בזמן הקרוב ביותר מבקש אני לדון בנושא שהעליתי.

היו"ר מ. בן־פורת :
רשות הדיבור לשר החינוך והתרבות, לתשובה.

שר־החינוך־והתרבות א. ידלין :
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני סבור שבנו־שא החינוך בישראל אין מקום לפולמוס בין קואליציה ואופוזיציה, והדברים שהשמיע חבר־הכנסת אברהם כץ יש בהם יסוד נכון וחיובי, אך חבל שנגרר אחרי היצר הרע והכניס לנושא גם הערות פולמוסיות.

אכן, הנושא ראוי לתשומת־לבה של הכנסת. אכן, במסגרת התקציב שאישרה הכנסת עמדו לרשות משרד החינוך לפעולות של ביסוס, העמקה ושיפור מערכת החי־נוך בסך הכל 25 מיליון לירות. כאשר נגזרו עלינו שני קיצוצים, אחד בסך 88 מיליון ושני בסך 42 מיליון לירות, הגענו לקו האדום. אינני אומר שלא צריכים היו לעשות את הקיצוצים האלה. אני חושב שמדינה שעברה מלחמה כבדה, מדינה שצריכה להתכונן לנצח במלחמה, אם תפ־רוץ, לא יכולה לחיות כאילו לא קרה דבר. רמת החיים מוכרחה לרדת וכל נושא בחיינו, לרבות נושא החינוך, מחייב בדיקה מחדש. מוסכמות צריכות להיבחן מחדש, הנחות צריכות להיבחן מחדש, ושירותים צריכים להיבחן מחדש.

אני מודה, אני מודאג מתהליך מסויים בחודשים האחרונים. אני חושב שאחד מסימניה של מדינה מתפ־תחת הוא שקצב עליית רמת השירותים הציבוריים שבה הוא גבוה יותר מקצב עליית רמת החיים הפרטית. או אנסח זאת אחרת : הדאגה לרמת השירותים הציבוריים צריכה להיות נמרצת יותר, אחראית יותר, מאשר הדאגה לרמת החיים הפרטית. זה סימן של מדינה מתפתחת, מדי־נה מתקדמת. אני חושש שאנחנו מאבדים את סימן־ההיכר הזה. כל תשומת־הלב הציבורית נתונה לרמת החיים הפרטית, והשירותים הציבוריים — שירותי בריאות, חי־נוך, סעד — נמצאים בלחץ ההתייקרויות ובמצוקה תק־ציבית קשה ביותר.

אני סבור שגם בימי ריסון ומיתון אסור שייפגעו שירותי תרבות וחינוך. להיפך, יש לחזק את מערכת החינוך, את שירותי התרבות ואת הפעילות הספורטיבית. אני סבור שעל אף המצוקה בתקציבים אין להעלות על הדעת שתיעצר הפעילות לקידומם של תלמידים הבאים למערכת החינוך ממשפחות מעוטות הכנסה.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
האם נכונה הידיעה שעומדים לסגור 200 כיתות ?

שר־החינוך־והתרבות א. ידלין :
כן, בהחלט.

צריך להמשיך בפעולות טיפוח ; צריך להר־חיב מסגרות קידום של תלמידים בני עניים, בני משפחות מרובות ילדים.

איך עמדנו בקיצוצים עד עכשיו ? אני חושב שלא היתה לנו דרך אחרת והלכנו בדרך נכונה. שאבנו אמ־צעים נוספים מן ההורים. כיוון שיש לנו במדינה מערכת כזאת שאת ההורים מפצים, מפצים על־ידי תשלומי סעד, מפצים על ידי קיצבאות לילדים, מפצים על־ידי תוספת יוקר ועל ידי עליית שכר, ומערכת החינוך היא במצוקה, צריך לשאוב אמצעים מההורים. העלינו את שכר הלי־מוד בבית־הספר העל־יסודי ובאוניברסיטאות, ביטלנו פטור קולקטיבי ; הקפאנו ביצוע חוק חינוך חובה חינם שפרושו היה מתן הקלה להורים בעלי יכולת יחסית ; הנהגנו חסכון וייעול באוניברסיטאות. אני חושב שגם באוניברסיטאות הגענו לקו אדום, ואני מזהיר מפני קריאות "עליהום" — על האוניברסיטאות בישראל. נהיה מדינה לבאנטינית אם לא יהיו לנו מוסדות השכלה ומדע שהסגל האקדמי שלהם עוסק במחקר, פנוי לעסוק במחקר נוסף לתפקידי ההוראה. מה שהיה צריך לעשות כדי להביא לחסכון ויעילות — נעשה. עד עכשיו כמעט לא קיצצנו בשירותים עצמם.

בקיצוץ הנוכחי רוצים אנו לבצע איכלוס של כיתות כדי שלא לרדת לנורמה שעם עני לא יכול לעמוד בה. יש תהליך מתמיד של ירידת המספר הממוצע של תל־מידים בכיתות. כיום הממוצע הוא בוודאי כ־30 תלמידים בכיתה. אנחנו רוצים למנוע את הירידה, כלומר כשיש לנו כיתות קטנות — לאחד אותן ; במקום 70 תלמידים בשלוש כיתות יכולות להיות שתי כיתות שבכל אחת מהן 35 תלמידים. ואני יכול להבטיח שזה לא יהיה על חשבון התלמידים החלשים.

זאת הדרך שנקטנו בה עד עכשיו כדי לעמוד בקי־צוצים שלא היה מהם מנוס, אולם אני חושב שעכשיו הגענו לקו האדום. אני חושב שבתקציב הבא צריך לע־שות מאמץ גדול לקדם את מערכת החינוך לטעוני טי־פוח. וכשאני אומר : מערכת החינוך לטעוני־טיפוח — אני מתכוון למתן העזרה למשפחות. העזרה למשפחות היא במאות מיליונים, על־ידי שכר לימוד מדורג. אבל לא די להביא את הילד לבית־הספר. צריך לקדם אותו בתוך המערכת. ובכך אנחנו משקיעים פחות מ־100 מיל־יון לירות, ואין זה מספיק. זה צריך לגדול. אני מניח שכאשר נגיע להכרעות על התקציב הבא לא יפול העניין הזה, ומדינת ישראל תעשה כל דבר שבעולם כדי שבעניין הזה לא ייפגע. לפי דעתי אין להעלות על הדעת שהיקף תקציב הסובסידיות למיניהן יהיה בגודל תקציב החינוך, התרבות, הנוער, הספורט וההשכלה הגבוהה במדינת יש־ראל. אם נצטרך איפוא להחליט, אם זאת תהיה ברירה : הכל ילך לבטחון, הכל ילך למען הקיום, ונצטרך להח־ליט להשקיע במשהו — לדעתי נצטרך לגעת בתקציב הסובסידיות ולהגדיל את תקציב הטיפוח בחינוך. משום שעזרה למשפחות חלשות היא בראש וראשונה עזרה בשירותים. זה ישים קץ למעגל־הקסמים של עוני ומצוקה שנמשך אצלנו כבר למעלה מעשרים־וחמש שנים.

ההכרעות הן עוד לפנינו. עדיין לא נפלו הכרעות על התקציב, ועוד לא נפלה הכרעה על סולם עדיפויות. אני מודה שאני מודאג מן הנטייה לדאוג לרמת חייו של הפרט במדינה לעומת הדאגה לרמת השירותים. היו זמ־נים שדאגו לבתי־ספר לפני שיכונים. היום זה להיפך.

היו זמנים שדאגנו לקידום החינוך לפני הפיצוי ברמת החיים. היום זה להיפך. אבל אין התערערות של מערכת החינוך. שום דבר לא התערער. נקטנו צעדים נכונים כדי לתרום את תרומתנו למדיניות של ריסון ; אולי פה ושם נוציא מתוק מעז, נמנע ביזבוזים, נבדוק מוסכמות. זה לעולם לא מיותר ; זה אפילו רצוי. דווקה שר האוצר על תקציבים גדולים צריך לבדוק אם אין אצלו ביזבוז, אם אפשר לחסוך מבלי לפגוע בשירותים. את זה קיבלתי על עצמי, ואת זה אקבל על עצמי גם להבא. אבל אני מקווה שגם אם נצטרך לפגוע.במגמות פיתוח שחשבנו עליהן — ובכוונתי להציע לכנסת לא לבצע חוק חינוך חובה חינם בכיתה י' כל עוד תקציב הבטחון כל־כך גדול, ולחכות לימים שתקציב הבטחון ישחרר מיליארדים ולא יגזול מאות מיליונים גם מתקציב השירותים — אדאג עד כמה שאפשר לעמוד מול לחצים של הורים בעניין איכלוס כיתות. אינני אומר שיהיו כיתות של ארבעים פלוס, אלא שהממוצע יהיה יותר גדול, ולא יהיו כיתות מתחת לממוצע ללא הצדקה פדגוגית. ואם נצטרך להסיע תלמידים — נסיע. כי כל חסכון בכיתה הוא לא רק חסכון במורים. הוא גם חסכון בבנייה. ואינני בונים כי חלה הקפאה על הבנייה. בשיכון אין הקפאה, אבל בבתי־ספר יש.

אני גם מוכן לקבל את הדין עד אפריל מתוך תקווה שאולי זה יוריד את מחיר הבנייה. כי היום מה זה שווה שאתה מקבל תקציב לבנייה, כשההתייקרות היא התייקרות שאין לשאת אותה? אולי זה יוזיל איפוא את המחירים ונתארגן לקראת אפריל לבניית הדברים ההכרחיים, כדי שלא תהיה משמרת שנייה. יש איפוא דברים שצריך לחסוך בהם, יש דברים שצריך לבדוק אותם מחדש. אבל אמונתי ותקוותי שעל אף המגבלות במשאבים נשמור על תנופה של שירותי חינוך, ובעיקר דאגה לחלשים במערכת החינוך.

אינני יודע אם כדאי לעסוק בנושא זה במליאה, אם כי הוא בהחלט חשוב וראוי. אבל הייתי שמח מאוד אילו היתה הזדמנות להמשיך לברר את הדברים בוועדה, והייתי מציע לחברי־הכנסת כץ שהנושא יידון בוועדה.

היו"ר מ. בן־פורת :
חבר־הכנסת כץ, אתה מקבל את ההצעה?

אברהם כץ (הליכוד) :
כן, בוועדת החינוך והתרבות.

מאיר פעיל (מוקד) :
למה לא בכנסת?

שושנה ארכלי־אלמוזלינו (המערך) :
אם יהיה דיון בכנסת — יהיה בעוד שנה־וחצי.

שר־החינוך־והתרבות א. ידלין :
בוועדת החינוך והתרבות.

היו"ר מ. בן־פורת :
לפנינו הצעה אחת : להעביר את הנושא לדיון בוועדת החינוך והתרבות.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

י. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר מ. בן־פורת :
נשמע עכשיו הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון :
ברשות היושב־ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית :

1. הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות־שעת־חירום (החזקת תעודת זהות והצגתה), תשל"ה—1974 — שחזרה מוועדת החוקה חוק ומשפט.

2. חוק גנים לאומיים ושמורות טבע (תיקון מס' 3), תשל"ה—1974 — שחזרה מוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

יא. שאילתות ותשובות

היו"ר מ. בן־פורת :
לפני שאנחנו ממשיכים בסדר־היום — היתה שאילתה שהוגשה על־ידי חבר הכנסת בן־ציון קשת, מספר 1668, והתשובה עליה ניתנה ביום 9 בדצמבר 1974. שר הקליטה מבקש לתקן משהו בתשובה. בבקשה.

1868. **ממדי העלייה והירידה בשנים 1973—1974**

חבר־הכנסת כ. צ. קשת שאל את השר לקליטת העלייה ביום ה' בחשון תשל"ה (21 באוקטובר 1974) :

אודה לכבוד השר אם יואיל לענות לשאלותי :

1. כמה עולים הגיעו ארצה בשנים 1973—1974?

2. כמה עולים ירדו מן הארץ בתקופה זו?

3. מה הם לדעת המשרד לקליטת העלייה גורמי הירידה?

השר לקליטת העלייה ש. רוזן :
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, בתשובתי מ־9 בדצמבר 1974 לשאילתה מס' 1868 של חבר־הכנסת בן־ציון קשת נפלה טעות וברצוני לתקנה. להלן הנוסח המדויק :

לפי מחקר שמבוצע במשרדי, המבוסס על מידגם של עולים, אנו אומדים שבשנת 1974 ירדו כ־4% מן העולים שהגיעו ב־1973, כ־2% מן העולים שהגיעו בשנת

1972, וכ־2% מן העולים שהגיעו בשנת 1971 ; בסך־הכל — 4,250 מבין העולים שהגיעו בשלוש השנים האחרונות.

בשנת 1973 ירדו 6% מן העולים שהגיעו בשנת 1972, 3% מן העולים שהגיעו בשנת 1971, ו־2% מן העולים שהגיעו בשנת 1970. בשנת 1973 ירדו איפוא 4,400 עולים שהגיעו במשך שלוש השנים שקדמו לשנה זו.

בסך־הכל בשנים 1973 ו־1974 ירדו מן הארץ כ־8,650, מתוך 190,000 עולים שהגיעו בתקופה 1970 עד 1973, כלומר כ־4.5%.

יב. הצעות לסדר־היום

1. סחבת בין־משרדית בישראל העלולה לסכל עלייתן של כאלף משפחות מארצות־הברית

היו"ר מ. בן־פורת :

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר־היום של חבר־הכנסת אליעד : סחבת בין־משרדית בישראל העלולה לסכל עלייתן של כאלף משפחות מארצות־הברית.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית) :

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, לומר היום שהעלייה היא נשמת־אפה של המדינה, הרי זה מעורר את השאלה : מה אתה מחדש? ובכל זאת תמיד אורבת הסכנה שדווקה משום חיוניותה של העלייה נתרגל לנושא ויקהו חושינו כלפי הבעיות של העלייה.

כאשר העלו אמצעי התקשורת את הנושא של המפעל "אירגון צעירי ישראל", שאמר לארגן עלייה של כאלף משפחות מארצות־הברית לארץ, נתמלאתי כאב. הידיעות על קשיי קליטה הן רבות והצער רב, אולם כאשר מגיעה כזאת אין להחשות ויש להרים קול.

אין בכוונתי להיכנס לנושא לפרטיו. הפרטים דורשים בירור ואי־אפשר להסתפק במידע של כלי התקשורת, שעיקר תפקידם להעלות בעיה ולחדד אותה, ויש לברכם על כך.

אולם השאלה העיקרית, חברי הכנסת, המתעוררת היא : האם במדינת ישראל טרם הגענו לשלב התפתחות המאפשר תיכנון כולל של נושא חיוני זה הנוגע, כאמור, בנשמת־אפה של המדינה ולענות על כל הבעיות בצורה רצופה הרואה מראש את כל הבעיות ועונה עליהן ? מדוע צריך נושא חשוב כזה, ולדעתי כל נושא אחר, להיות נושא לדיון במשרדים שונים ? מדוע צריך לחפש פתרונות במשרדים שונים ? אינני יכול לקבל את המצב הזה, כאילו קצרה יכלתנו לראות דברים מראש, לתכנן אותם מראש ולענות עליהם.

הנה, לפנינו תופעה, לדעתי מרגינה — אינני זוכר, שעמדה לפני מדינת ישראל זה זמן רב — תופעה שמת־ארגנים יהודים מבלי שום לחץ, בתוך ארצות הרווחה, במסגרת רחבת־ממדים, מתוך יזמה שלהם, מתוך נכונות שלהם, והם רוצים לעלות ולבצע את קליטתם במדינת ישראל. האמת היא שהתופעה הזאת היא מרגינה אבל היא גם יוצרת בעיות, כי אין אנו רגילים עוד לאפשרות כזו. אנחנו כבר רגילים, כאילו בשיגרה, שבכל אנחנו חייבים להתעסק ואת הכל אנחנו חייבים להכין להם כאן, על כל פרט ופרט, במקום לעודד אותם להיות נושאים של הבעיות הללו.

אדוני שר הקליטה, אני יודע שמדברים על מיזוג גלויות, ואני ער לנושא הזה ונאבק עליו, אולם לא הייתי שותף לדעה שמיזוג גלויות צריך להיות כפוי הר כגיגיה. אני חושב שזה נושא עדין, הדורש זמן שלו, הכוונה שלו, את היד המתאימה הרואה את הבעיות העלולות להתעורר, מכינה להן פתרונות ועוזרת לביצוע התהליך הזה שילך בצורה חלקה עד כמה שאפשר. לכן אינני יודע אם היה הכרח בכך שצריך היית לעכב הגשמתו של מפעל, שלדעתי הוא מרנין מבחינת היזמה שבו.

יבורכו חברי "אירגון צעירי ישראל" על מפעלם. זוהי הדרך האמיתית לעלייה־אמת. כאשר אותם יהודים חשים שמקומם בחברתם הלאומית ובמולדתם היהודית והם רוצים לבצע זאת בכוחות עצמם, צריך לבוא לעזרתם במידת האפשר. המשמח הוא — עברתי על הפירסומים באמצעי התקשורת ואני יודע שיש בעיות וגם אני לא הייתי שלם עם הדרישות שיש ; יש טענות על הדרך שטיפלנו בעלייה בשנים האחרונות ונשאלות שאלות, שלא אעלה אותן כאן מפני שהנושא יותר מדי חשוב — המשמח הוא, מתוך מה שראיתי, שהם כאילו קיבלו את הבעיות הכספיות, אלא הם מתלוננים על הסדר או אי־הסדר של קבלת החלטות והבאתן לידיעתם, כאשר הם אינם יכולים למצוא תשובה כוללת ומרכזית אחת על כל בעיות היסוד. מדוע אי־אפשר היה לקבוע מראש, כאשר באה יזמת העלייה לידי ביטוי, את שטח הקרקע, את מחיר הקרקע, את דרכי התיכנון, את האחריות על התיכנון, את הייצוג המתאים ואת הדברים האחרים שלגביהם נשמעות טענות ? אנחנו יודעים שמושמעת ביקורת על הכפילויות של המשרדים, על החובה לרוץ ממשרד למשרד ומפקיד לפקיד. נדמה לי שזו אחת הטענה כמעט כימי מדינת ישראל ולצערי הרב קצרה ידנו מלפתור אותה. מדוע צריך אדם להתגלגל ממשרד למשרד. כשבמשרד אחד אומרים לו : אתה צריך להכין דברים אלה ואלה ולפנות למשרד זה וזה, וכשהוא הולך לאותו משרד הוא מקבל תשובות הסותרות את הנאמר לפני כן. הוא הולך למינהל מקרקעי ישראל ושם אומרים לו : קודם תכין תכניות, קודם תפרט מה אתה רוצה לבנות, ורק אחר כך תוכל לדעת מה מחיר הקרקע. אלה הם דברים שבהם נתקלים המבקשים לעלות. פשוט מעכבים אותם ומעוררים שאלות. מדוע המדינה שלנו קצרה ידה להגיע לשלב שבו יוכנו הדברים מראש, יתוקנו דברים ובמה שנוגע לעלייה יוכל העולה לקבל פרטים שיהיו בחינת מפה שלמה ?

אני רוצה להגיד — ואדוני שר הקליטה, סלח לי על הערה זו — לפני שבוע, שבועיים ראיתי בטלוויזיה משהו בבחינת "גילוי אמריקה" : במשרד הקליטה הוקם משרד מיוחד, המרכז את כל ענייניהם של העולים במשרדים הנפרדים, ומשרד זה מטפל בשם העולים בכל המשרדים. אני לתומי חשבתי שבשביל זה נוסד משרד הקליטה. אני חושב שהדבר הראשון שצריך היה לממש משרד

הקליטה הוא לתת מסגרת של משרד אחד לעולים. במקום שנים־עשר משרדים יהיה משרד אחד שאליו יפנה העולה ולפניו ישטח את בעיותיו ושם יתקבל בהבנה, בעזרה ובדאגה, שכן אלה הממונים על קליטת העלייה — כשרם ואחריותם לדאוג לכל הנושאים השייכים לעולה ולמצוא להם פתרון.

אני חוזר ואומר: הנושא הוא רב־צדדי ואיני רוצה להיכנס לפרטי פרטיו. אינני בודק האשמות, זה לא המקום לכך, אולם חושבני שהנושא חשוב ביותר, גם מבחינת העלייה וגם מבחינת הסדר המינהלי הטוב במדינת ישראל. לכן נראה לי רצוי מאוד שנקיים דיון בנושא זה במליאה. דיון כזה יעלה מחדש את נושא העלייה ובעיותיה לתודעה הציבורית וכן יעלה את בעיית תקינותם של תהליכי העבודה במשרדי הממשלה. אין כאן שאלה של האשמות, אלא יש דאגה לבדוק מעת לעת את נקודות החריקה והחיכוך המתגלות ביחסי האזרח עם משרדי הממשלה בכלל ויחסי עולים עם משרדי הממשלה בפרט.

2. הצורך בחיסול הסחבת ובאישור מיידי להקמת ישוב של האירגון הציוני "ישראל הצעיר" בבית־שמש

היו"ר מ. בן־פורת:

הצעה נוספת באותו נושא לחבר־הכנסת יהודה בן־מאיר.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, — אמר מי שאמר שיהודים יותר חשובים לנו מפאנטומים.

(קריאה: מי?)

מישהו אמר שיהודים יותר חשובים לנו מפאנטומים.

ש. ארבלי־אלמוזלינו (המערך):

לא אכלת ארוחת צהריים? בקושי שומעים אותך.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

אני תמיד מתחיל בטונים נמוכים, הם יעלו במשך הזמן.

בלי לגרוע מחשיבותם הרבה של הפאנטומים למדינת ישראל, אני מסכים עם האימרה הזו, שיהודים חשובים לנו מכל. לדעתי חשוב לנו להביא כל יהודי ארצה. מכל מקום, ובכל צורה שהיא. יש יהודים ויש יהודים, אבל לא לגבי נושא העלייה. תיארתי לעצמי שעל זה אין כאן ויכוח. אבל אם יש, אפשר לנהל את הוויכוח הזה. לכן נושא זה הוא בנפשנו, לא פחות חשוב מנושא הבטחון. ולצערי הרב אנו יודעים שבנושא זה, בנושא העלייה, אנו עדים לעובדה מעציבה, אבל לדעתי אי־אפשר להתמקח ממנה; וזאת עובדה שהטיפול היומיומי במשך השנים האחרונות בנושא העלייה והקליטה הוא כשלון עד עכשיו. וכשלון — אני אומר בלשון המעטה. לדעתי גם האחראים לנושא הזה, הן בסוכנות היהודית והן במשרד הקליטה, חייבים יהיו לתת את הדעת על כך, ואולי גם להסיק מסקנות.

אינני מקבל בשום פנים ואופן, מתוך היכרות טובה עם הרבה מאוד עולים, את הפאטאליות הזאת ואת הפאטאליסם הזה שאין ברירה ואין מנוס, ויהודים אינם רוצים לבוא ואי־אפשר להביא יהודים ארצה. אינני מקבל את זאת כפי שאינני מקבל פאטאליסטים אחרים בתחומים אחרים. אני מציע שכמו בנושא הבטחון, בנושא שלימות הארץ ובנושא המשק, גם בנושא זה הדבר נתון בידינו. אלא הכשלונות בשרשרת והמחדלים בנושא העלייה עולים אולי על הכשלונות בתחומים אחרים. הדברים ידועים; הם כתובים, נאמרים, ומודים בהם פעם אחרי פעם, אבל הידיעה איננה עוזרת, ויש כשלונות בזה אחר זה ללא הצדקה. אני חושב שאילו מנהלי מחלקת העלייה בסוכנות, למשל, היו פחות מסתובבים בחוץ־לארץ והיו קצת יותר נשארים בארץ — כי עיקר הקליטה היא בארץ — אולי היה המצב קצת יותר טוב; אולי היו מקדמים קצת יותר את נושא העלייה.

מונח לפני מוסף הירחון הסטאטיסטי הישראלי מלפני כמה חודשים, ובו מופיע מחקר שנערך על־ידי הלשכה המרכזית לסטאטיסטיקה על עולי תש"ל, לאחר שלוש שנים. מן המחקר מתברר ש־30% ויותר מן העולים שעלו מצפון־אמריקה מספטמבר 1969 עד אוגוסט 1970 — ואני חושב שזו היתה העליה הטובה ביותר מארצות־הברית — — —

השר לקליטת העלייה ש. רוזן:

מדובר בעולים־בכוח.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

עולים ועולים־בכוח. אתה יודע שעולה־בכוח זה עוד לא בסוג השראה אחר. אני מתייחס למחקר הרשמי של הלשכה המרכזית לסטאטיסטיקה. פה כתוב סך כל העולים. אלה הם לכל דבר עולים — הם מקבלים תעודת עולה־בכוח, נהנים מזכויות העולים, אתם מכניסים אותם בסטאטיסטיקה של העולים. אי־אפשר לתפוס את החבל משני הקצוות. כאשר אתה אומר שעלו בשנה 29,000 עולים, זה כולל את העולים־בכוח, וזה כלול גם פה. בתום שלוש שנים יותר מ־30% מן העולים הללו ירדו מן הארץ. אנו יודעים — שדווקה לאחר שלוש השנים חל משבר נוסף. מחקר זה נערך בתום מלחמת יום־הכיפורים, והיום הלוואי שלא יירדו כבר יותר משליש.

לדעתי אין לזה כל הצדקה. אני חוזר ואומר, אני מכיר חלק מן העולים האלה, אני מכיר הרבה משפחות. לדעתי זו העלייה הטובה ביותר שעלתה מארצות־הברית. זו עליית 1969—1970. זו עלייה שינקה מן התוצאות של מלחמת ששת־הימים, התכוננתה כשנתיים ועלתה ארצה. יותר מ־30% מיהודים אלה ירדו מהארץ. אז אינני מצדיק כל יורד מן הארץ; בל יהיה בכך ספק. כל יהודי חייב לעלות לארץ ולהישאר בארץ, גם אם יש לו קשיים. אין זו סיבה להצדקת ירידה מן הארץ — לא של ילידי הארץ ולא של עולים. אבל זה לא פוטר מלתת את הדעת לתופעה והחמורה הזו.

אני חוזר ואומר שאינני חושב בשום פנים ואופן שזה חייב היה להיות. העובדה שבמשך השנה הזאת עלו רק 29,000 עולים לעומת יותר מ־55,000 עולים שעלו בשנה הקודמת, שנת המלחמה, דבר זה חמור יותר ממספרים אחרים המתארים את מצב המשק והכלכלה, ושאף

הם מספרים קשים, הקשורים בהוצאות הבטחון ובגרעון. אם היו באים 70,000—80,000 יהודים, זה היה מכסה על כל שאר המספרים הקשים. שום דיבורים על הקשיים בארץ ועל המלחמה ועל החשש של היהודים לא יכסו את העובדה, שלדעתי הסיבה המרכזית לתופעות הללו נעוצה בטיפול כושל בעולים עוד בחוץ־לארץ ולאחר מכן, ובעיקר, בארץ. זה מתבטא בסחבת ביורוקראטית, ואף בלאבירינט הביורוקראטי הישראלי סחבת זו עולה על הכל. צריך למנוע זאת.

לפעמים אני שולח מכתבים מעולים לשר הקליטה ומפנה אותם לטיפולו. אני זוכה לתשובה, אבל לא תמיד לפתרון. אבל אני מכיר הרבה מקרים שהסחבת הזו ממש זועקת לשמים. אפשר היה על־ידי צילצול טלפון אחד לג־מור הכל. אבל באיזשהו מקום נשתרשה הגישה: למה לעשות היום מה שאפשר לעשות מחר או מחרתיים? למה לתת לאדם תשובה כאשר אפשר לשלוח אותו ממ־קום למקום? זו סחבת ביורוקראטית שפוגעת קשות בעניין. אנו עדים גם לאי־מילוי הבטחות של שליחי הסוכנות בחו"ל כאשר העולים באים ארצה. יש מק־רים כאלה לעשרות. ואנשים לא רגילים לזה, שכאן אומ־רים כך ושם אומרים אחרת. יש חוסר התחשבות בבעיות העולים וחוסר ריכוז הטיפול בהם.

יושב־ראש הנהלת הסוכנות חזר מארצות־הברית וה־ביא עמו את הרשימות של הסחבת הביורוקראטית, של ההבטחות שלא קויימו, של השינויים ושל הבעיות. אבל אינני רואה את השינוי בטיפול. שר הקליטה דיבר על כך ואמר שקשה להשתלט על המצב. אינני מקבל את זאת שאי־אפשר לתקן ברצון עז; יכול להיות שאנשים אחרים צריכים לנהל את העניינים. צריכים פה גישה יותר אנושית ויעילה כדי לטפל בבעיות הקליטה.

הבעיה של "ישראל הצעיר" היא רק דוגמה אופ־יינית ובולטת, מיוחדת וחמורה לפגיעה החמורה ברצונם של היהודים לעלות ארצה ולהכשלה של תכניות ושל סיכויים לעלייה. הסיבה לכך היא חוסר התייחסות רצי־נית ושעדיין לא הבנו שאפשר לחתוך את ה־red tape כאשר רוצים להחליט על עניין מסויים, ולא להרשות את הסחבת הזו. אני מצטט מתוך מאמר של אהרן דולב ב"מעריב" מיום 6 בדצמבר 1974. הכותרת אומרת: "כך הבריחו השלטונות עולים־מועמדים מארצות־הבר־ית", ובהמשך נאמר: "בסחבת, בשינויי הבטחות ובכפיית ייצוג הסתערה ממשלת ישראל על 1,000 משפחות עו־לים־בכוח מארצות־הברית, בני המעמד הבינוני וחברי האירגון הציוני "צעירי ישראל" המבקשים זה שנתיים להתיישב יחדיו בבית־שמש, וגרמה לנשירת רבע מבי־ניהם". והדבר החמור הוא לא רק הפגיעה בעלייה, ו"ישראל הצעיר" הוא אירגון רציני, ציוני מרכזי באר־צות־הברית. זה אירגון מוכר. זה איננו אירגון קטן שנולד פתאום על־ידי התחברות של אנשים. זה אירגון בעל שרשים. הפוטנציאל הגדול ביותר לעלייה הוא "ישראל הצעיר". זהו ציבור ציוני ודתי. אנשים אלה רוצים ללכת לבית־שמש. בית־שמש היא עיירת־פיתוח הנאבקת על קיומה. אנשים אלה לא רוצים לבוא לחיפה, לתל־אביב, לחולון או לבת־ים, אלא הם אומרים: נלך לבית־שמש, עיירת־פיתוח. ואנחנו יודעים מה זה היה נותן לאותה עיירה אילו באו אליה 1,000 משפחות של יהודים מחוץ־לארץ. זה היה הופך אותה מעיירת־פיתוח המתלבטת בקשיים לעיר ואם רבתי בישראל, וזה דבר חשוב מאין כמוהו.

ובכן שנים הם מתרוצצים, והעניין איננו מסתדר. אני בטוח שלשר הקליטה יש תשובות על כל דבר.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן:
ואילו תשובות.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):
אני בטוח בכך. אבל עם כל הכבוד, "א לאך מיט א לאטע בלייבט א לאך מיט א לאטע". תשובה זו תשו־בה, אבל השאלה נשארת. במקום התשובה, מוטב היה שהעניין יסתדר ויתבצע. והוא יכול היה להתבצע. זה היה ניתן. התשובות אינן עונות על העניין. אפשר לת־קן, אבל חור נשאר חור.

העובדה היא שהיהודים האלה מתייאשים. קיבלתי מהם מכתבים, מכתבי זעקה של אנשים שרוצים לבוא ואינם מבינים את כל נבכי הביורוקראטיה. אפשר היה לגשת לעניין גישה אחרת, ולגמור את העניין.

אברהם גיבלבר (המערך):
הוא גמור.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):
אם הוא גמור — טוב מאוד. אבל בזה לא פתרנו עדיין את בעיות העלייה והקליטה. אם הוא גמור — אני מברך על כך. אם נמצא הסדר, אני מברך את אלה שהצליחו, אם כי באיחור רב, להשיג אותו. אבל העניין התקדם משום שהיה לחץ ציבורי, מאמרים בעתונים והצעות לסדר־היום של חברי כנסת. לכן הוא התקדם. עובדה היא שבמשך שנתיים הוא לא התקדם. בלי מאמר גדול ב"מעריב" של שבת ובלי הצעות דחופות לסדר־היום הוא לא התקדם. אבל גם זו לטובה.

עם זאת ודאי שלא נפתרו בעיות העלייה והקליטה והטיפול הקשה שהוא אופייני. היוצא מן הכלל אינו מעיד על הכלל. בתחום חיוני וקריטי זה הכלל הוא שיש ריבוי בעיות, ולא היוצא מן הכלל, המקרים הטובים הם היוצא מן הכלל. אין בזה צורך, אין לזה הצדקה, ואיננו יכולים להרשות לעצמנו את הלוקסוס הזה.

אני מקווה שהממשלה אכן תיתן את כל התנאים ותמצא את הדרך לסיים את העניין ולאפשר ליהודים אלה להקים קריה גדולה זו בבית־שמש. זה דבר חשוב מאין כמוהו. ומעבר לזה אני תובע מן הממשלה לתת את הדעת גם על הנעשה בסוכנות היהודית. היא צריכה להטיל אחריות גם על הסוכנות היהודית. הרבה בעיות מתחילות במחלקת העלייה של הסוכנות היהודית. צריך למצוא דרך חדשה וגישה חדשה. פה זקוקים למהפכה בכל הטיפול והגישה, מן ההתחלה ועד הסוף, בכל נושא העלייה והקליטה. אנחנו נמצאים דקה אחת לפני השעה שתים־עשרה. ואני תובע מן הממשלה לגשת לעניין זה, להסיק מסקנות בדרגים המתאימים, ולעשות הכל כדי להעלות את העניין על הפסים הרצויים, כי בנפשנו הד־בר.

היו"ר מ. בן־פורת:
רשות הדיבור לשר לקליטת העלייה, לתשובה.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן:
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אין ברצוני להת־פלמס עם שני חברי הכנסת המכובדים שהציעו את ההצ־עות לסדר־היום, לא על שרשרת של כשלונות ולא על

כשלון טוטאלי, ועוד ועוד. אני רוצה באופן ענייני לע־ נות לשתי הצעות לסדר־היום שהוכרה דחיפותן, האחת, של חברי־הכנסת אליעד: סחבת בין־משרדית בישראל הע־ לולה לסכל עלייתן של כאלף משפחות מארצות־הברית — הכוונה ל"ישראל הצעיר" ; והשנייה, של חבר־הכנסת בן־מאיר : הצורך בחיסול הסחבת ובאישור מיידי לה־ קמת ישוב של האירגון הציוני "ישראל הצעיר" בבית־ שמש". אני רוצה לבדוק את החוליה הזאת, ורק את זאת, ללא כל פולמוס. ואני מבקש שחברי הכנסת המכו־ בדים, אלה שהציעו את הצעותיהם והחברים האחרים, יקשיבו לעובדות.

כל משרדי הממשלה והסוכנות היהודית התחייבו לה־ גיש את הסיוע האפשרי לביצוע הפרוייקט של "ישראל הצעיר" תוך רצון עז לעודד עלייה קבוצתית מארצות־ הברית, בידענו שזאת אחת הדרכים הטובות והיעילות להגברת העלייה ולהקלת הקליטה בארץ.

ב־30 באוקטובר 1972 נמסר בכתב למר דניאל פרושר, מנהל הפרוייקט, על ההחלטה של ועדה בין־משרדית לא־ שר עקרונית לקבוצה של "ישראל הצעיר" שטח להת־ יישבות בבית־שמש. לאחר מכן, ב־23 בינואר 1973, נש־ לח מכתב מפורט מאת מינהל מקרקעי ישראל, שמפאת חשיבותו הנני מרשה לעצמי להביאו לפני הכנסת הנכ־ בדה :

"בהתאם להמלצות משרד השיכון, המשרד לקליטת העלייה, הסוכנות היהודית והמועצה המקומית בית־שמש, ובהמשך לפגישתנו מיום 18 בינואר 1973, הננו להודיע־ כם : 1) אנו מקפיאים עבורכם שטח להקמת שכונת מגו־ רים לעולים מארצות־הברית וקאנאדה, שתכלול כ־1,000 יחידות דיור בבתים חד־משפחתיים, דו־משפחתיים ובנ־ יינים בני שתים־ארבע קומות, ואת השירותים הציבוריים הדרושים, ואשר מיקומה יהיה מזרחית לכביש המסומן בצבע אדום בתרשים המצורף בזה.

2) עליכם להגיש לרשויות התיכנון המוסמכות בתי־ אום אתנו ועם משרד השיכון את כל התכניות הדרושות להקמת השכונה הנ"ל ולעשות כל הדרוש כדי שתכניות אלה תאושרנה על־ידי הרשויות המוסמכות לא יאוחר מתום תשעה חודשים מתאריך מכתבנו זה.

3) רשמנו לפנינו כי תוך שלושה חודשים ממועד מכתבנו זה ייחתם בינינו זכרון־דברים מפורט אשר יהווה בסיס להכנת הסכם פיתוח בנייה, להלן "הסכם פיתוח", שייחתם בינינו ביחס לשטח הנדון.

4) לאחר אישור התיכנון כאמור וחתימת הסכם הפיתוח, אשר ייחתם לא יאוחר מתום שנה מתאריך מכ־ תב זה ובתנאי שייחתם, יוקצה לכם השטח לשם פיתוח ובנייה עליו, על־פי הסכם הפיתוח הנ"ל, בארבעה של־ בים שווים.

5) הקצאת הקרקע תהא בהתאם להליכים ובתנאים המקובלים במינהל בקשר להקצאת הקרקעות למגורים כנ"ל.

6) מחיר הקרקע [לכל קרקע יש מחיר בישראל] יהיה בהתאם להערכת השמאי הממשלתי, בהתאם לתיכ־ נון המאושר.

7) עם השלמת הבנייה בכל שלב ושלב יחתום המינהל על חוזי חכירה עם המשתכנים שיופנו על־ידכם ואשר משרד הקליטה והסוכנות היהודית יאשרו כי הם בבחינת עולים. תקופת החכירה תהא 49 שנים עם זכות הארכה לתקופה של 49 שנים נוספות, לפי התנאים המ־ קובלים אצלנו.

8) מכתב זה מיועד עבורכם בלבד ואינו ניתן להע־ ברה לאחרים.

9) תקפו של מכתב זה לשנה אחת מתאריך כתי־ בתו. ואולם תקפו יפוג מיד וללא צורך בכל הודעה מוק־ דמת אם לא יתקבל אישור רשויות התיכנון המוסמכות לתכניות שיאושרו על־ידכם כאמור לעיל, ו/או ייחתם בינינו הסכם פיתוח תוך שנה מתאריך מכתב זה, ולכל אחד מן הצדדים לא תהיינה כל טענות או תביעות שהן כלפי משנהו כתוצאה מסיום תקפו של מכתב זה". הח־ תום : מאיר זורע, מנהל מקרקעי ישראל. העתקים נשלחו למשרד השיכון, למשרד הקליטה, לסוכנות היהודית, ועוד.

לצערי הרב לא עמדה הנהלת "ישראל הצעיר" במב־ חן הביצוע המעשי. תפקיד משרד הקליטה בשלב זה הצ־ טמצם בזירוז בלתי־פוסק ותביעות חוזרות ונשנות שאכן יזורז תהליך הגשת התכניות לאישור על־מנת לאפשר את קביעת מחיר הקרקע. היה ברור בכל שלבי המשא־ומתן עם כל הגורמים שלקרקע יש מחיר ושאין אפשרות לק־ בוע את המחיר בלי תנאים מוקדמים של תיכנון. הבקשה לקבל את הקרקע כמענק נדחתה על הסף.

בשלב מסויים ניסו אנשי "ישראל הצעיר" לשכנע את משרד הקליטה כאילו מינהל מקרקעי ישראל מערים קשיים מיותרים על דרכם. נפגשתי, על כן, אישית עם מנהל המינהל מר מאיר זורע ולהלן סיכום הפגישה :

"א. לדרוש מאירגון "ישראל הצעיר" לקחת גוף או יזם מקומי לשם טיפול ודחיפת הפרוייקט".

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית) :
לשם מה דרוש גוף מקומי ?

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית) :
זה עולה 2 מיליון לירות.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן :
חבר־הכנסת בן־מאיר, אם תשמע את דברי עד הסוף תדע כמה זה עולה. התשובה לשאלה מדוע צריך גוף מקומי היא : מכיוון שהתכניות שהם הגישו לא תאמו את התביעות של המוסדות ורשויות התיכנון שלנו. התכ־ ניות המוגשות צריכות להיות מותאמות לחוק הרשויות הישראליות לתיכנון ובנייה.

אמשיך בקריאת הסיכום : "ב. הפעולה הראשונה ש־ תיעשה על־ידי הגוף תהיה להכין ולהגיש תכניות בניין ערים לאישור ועדות התיכנון. לפני האישור, מיד לאחר הפקדת התכנית ובתיאום מוקדם עם משרד השיכון ומינ־ הל מקרקעי ישראל, תוגש התכנית לשמאי הממשלתי לה־ ערכת הקרקע. עם קבלת ההערכה יועבר המחיר ל"ישראל הצעיר". ג. מנהל מינהל מקרקעי ישראל הודיע שמינהל מקרקעי ישראל עשה ויעשה הכל במסגרת התהליך הנ"ל כדי לזרז את כל הפעולות, כן הודיע מנהל מינהל מקר־ קעי ישראל שהמינהל מוכן לממן את הכנת התכנית, וכל זאת כדי להחיש תהליכים הקשורים בהקמת פרוייקט "ישראל הצעיר — בית־שמש". ובכן, חבר־הכנסת בן־ מאיר, זה לא יעלה 2 מיליון לירות אלא המינהל מוכן לממן.

"ד. לאחר תום הישיבה נקרא מר פרושר מאירגון "ישראל הצעיר" אל שר הקליטה והוסבר לו כל האמור

לעיל. ה. לוח הזמנים הכלול במכתב מנהל המינהל מיום 23 בינואר 1973 יתוקן בהתאם".

נוכחתי לדעת שהמינהל במקרה זה היה גורם דוחף ומזרז עד כדי כך שהיה מוכן לממן מתקציבו את הוצאות התיכנון המבוקש.

כנסת נכבדה, בעקבות הפירסומים בעתונות ובאמצעי התקשורת שלח מר פרושר, מהנהלת "ישראל הצעיר", למשרדי מכתב שאת תכנו אקרא עתה:

"ראינו את הדיווחים של הטלוויזיה והעתונות על הפרוייקט של "ישראל הצעיר" — בית־שמש ואנו מאוד בלחצי־מאושרים שהתעלמו לחלוטין מביטויי הכרת תודתנו למשרדי הממשלה השונים ולעובדיהם על עבודתם ושיתוף פעולתם אתנו. בפעם הראשונה בשנתיים הרשינו לעצמנו לתת ראיונות בתקווה שהישראלי הממוצע יבין שלא כל יהודי אמריקה עשירים ושלא יתנגדו לעזרה שאנו דורשים מן הממשלה לאפשר ליהודים אמריקאים מן המעמד הבינוני והנמוך להשתקע בישראל".

היו"ר מ. בן־פורת:
באיזה תאריך נכתב מכתב זה?

השר לקליטת העלייה ש. רוזן:
אחרי הפירסומים בעתונות ובטלוויזיה.

"אמנם מסרנו לעתונאים שמסרנו תכניתנו העירונית הסופית, בפעם השלישית ב־25 בנובמבר 1974, ישׁ־הבטיחו לנו תשובות בהקדם. למרות שלא הבנו אף פעם ועדיין לא מבינים מדוע מחיר הקרקע, למשל, לא נקבע ולא נמסר לנו לפני שנתיים, בכל זאת קיבלנו את ההנחיות שדרשו כי נעסיק פירמה מתאמת, אדריכלים, מהנדסים וכדומה — כל זאת לפני שהיה לנו מושג על מחירי הדירות ואם העולים שלנו יכולים להרשות לעצמם לעצמם מחירים כאלה.

אנו מצטערים במיוחד שרגשותינו של הכרת תודה כנה שיש לנו כלפי השר שלך וצוותו לא הגיעו לציבור. אנו מקווים שנמשיך ליהנות משיתוף פעולה של משרדך ויתר המשרדים הקשורים לעניין ובייחוד שנצליח להפוך את הפרוייקט הזה, החשוב ביותר, למציאות.

כנסת נכבדה, נראה לי כי הדברים והמסמכים שהבאתי לפניכם מעידים על עצמם וכי ברור שכל המשרדים והסוכנות היהודית פעלו כמיטב יכלתם כדי לאפשר, לעודד ולהחיש את ביצוע התכנית. בסיכומו של דבר הריני יכול להודיעכם שהתכנית הוגשה כמבוקש ונתקבלה על־ידי מינהל מקרקעי ישראל. כמו כן נמסר לקבוצה מחיר הקרקע. נוסף על כך הודיע משרד השיכון על הגדלת ההלוואה העומדת עד לסכום של 25,000 לירות ליחידת דיור. יחד עם כל הגורמים אנו מסכמים את פרטי מימון־הביניים לבנייה שלב א' — 300 יחידות דיור.

כנסת נכבדה, יכול אני להבטיחכם נאמנה שמשרדי וכן כל יתר הגורמים יגישו את כל העזרה למימוש תכנית זו.

הברי כנסת מצאו לנכון להעלות נושא זה במליאה. אינני יודע אם זה יועיל לעלייה. על כל פנים, אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדת העבודה העוסקת בעלייה ובקליטה.

היו"ר מ. בן־פורת:
חברי הכנסת המציעים, האם אתם מקבלים את הצעת השר לקליטת העלייה להעביר את הנושאים לדיון בוועדת העבודה?

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):
כן.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
כן.

היו"ר מ. בן־פורת:
לפנינו הצעה אחת — להעביר את הנושאים לדיון בוועדה העבודה. אנו נגשים להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושאים לדיון בוועדת העבודה נתקבלה.

היו"ר מ. בן־פורת:
חברי הכנסת, הישיבה הבאה ביום שני הבא, בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 15.26.

נספחות

א. סדר־היום לישיבות ק"כ—קכ"ב

א. שאילתות ותשובות.

ב. חוק מבקר המדינה (תיקון מס' 8), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

ג. חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה) — המשך הדיון.

ד. חוק איכסון עולים בדירות שכורות, תשל"ה—1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

ה. חוק מס שירותים (מוסדות בנקאיים וחברות ביטוח) (תיקון מס' 2), תשל"ה—1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

ו. החלטות בדבר אישור הוראות בצווים:

1. צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 11), תשל"ה—1974;

2. צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 12), תשל"ה—1974;

3. צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 13), תשל"ה—1974;

4. צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 14), תשל"ה—1974;

5. צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 11), תשל"ה—1974;

6. צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 12), תשל"ה—1974;

7. צו הבלו על דלק (הטלת בלו), תשל"ה—1974;

8. צו שעת חירום (תשלומי חובה על מלאי), תשל"ה—1974;

9. צו שעת חירום (שיעור תשלומי חובה של מוצרי דלק), תשל"ה—1974;

10. צו שעת חירום (שיעור תשלום חובה על מלט מיוצר בארץ) (תיקון), תשל"ה—1974.

ז. חוק לתיקון פקודת מס הבולים (מס' 9), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

ח. חוק פסיקת ריבית (תיקון), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

ט. חוק לשכת עורכי הדין (הוראת שעה), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

י. חוק רואי חשבון (תיקון מס' 2), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

יא. חוק להארכת תוקף של תקנות־שעת־חירום (פיקוח על כלי שיט) (תיקון), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

יב. חוק לתיקון פקודת המתעסקים ברפואה (מס' 4), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

יג. חוק הרשויות המקומיות (תמורת ארנונת רכוש), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

יד. הצעות לסדר־היום.

טו. הצעות חוק של חברי כנסת.

טז. חוק לתיקון פקודת סדרי השלטון והמשפט (מס' 15), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

יז. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 37), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

יח. חוק לתיקון פקודת הראיות (מס' 3), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).

יט. חוק כפיית קיום פסקי דין, תשל"ד—1973 (קריאה ראשונה).

כ. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 5), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה) — תשובת השר.

כא. הדרכים לביצוע המלצות ועדת ראש הממשלה לנוער במצוקה — דיון.

כב. סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו — תשובת השר.

כג. המצב בבתי המשפט — תשובת השר.

כד. חוק לשכת עורכי הדין (תיקון מס' 9), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

כה. הצעות סיעות הליכוד וחזית דתית תורתית שלא יחול דין רציפות על הצעות חוק אלו:

1. חוק האיגוד השיתופי, תשל"ב—1971;

2. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 18), תשל"ג—1972.

כו. חוק השמות (תיקון), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).

כז. חוק להארכת תקפן של תקנות־שעת־חירום (הארכת מועדים — הוראות נוספות), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

כח. חוק למניעת הונאה בכשרות, תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).

כט. חוק הנאמנות, תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

ל. דרכים להעלאת פריון העבודה והתפוקה — דיון.

לא. התערבות שר הפנים בעניין הרכבת הנהלות ברשויות המקומיות — דיון.

לב. העלאת מחירי התחבורה הציבורית — תשובת השר.

לג. מצב התחבורה הציבורית בתקופת חירום — תשובת השר.

לד. שביתת הרעב של שלושת פעילי העלייה במוסקבה: רובין, אשבל וגאלאצקי — דיון.

לה. עליית יהודים מארצות המערב וקליטתם — דיון.

לו. תשלום הפסדי חברת "ורד" על־ידי הממשלה — דיון.

לז. פיזור האוכלוסיה בארץ — דיון.

לח. תיכנון המים בישראל ובעיות השימוש בהם — דיון.

לט. בעיית העובדים היומיים — דיון.

מ. המצב במוסדות ילדים בארץ — דיון.

מא. שינויים בתכנית הלימודים בנושאי הוראת ציונות, יהדות והסיכסוך הישראלי־ערבי — דיון.

מב. חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 16), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

מג. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 6), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).

מד. חוק לתיקון פקודת הידיעות הטלגראפיות לעתונות, תשל"ד—1973 (קריאה ראשונה).

מה. חוק בנק הדואר (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).

מז. חוק דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוץ וסודות רשמיים) (תיקון מס' 2), תש"ל—1970 (קריאה ראשונה).

מז. חוק מעמד ההסתדרות הציונית העולמית — הסוכנות היהודית לארץ־ישראל (תיקון), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).

מח. חוק לתיקון דיני העונשין (משחקים אסורים, הגרלות והימורים) (תיקון מס' 2), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

מט. חוק שיפוט בענייני התרת נישואים (מקרים מיוחדים) (תיקון), תשל"ב—1972 (קריאה ראשונה).

נ. חוק לתיקון פקודת המבחן (מס' 2), תשל"ב—1972 (קריאה ראשונה).

נא. חוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס' 10), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

נב. חוק בתי המשפט (תיקון מס' 5), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

נג. חוק התביעות של קרבנות השואה (הסדר הטיפול) (תיקון מס' 5), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

נד. חוק לתיקון פקודת הטלגראף האלחוטי, תשל"ב—1972 (קריאה ראשונה).

נה. חוק לתיקון פקודת הדרכים ומסילות הברזל (הגנה ופיתוח) (מס' 4), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

נו. חוק בית הספר החקלאי מקוה ישראל, תשל"א—1971 (קריאה ראשונה).

נז. חוק ההתיישבות החקלאית (סייגים לשימוש בקרקע חקלאית ובמים) (תיקון), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה) — תשובת השר.

נח. חוק להארכת תוקף של תקנות־שעת־חירום (הגבלת התנועה של כלי רכב), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה) — תשובת השר.

ב. הצעות לסדר־היום לישיבות ק"כ—קכ"ב

232. **א. לבני** (הליכוד): ניהול של החברה הממשלתית "פיתוח", החברה לפיתוח למחקר תעשיות יהלומים בע"מ.

233. **ח. לנדאו** (הליכוד): החלטת הממשלה על שירות מילואים של חברי הכנסת.

234. **ג. כהן** (הליכוד): סכנת התמוטטות של מבנים רעועים בשכונות העוני במיוחד עם בוא עונת הגשמים.

235. **מ. פעיל** (מוקד): מצב שכונות העוני באזור תל־אביב ובערים אחרות עם תחילת גשמי החורף.

236. **ש. תמיר** (הליכוד): הצורך ברפורמה דחופה במס הכנסה.

237. **א. אולמרט** (הליכוד): הצורך להקפיא את תעריפי ביטוח הרכב בטרם תיכנס לתקפה החלטת חברות הביטוח.

238. **כ. צ. קשת** (הליכוד): משפט עלילת הדם נגד ד"ר שטרן בוויניצה, אוקראינה.

239—242. שביתת הימאים — הצעת חברי־הכנסת ה. זיידל, ב. מואב, י. בן־מאיר, י. בארי.

243. **א. כץ** (הליכוד): התערערות מערכת שירותי החינוך בארץ.

244. **נ. אליעד** (המפלגה הליברלית העצמאית): סחבת בין־משרדית בישראל העלולה לסכל עלייתן של כאלף משפחות מארצות־הברית.

245. **י. כן־מאיר** (חזית דתית לאומית): הצורך בחיסול הסחבת ובאישור מיידי להקמת ישוב של האירגון הציוני "ישראל הצעיר" בבית־שמש.

ג. הצעת חוק מס שירותים (מוסדות בנקאיים וחברות ביטוח) (תיקון מס' 2), תשל"ה—1974

1. החלפת סעיף 2

במקום סעיף 2 לחוק מס שירותים (מוסדות בנקאיים וחברות ביטוח), תשל"ג—1973 [1] (להלן — החוק העיקרי), יבוא:

"2. חיוב במס ושיעורו

(א) מוסד בנקאי ומבטח יהיו חייבים בשנות המס 1973 ו־1974 (להלן — שנות המס) במס שירותים על הכנסות אלה:

[1] ס"ח תשל"ג, עמ' 147; ס"ח תשל"ד, עמ' 60.

(1) ההכנסה החייבת בשנת המס;
(2) הכנסת העבודה ששולמה בשנת המס.

(ב) שיעור מס השירותים בשנת המס 1973 הוא 3.5% מההכנסות ובשנת המס 1974 הוא 5%."

2. **תיקון סעיף 4**

בסעיף 4 לחוק העיקרי, במקום סעיף קטן (א) יבוא:

"(א) (1) החייב במס שירותים לשנת המס 1973 ישלם ב־10 ביוני, ב־10 בספטמבר וב־10 בדצמבר של אותה שנה, מקדמות, כל אחת מהן בשיעור של 1.5% מההכנסות לפי סעיף 2 בשנת המס הקודמת.

(2) החייב במס שירותים לשנת המס 1974 ישלם ב־10 ביוני, ב־10 בספטמבר וב־10 בדצמבר של אותה שנה, מקדמות, כל אחת מהן בשיעור של 1.5% מההכנסות לפי סעיף 2 בשנת המס הקודמת, וב־30 בדצמבר מקדמה בשיעור של 2%."

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 1

מ. פעיל מציע:

1) בסעיף קטן (ב), במקום "5%" יבוא "10%".

2) אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ג) מס שירותים לא ינוכה על־ידי המוסד הבנקאי או המבטח, בכל דרך שהיא, מהל' קוחות הנזקקים לשירותו."

ד. הצעת חוק איכסון עולים בדירות שכורות, תשל"ה—1974

1. **פינוי דירה שהושכרה לעולה**

(א) דירה ששכרה המדינה או הסוכנות היהודית כדי לאכסן בה עולה, והשוכרת או המאוכסן בה לא פינו אותה בתום תקופת השכירות, רשאי המשכיר, ואם לא פינה אותה המאוכסן — גם השוכרת, להגיש את הסכם השכירות ללשכת ההוצאה לפועל לשם ביצוע פינוי הדירה מכל מי שמחזיק בה, ולעניין זה יראו את הסכם השכירות כפסק דין סופי לפינוי הדירה, ואין צורך בצו בית־המשפט.

(ב) בחוק זה, "עולה" — מי שבידו אשרת עולה או תעודת עולה לפי חוק השבות, תש"י—1950 [1], או מי שזכאי לאשרה או לתעודה כאמור ובידו אשרה או רשיון לישיבת ארעי לפי חוק הכניסה לישראל, תשי"ב—1952 [2], או מי שנמנה עם סוג בני אדם שהשר לקליטת העלייה קבע, בהודעה שפורסמה ברשומות, שדינם כדין עולה לעניין זה.

2. **פיצוי כמשכיר**

(א) המדינה תפצה משכיר דירה שהושכרה לפי סעיף 1 בעד נזק שנגרם לדירה מחמת האיכסון, בעד נזק שנגרם למשכיר בשל איחור בפינוי הדירה ובעד נזק או הוצאות שנגרמו למשכיר עקב השימוש בדירה או בציודה שלא לפי הסכם השכירות.

(ב) הבקשה לפיצוי תוגש, לא יאוחר משישים יום מהיום שהדירה פונתה ממי שהחזיק בה, לרשות שימנה שר המשפטים לעניין זה, והפיצוי ישולם למשכיר תוך שישים יום מהיום שהגיש אישור מהרשות האמורה על סכום הנזק וההוצאות שנגרמו לו עקב האיכסון.

(ג) אין כאמור בסעיף זה כדי למנוע מהמשכיר לנקוט בהליכים משפטיים נגד השוכרת או נגד המאוכסן, או נגד שניהם, לפיצוי או לכל תרופה אחרת בשל נזק או הוצאות שנגרמו לו עקב האיכסון, אלא אם פנה לרשות לפי סעיף קטן (ב) ולא הודיע לה על ביטול הפנייה או על סירובו לקבל את הסכום שאישרה לו.

3. **תחולה על השכרה קיימת**

הוראות חוק זה יחולו גם על דירה ששכרה המדינה או הסוכנות היהודית לפני תחילתו, כדי לאכסן בה עולה.

ה. החלטות בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות מכס, מס קנייה, בלו על טבק והיטלים

בהתאם לסעיף 2(א) לחוק מטי מכס ובלו (שינוי תעריף), תש"ט—1949 [3], סעיף 3(ב) לחוק מס קנייה (סחורות ושירותים), תשי"ב—1952 [4], ותקנה 3 לתקנות שעת־חירום (תשלומי חובה), תשי"ח—1958 [5], מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות —

---

[1] ס"ח תש"י, עמ' 159.
[2] ס"ח תשי"ב, עמ' 357.
[3] ס"ח תש"ט, עמ' 154; תש"ך, עמ' 18.
[4] ס"ח תשי"ב, עמ' 344; תשכ"ב, עמ' 44.
[5] ס"ח תשכ"ד, עמ' 175; תש"ל, עמ' 49; תשל"ג, עמ' 84.

בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 11), תשל"ה—1974 [1] ;

בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 12), תשל"ה—1974 [2] ;

בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 13), תשל"ה—1974 [3] ;

בצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 11), תשל"ה—1974 [4] ;

בצו הבלו על דלק הטלת בלו), תשל"ה—1974 [5] ;

בצו שעת חירום (תשלומי חובה על מלאי), תשל"ה—1974 [6] ;

בצו שעת חירום (שיעור תשלומי חובה על מוצרי דלק), תשל"ה—1974 [7] ;

ובצו שעת חירום (שיעור תשלום חובה על מלט מיוצר בארץ) (תיקון), תשל"ה—1974 [8] ;

שכתוצאה מהן מוגדל מכס, מס קנייה, בלו ותשלום חובה או מוטל מכס, מס קנייה, בלו ותשלום חובה על סחורה שהיתה פטורה ממנו.

ו. החלטות בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות מכס ומס קנייה

בהתאם לסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), תש"ט—1949 [9], וסעיף 3(ב) לחוק מס קנייה (סחורות ושירותים), תשי"ב—1952 [10] מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 14), תשל"ה—1974 [11], ובצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 12), תשל"ה—1974 [12], שכתוצאה מהן מוגדל מכס ומס קנייה או מוטל מכס ומס קנייה על סחורה שהיתה פטורה ממנו.

ז. הצעת חוק האומנים, תשל"ד—1974

(הצעת חברי־הכנסת מ. ורטמן)

מ ב ו א

בהיעדר חוק הקובע מי רשאי לעסוק במלאכה ובאילו תנאים, הרי כל החפץ יכול לפתוח בית־מלאכה ולעסוק בו כמעט בכל סוג של מלאכה (למעט יוצאים מן הכלל) וזאת גם אם אינו מצוייד בידיעות הדרושות לעסוק במקצוע בו הוא עוסק. במקרים רבים נמוכה הרמה של העוסקים במלאכה עד כדי אפשרות של גרימת נזק לציבור ולעתים עד כדי פגיעה בבריאותו. יתירה מזאת, בעל המלאכה העוסק במלאכה באין לו ידיעות חיוניות לעיסוק בה יכול להעסיק ולהדריך חניכים ובכך להשריש רמה נמוכה גם בדור ההמשך של העוסקים במלאכה. עובדה היא כי חניכים רבים באים לבחינות הגמר בלא ידיעות מספיקות. יצויין כי חניך שאינו עומד או שאינו ניגש לבחינות יכול לפתוח בית־מלאכה ולעסוק במלאכה.

מטרתו של החוק המוצע להביא להעלאת רמת הידע המקצועי של העוסקים במלאכה ולהבטיח כי רק בעלי מלאכה מוסמכים יעסקו במלאכה. כדי שאפשר יהיה להשיג את המטרה הנ"ל קובע החוק שרק אדם שיוכיח את ידיעתו במלאכה מסויימת ויקבל תעודת אומן יהיה רשאי לעסוק במלאכה זו כבעל מלאכה עצמאי. החוק אינו חל על בעלי מלאכה שכירים שיעבדו כשכירים אצל בעלי מלאכה עצמאיים.

כדי שהחוק לא יפגע בבעלי מלאכה עצמאיים קובע החוק כי מי שעבד כבעל מלאכה עצמאי תקופה מסויימת לפני שהחוק ייכנס לתקפו יקבל תעודת אומן מבלי שיצטרך לעמוד בבחינות. הוא הדין ביחס לעולים חדשים שיהיו בידם תעודות אומן מחוץ־לארץ או תעודות השקולות כנגדן. החוק קובע גם כי השר יוציא תקנות בדבר כללי אתיקה מקצועית של בעלי מלאכה ודרכים לשמירה על כך כי הכללים האלה יקויימו.

1. בחוק זה —

"מלאכה" פירושו — כל אחד ממשלחי־היד המפורטים בתוספת הראשונה וכן כל אחד ממשלחי־היד המפורטים בטור הראשון של התוספת השנייה במידה שהוא מבוצע בעסק שאינו מעביד מספר עובדים העולה על המספר הנקוב כנגדו בטור השני ;

"אומן" פירושו — אדם שבידו תעודת אומן שניתנה לו לפי סעיף 12 של חוק זה באחת המלאכות ;

---

[1] ק"ת תשל"ה, שיעורי מק"ח 120, עמ' 28.
[2] ק"ת תשל"ה, שיעורי מק"ח 120, עמ' 30.
[3] ק"ת תשל"ה, שיעורי מק"ח 120, עמ' 39.
[4] ק"ת תשל"ה, שיעורי מק"ח 120,, עמ' 42.
[5] ק"ת תשל"ה, שיעורי מק"ח 120, עמ' 26.
[6] ק"ת תשל"ה, שיעורי מק"ח 120, עמ' 22.
[7] ק"ת תשל"ה, שיעורי מק"ח 120, עמ' 25.
[8] ק"ת תשל"ה, שיעורי מק"ח 120, עמ' 29.
[9] ס"ח תש"ט, עמ' 154 ; תש"ך, עמ' 18.
[10] ס"ח תשי"ב, עמ' 344; תשכ"ב, עמ' 44.
[11] ק"ת תשל"ה, שיעורי מק"ח 121, עמ' 47.
[12] ק"ת תשל"ה, שיעורי מק"ח 121, עמ' 47.

"בעל מלאכה" פירושו — אדם העוסק כבעל עסק עצמאי באחת המלאכות;

"אירגון יציג של בעלי מלאכה" פירושו — אירגון בעלי מלאכה שעם חבריו נמנה המספר הגדול ביותר של בעלי מלאכה מאורגנים;

"מנהל" פירושו — מנהל מחלקת המלאכות במשרד המסחר והתעשיה.

2. שר המסחר והתעשיה (להלן — השר) רשאי, לאחר התייעצות עם המועצה, בצו שיפורסם ברשומות, לתקן כל פרט מפרטי התוספת הראשונה או השנייה, להוסיף עליהם או לגרוע מהם.

3. (א) תוקם מועצת המלאכה (להלן — המועצה) ואלה חבריה —

(1) השר או המנהל, או מי שיתמנה על־ידי השר למטרה זו מפעם לפעם — יושב־ראש;

(2) נציג כל אחד ממשרדי הממשלה הבאים: משרד המסחר והתעשיה, משרד הפנים, משרד המשפטים, משרד העבודה, משרד הבריאות ומשרד התחבורה;

(3) ארבעה־עשר נציגי ציבור שימונו על־ידי השר ומהם עשרה שימונו מתוך רשימה של 30 מועמדים לפחות שתוגש לשר על־ידי אירגון יציג של בעלי מלאכה.

(ב) לא הגיש אירגון יציג רשימת מועמדים תוך 30 יום מיום שנדרש לכך על־ידי השר — ימנה השר את כל נציגי הציבור במועצה לפי ראות עיניו.

(ג) נציגי ציבור שיתמנו חברי המועצה יתמנו לשלוש שנים.

(ד) יתפטר נציג ציבור מהמועצה או לא יוכל למלא את תפקידו, ימנה השר במקומו נציג אחר.

4. (א) רוב חברי המועצה, כשבתוכם היושב־ראש, הם מניין חוקי בישיבות.

(ב) המועצה תקבע בעצמה סדר דיוניה אם לא נקבעו בחוק זה ובתקנות.

5. תפקידי המועצה יהיו:

(א) ייעוץ לשר בפעולות תחיקה בענייני בעלי מלאכה.

(ב) ייעוץ לשר בענייני בחינות אומן וכללי אתיקה מקצועית.

(ג) מינוי ועדות משמעת שידונו בענייני הפרת כללי אתיקה מקצועית ושמיעת עירעורים על החלטות ועדות משמעת.

6. (א) לא יעסוק אדם במלאכה כבעל מלאכה אלא אם הוא אומן באותה מלאכה.

(ב) לא יתחזה אדם כאומן העוסק במלאכה ולא ישתמש בכל תואר או מינוי העשויים ליצור רושם שהוא אומן העוסק במלאכה אלא אם יש בידו תעודת אומן.

7. (א) שותפות תהיה רשאית לעסוק במלאכה אם לפחות מחצית מחברי השותפות הם אומנים.

(ב) כל תאגיד אחר רשאי לעסוק במלאכה אם לפחות מחצית מחברי מינהלת הגוף המאוגד הם אומנים לאותה מלאכה.

8. לא יינתן רשיון לפי חוק רישוי עסקים, תשכ"ח—1968, לעסוק במלאכה אלא אם מבקש הרשיון רשאי לעסוק באותה מלאכה לפי סעיפים 6 ו־7 לחוק הנ"ל.

9. (א) פרט למקרים המפורטים בסעיף 11 לא תינתן לאדם תעודת אומן אלא אם עמד בבחינות אומן.

(ב) בחינות אומן תתקיימנה לפני ועדות בחינות; לכל מלאכה תוקם ועדת בחינות אחת או מספר ועדות בחינות.

(ג) ועדת בחינות תהיה בת שלושה חברים שימונו על־ידי השר לאחר התייעצות עם המועצה. שניים מחברי ועדת הבחינות יהיו אומנים לאותה מלאכה שלמענה הוקמה הוועדה וייבחרו מתוך רשימה שתוגש על־ידי אירגון יציג.

לא יגיש אירגון יציג רשימת מועמדים לוועדות בחינות — ימנה השר את כל חברי ועדת הבחינות לפי ראות עיניו.

(ד) תקופת כהונתם של חברי ועדות הבחינות תהיה שלוש שנים.

(ה) השר, לאחר התייעצות במועצה, יקבע בתקנות את דרכי הבחינות, תכניותיהן וסדריהן וכן האגרות שישולמו בעדן.

10. האנשים דלהלן יהיו רשאים לגשת לבחינות אומן:

(א) מי שעמד במבחני חניכות במקצוע שבו הוא מתעתד להיבחן בחינות אומן ואחרי מבחני חניכות עבד מספר שנים, כמפורט בתקנות, כפועל מקצועי באותו מקצוע.

(ב) מי שקיבל תעודת גמר של בית־ספר מקצועי מוכר ועבר מספר שנים, כמפורט בתקנות, כפועל מקצועי במקצוע שבו הוא מתעתד להיבחן בחינות אומן.

(ג) מי שסיים בהצלחה קורס מקצועי במסגרת הקורסים של משרד העבודה או במסגרת הקורסים של מערכת הבטחון ואחרי סיום הקורס עבד מספר שנים, כמפורט בתקנות, כפועל מקצועי במקצוע שבו הוא מתעתד להיבחן בחינות אומן.

(ד) פועל שעבד מספר שנים, כמפורט בתקנות, כפועל מקצועי במקצוע שבו הוא מתעתד להיבחן בחינות אומן.

(ה) מי שהיה בעל מלאכה בזמן שחוק זה קיבל תוקף ואינו פטור מבחינות אומן כאמור בסעיף 11(א).

(ו) מי שהיה בעל מלאכה בחוץ־לארץ ולא פוטר מבחינות אומן כאמור בסעיף 11(ב)(1).

11. (א) אדם שהוכיח להנחת דעתו של המנהל כי עסק בישראל במלאכה, כבעל מלאכה שלוש שנים לפחות מתוך חמש השנים שקדמו לתחילת תקפו של חוק זה, יהיה פטור מבחינת אומן באותה מלאכה.

(ב) המנהל רשאי, לפי שיקול דעתו, לפטור מבחינת אומן —

(1) אדם שקיבל בחוץ־לארץ תעודת אומן, או

תעודה השקולה כנגדה, במלאכה בה הוא מבקש תעודת אומן;

(2) אדם שסיים את חוק לימודיו, בין בישראל ובין בחוץ־לארץ, בבית־ספר מקצועי גבוה, המקנה, לדעת המנהל, ידיעות מספיקות במלאכה שבה הוא מבקש תעודת אומן.

12. (א) אדם שעמד בבחינות אומן או שהוא פטור מבחינות אלה, או שפטרוהו מהן, יתן לו המנהל תעודת אומן בתנאי שביום מתן התעודה היה בן עשרים־וארבע שנה ומעלה.

המנהל יהיה זכאי במקרים מיוחדים לתת תעודת אומן לאדם שלא מלאו לו עשרים־וארבע שנים.

(ב) המנהל יהיה רשאי באישור המועצה לתת תעודת אומן לאדם שיוכיח להנחת דעתו כי עסק בישראל במלאכה כבעל מלאכה ערב תחילת תקפו של חוק זה, אפילו אם לא עמד בבחינות.

(ג) מצא המנהל, לאחר התייעצות עם המועצה, שאין המבקש תעודת אומן ראוי מבחינת אופיו או מכל בחינה אחרת לשמש אומן רשאי הוא לסרב להוציא למבקש תעודת אומן אף אם נתמלאו בו כל התנאים; המנהל ינמק בכתב את סירובו.

(ד) המנהל ינהל פנקס מיוחד (שייקרא פנקס האומנים) שבו יירשמו, לפי הפרטים שייקבעו בתקנות, כל תעודת אומן שתינתן וכל בעל מלאכה שיקבל תעודת אומן.

(ה) פנקס האומן יהיה פתוח לעיון הציבור.

13. השר, לאחר התייעצות במועצה, יקבע בתקנות כללים בדבר האתיקה המקצועית של בעלי מלאכה.

14. (א) המועצה תמנה מתוך חבריה, או מחוצה לה, ועדת משמעת; הוועדה תדון בכל מקרה שבעל מלאכה נאשם בהתנהגות שאינה מתיישבת עם כללי האתיקה המקצועית וכן בכל מקרה שבו נתחייב בעל מלאכה בדין בגין עבירה שנעברה על ידו בביצוע מלאכה.

(ב) ועדת משמעת תהיה מורכבת משלושה חברים שלפחות אחד מהם יהיה אומן לאותו ענף מלאכה שבו עוסק הנאשם.

(ג) אם תמצא ועדת משמעת את הנאשם אשם תהיה רשאית להחליט על אחד מאלה:

(1) התראה;

(2) נזיפה;

(3) השעיית תעודת אומן לתקופה מסויימת;

(4) ביטול הרישום בפנקס אומנים לצמיתות.

(ד) על החלטת ועדת משמעת לפי סעיף זה יהיה הנאשם רשאי לערער לפני המועצה.

(ה) על החלטת המועצה יהיה הנאשם רשאי, במקרה שהעונש יהיה השעיית תעודת אומן או ביטול רישום בפנקס אומנים, לערער לבית־המשפט.

אם יוגש עירעור, ייכנסו ההשעיה או ביטול הרישום לתוקף רק אחרי שיינתן פסק־דין סופי.

(ו) אדם שרישומו בפנקס אומנים בוטל יוזיר למנהל את תעודת האומן. במקרה של השעיה תוחזר תעודת אומן לתקופת ההשעיה.

(ז) השר, לאחר התייעצות עם המועצה, יקבע את תקנות הדיון לפני ועדת משמעת ודרגות העירעור.

15. אדם שעשה אחת מאלה:

(א) מסר הודעה שהיא כוזבת בפרט מהותי לשם השגת פטור מבחינות אומן.

(ב) הפר הוראה מהוראות סעיף 6 או סעיף 7 של חוק זה.

(ג) שינה כל תעודה שניתנה לו לפי חוק זה, או הרשה לשנותה, או השאילה לאחר, או הרשה לאחר להשתמש בה,

דינו — מאסר שישה חודשים או קנס 3,000 ל"י או שני העונשים כאחד.

16. (א) נוכח בית־המשפט שבעסק פלוני מועסקים במלאכה בניגוד להוראות חוק זה, רשאי בית־המשפט, לפי בקשת המנהל, לצוות על סגירתו של העסק והפסקת כל פעולה בו.

(ב) ביצוע צו סגירה אין בו כדי לפטור מאחריות פלילית בשל עבירה על הוראות חוק זה.

17. כל בעל מלאכה ישלם לאירגון יציג מס חודשי כפי שייקבע על־ידי השר בתקנות.

18. השר, לאחר התייעצות במועצה, יהיה רשאי להתקין תקנות בכל עניין הנוגע לביצועו של חוק זה.

19. תחילתו של חוק זה בתום שלושים יום מיום פירסומו ברשומות.

חלק א'

משלח יד

אדריכלות ודקוראציה פנימית (סידור וילונות)
אופטיקאות, לרבות ליטוש עדשות
אפייה בלי קיטור
אריגת יד
בנאות של אבן, לבנים, בלוקים וכיו"ב
זגגות
חייטות בגדים לפי הזמנה
טייחות
ייצור מוצרי קליעה מעץ, קש, רפיה וכיו"ב
יציקת מתכת
טכנאי קירור
כביסה וגהוץ
כובענות
כריכיית יד
מעבדות שיניים וטכנאות שיניים
מכאניקה עדינה
מסגרות יד

משלח יד	מספר המועסקים
ניקוי וצביעת בגדים	
נפחות	
נגרות יד	
סתתות, אבני בניין ומצבות	
ספרות	
סריגת יד	
פחחות	
פרוונות	
עיבוד וזיקוק מתכות עדינות	
צילום	
צורפות	
צבעות וסיידות	
קוסמטיקאות	
רצפות וציפוי מאבן, שיש ומוזאיקה	
רפדות, לרבות ייצור מזרונים	
שענות	
שרברבות, לרבות הרכבת הסקה מרכזית ומיזוג אוויר	
ייצור דברי קונדיטוריה	
מלאכת שיכפול והעתקות שמש	
תפירת לבנים והלבשה תחתונה וכן תפירת מוצרי־טקסטיל אחרים	

ח ל ק ב

משלח יד	מספר המועסקים
אפייה מכאנית	8
אריגה מכאנית	8
בורסקאות, לרבות גהוץ עורות	8
הדפסה מסחרית	12
הרכבה ותיקון של הובלה, פרט למכוניות, כגון: אופניים, עגלות נכים, סירות, מכבסות, ניקוי כימי וניקוי יבש לרבות אימפרגנאציה, מתיחת וילונות ושירותי מעגילה בגדים (קונפקציה)	15
ייצור נקניקיות ומוצרי בשר	8
ייצור מוצרי נייר וקארטון	15
ייצור ותיקון מכשירי ראדיו, טלוויזיה, פאטיפונים ומכשירים אלקטרוניים	8
כריכיה מכאנית	8
ליטוגראפיה וצינקוגראפיה, לרבות עשיית גלופות	8
ליפוף ושיפוץ מנועים חשמליים	6
מכונאות (בניית מכונות ותיקונן, מכשירים, כלי עבודה וחלקי חילוף)	15
מסגרות מכאנית לרבות בניית קונסטרוקציות	15
נגרות מכאנית	10
סנדלרות	15

משלח יד	מספר המועסקים
סריגה מכאנית	12
תיקון וייצור מוצרי עור, פלאסטיק ותחליפי עור אחרים	10

ד ב ר י ה ס ב ר

לסעיף 1

החוק אינו מגדיר את המושג "מלאכה" אלא מפרט בתוספת לחוק רשימת המלאכות שעליהן יחול החוק. יש מפעלים שהם ספק בית־מלאכה ספק תעשיה. באותם מקרים ייקבע הדבר לפי מספר העובדים המועסקים במפעל.

החוק חל רק על בעלי מלאכה העובדים באופן עצמאי ואינו חל על בעלי מלאכה העובדים כשכירים. רק בעל מלאכה העובד באופן עצמאי צריך להיות אומן.

אין בחוק הגדרה של המושג "אומן" אלא החוק קובע כי אומן הוא אדם שיש לו תעודת אומן.

החוק קובע כי אירגון בעלי מלאכה שבו יהיה מאורגן המספר הגדול ביותר של בעלי מלאכה ייצג את כל בעלי המלאכה.

לסעיף 2

אם יתברר כי מלאכה מסויימת לא כלולה בתוספת, או כי מלאכה נכללה בתוספת ללא הצדקה, יהיה השר רשאי לתקן כל פרט בתוספות.

לסעיף 3

החוק מציע שתוקם מועצת מלאכה שבה ישתתפו נציגי ממשלה מכל המשרדים שיש להם קשר לענייני בעלי מלאכה, נציגי בעלי מלאכה ונציגי ציבור.

לסעיף 5

תפקידי המועצה יהיו ייעוץ לשר בענייני מלאכה, בענייני תחיקה בקשר לבחינות, אתיקה מקצועית, מינוי ועדות משמעת ושמיעת עירעורים על החלטות ועדות משמעת.

לסעיף 6

רק אדם שהוא אומן יהיה רשאי לעסוק במלאכה כבעל מלאכה, היינו כבעל מלאכה עצמאי; התחזות כאומן ללא תעודת אומן היא עבירה על החוק.

לסעיף 7

כדי למנוע עקיפת החוק על־ידי ייסוד שותפויות או תאגידים מציע החוק כי במקרה של שותפות יהיו לפחות חצי מהשותפים אומנים ובמקרה של תאגיד לפחות חצי מחברי ההנהלה.

לסעיף 8

החוק מציע שלא יינתן רשיון לפי חוק רישוי עסקים לעסוק במלאכה אלא אם המבקש זכאי לפתוח את העסק לפי חוק האומן.

לסעיף 9

מי שירצה לקבל תעודת אומן יצטרך לעמוד בבחינות אומן. לכל מלאכה תהיה ועדת בחינות, מורכבת משלושה חברים שימונו על־ידי השר.

שני חברים ימונו מתוך רשימה שיגיש אירגון יציג.

לסעיף 10

לבחינות אומן יוכלו לגשת חניכים שעמדו במבחני חניכות, מי שקיבל תעודת גמר בבית־ספר מקצועי או סיים בהצלחה קורס מקצועי של משרד העבודה או מערכת בטחון, בתנאי שאחרי הבחינות גם עבד תקופה מסויימת, שתיקבע בתקנות, כפועל מקצועי אצל אומן. איש צעיר המסיים את תקופת החניכות, או המסיים בית־ספר מקצועי או קורס מקצועי, אינו מסוגל עדיין לנהל עסק עצמאי ולכן רצוי שהוא יעבוד תקופה מסויימת בעסק של אומן ויכיר דרך ניהול העסק.

כן יהיו רשאים לגשת לבחינות אומן פועלים שעבדו במשך מספר שנים, כפי שייקבע בתקנות, בתור שכירים אצל אומן.

לסעיף 11

כדי שהחוק לא יפגע באנשים שיעסקו, בזמן שהחוק יקבל תוקף, במלאכה באופן עצמאי, מציע החוק כי בעל מלאכה עצמאי שעבד במשך שלוש שנים מתוך חמש השנים שקדמו לתחילת החוק יקבל תעודת אומן מבלי צורך לעמוד בבחינות אומן.

כדי שהחוק לא יפגע בעולים חדשים מציע החוק שמנהל משרד המסחר והתעשיה יהיה רשאי לפטור מבחינות אומן אנשים שקיבלו בחוץ־לארץ תעודת אומן או תעודה השקולה כנגדה וכן מי שגמר בית־ספר מקצועי גבוה; כן מציע החוק שמנהל משרד המסחר והתעשיה יהיה רשאי לפטור מבחינות אומן אנשים שקיבלו בחוץ־לארץ תעודת אומן או תעודה השקולה כנגדה וכן מי שגמר בית־ספר מקצועי גבוה.

לסעיף 12

החוק מציע כי רק מי שמלאו לו 24 שנים יהיה רשאי לקבל תעודת אומן.

לסעיף 13

החוק מציע שיותקנו תקנות שבהן ייקבעו כללים בדבר אתיקה מקצועית של בעלי מלאכה.

לסעיף 14

החוק מציע כי המועצה תמנה ועדות משמעת שידונו בתלונות שיוגשו נגד בעלי מלאכה על הפרת אתיקה מקצועית. על החלטה של הוועדה אפשר יהיה לערער במקרים מסויימים לפני בית־משפט.

לסעיף 16

בית מלאכה שיפעל בניגוד לחוק אפשר יהיה לסגור, אולם רק לפי צו של בית־משפט.

ח. הצעת חוק התפזרות הכנסת השמינית, תשל"ד—1974

(הצעת חבר־הכנסת מ. בגין)

1. הכנסת השמינית תתפזר לפני תום כהונתה.
2. הבחירות לכנסת התשיעית יהיו ביום ג', ה' בתמוז תשל"ד (25 ביוני 1974).

ט. הצעת חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב) (תיקון מס' 16), תשל"ה—1974

(הצעת חבר־הכנסת א. אפרת)

בסעיף 188(ג) לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), תשכ"ח—1968, בסופו, יבוא "ובלבד שהפחתה כאמור לא תיעשה מסכום העולה על 1,500 ל"י לחודש מתוך הכנסה שלפיה משתלמים הסכומים לקופת התגמולים או לקופת הפנסיה".

דברי הסבר

עם הנהגת חובת ביטוח זיקנה ושאירים, באמצעות חוק הביטוח הלאומי, התכוון המחוקק להקל על העומס הכספי המוטל על עובדים ומעבידים ששילמו, בתוקף הסכמים, לקופות התגמולים ולקרנות הפנסיה.

כוונה זו מומשה בסעיף מיוחד בחוק (סעיף 188(ג) הביטוח הלאומי (נוסח משולב), תשכ"ח—1968, אשר איפשר לצדדים להסכים ביניהם להקטין את תשלומיהם לקרנות ב־2.5% (1% העובד ו־1.5% המעביד) עד לתקרת ההכנסה ממנה משלמים דמי ביטוח למוסד לביטוח לאומי.

יחד עם הוראה זו נקבע בתקנות קרנות הפנסיה, שהקיצבאות שעליהן לשלם בהתאם לתקנותיהן יכללו בתוכן את הקיצבה המקבילה המשתלמת על־ידי המוסד לביטוח לאומי, קשר זה בין הקיצבאות היה ידוע במשך שנים בשם "שילוב".

אולם זה למעלה משנה שהוחלט, באישור משרד האוצר וועדת הכספים של הכנסת, על ניתוק מוחלט בין הקיצבאות המשתלמות משני המקורות הנ"ל (מקרנות הפנסיה ומהמוסד לביטוח הלאומי). במצב זה אין

כל הצדקה שיתמידו בניכוי האמור בסעיף 188(ג) לחוק. עם זאת, כדי לא להכביד על עובדים ומעבידים מוצע בזה להקפיא את המצב היה קיים לפני אפריל שנה זו — מועד שינוי תקרת ההכנסה, שממנה גובה הביטוח הלאומי דמי ביטוח, מ־1,500 ל״י ל־2,500 ל״י לחודש — בכל הנוגע לניכויים המתאפשרים מכוח סעיף 188(ג) לחוק הביטוח הלאומי.

י. מסקנות ועדת הכלכלה בעניין תאונות דרכים

בישיבת הכנסת מיום כ״א בסיון תשל״ד (11 ביוני 1974) הוגשו שתי הצעות לסדר־היום על ידי: 1. חבר־הכנסת י. דרניצקי (יודין) — צעדים דחופים למניעת ההרג בדרכים; 2. חבר־הכנסת ה. זיידל — גל תאונות דרכים קטלניות.

הכנסת העבירה את הנושא לוועדת הכלכלה.

ועדת הכלכלה דנה בעניין בשתי ישיבות פומביות בהשתתפות שר התחבורה מר ג. יעקבי ונציגי משרדו, יו״ר המועצה הלאומית למניעת תאונות השופט ש. לובנברג, ונציגי המשטרה, צה״ל, מע״ץ, המרכז לשלטון מקומי, הקואופראטיבים ״אגד״ ו״דן״, מועצת המשאיות, המרכז לבטיחות בדרכים שליד הטכניון בחיפה, אירגון בתי־ספר לנהיגה, אירגון בעלי מוניות, אירגון הורים שבניהם נספו בתאונות דרכים.

נבחרה ועדת משנה בהרכב ה. זיידל (יו״ד), י. דרניצקי (יודין), אביעד יפה, א. לבני וי. מודעי, לה־כנת מסקנות. ועדת המשנה קיימה שש ישיבות ושמעה את יושב־ראש המטה למלחמה בתאונות דרכים פרופ׳ מ. ליבנה, סגן מנהל מע״ץ מ. שוהמי, נציגי המכון הרפואי לבטיחות בדרכים במשרד הבריאות, נציג מש־רד האוצר ונציג משרד החינוך והתרבות.

על יסוד ההצעות וההמלצות שהכינה ועדת המשנה באה ועדת הכלכלה לידי המסקנות הבאות:

היערכות כללית למלחמה בתאונות

1. על אף כל המאמצים שנעשו והאמצעים שננקטו לצמצם את ממדי התאונות בדרכים הן מוסיפות לגבות מס דמים גבוה ונמשך ההרג בכבישי הארץ. כדי להמ־חיש את חומרת המצב בנידון יש צורך בהיערכות כל־לית למלחמה בתאונות ויש למצוא בדחיפות דרכי־מנע יעילות לבלימת הקטל המחריד בדרכים.

2א. העברת תיכנון התשתית התחבורתית ממע״ץ למשרד התחבורה; 2ב. הקמת רשות עליונה לבטיחות בדרכים.

הוועדה שמעה משר התחבורה מר ג. יעקבי כי קיים פיצול בטיפול בתשתית בדרכים וכי אין מוקד אחד שבו נקבעות העדיפויות לפיתוח הכבישים, הדרכים וה־מסילות, לפי שיקולים תחבורתיים ובטיחותיים כאחד.

כדי למנוע מצב זה ממליצה הוועדה:

א. העברת תיכנון התשתית התחבורתית ממע״ץ למשרד התחבורה

הוועדה חוזרת על המלצתה מיום 7 באוגוסט 1974 בעניין מצוקת התחבורה בגוש דן, בה נאמר: ״מע״ץ, כחטיבה במשרד העבודה, הוא הגורם הלומד, המציע, המתכנן והמבצע את התשתית התחבורתית. מוצע כי הטיפול הכולל הנ״ל, להוציא אולי את הביצוע, יועבר למשרד התחבורה המופקד על הצרכים והתיכנון של התחבורה עצמה ומן הדין שהוא יקבע את סדרי עדיפו־יותיה״.

הוועדה מבקשת מן הממשלה להגשים המלצתה זו בהקדם.

ב. הקמת רשות עליונה לבטיחות בדרכים

הוועדה ממליצה על הקמת רשות עליונה לבטיחות בדרכים. מתפקידיה של הרשות הנ״ל יהיו ריכוז הפ־עולות והסמכויות הקשורות בבטיחות בדרכים, תיאום בין הגורמים העוסקים בבטיחות בדרכים ופיקוח עלי־הם:

(א) בידי הרשות הנ״ל ירוכזו התקציבים המיו־עדים במישרין לפעולות למניעת תאונות, המוק־צבים מדי שנה על־ידי משרד האוצר בנפרד למש־רדים הממשלתיים השונים.

(ב) הוועדה רשמה לפניה את הודעת שר התח־בורה על חידוש פעולתו של המטה למלחמה בת־אונות דרכים, שהופסקה עקב מלחמת יום הכי־פורים ובראשה הועמד פרופ׳ משה ליבנה מן הטכניון בחיפה. הוועדה סבורה כי עם הקמת הרשות הנ״ל יהיה צורך להגדיר מחדש את תפ־קידי המטה למלחמה בתאונות דרכים לשם תיאום פעולותיו עם הרשות.

3. ועדת משנה קבועה למלחמה בתאונות דרכים

הוועדה מאזכרת את החלטת הכנסת מיום 14 במאי 1968 בסיכום הדיון על ריבוי התאונות בדרכים שבה נאמר: ״הכנסת מחליטה כי ועדת הכלכלה תקבע מתו־כה ועדת משנה, אשר במגע עם כל הגורמים המבצ־עים תעקוב אחר הנעשה בתחום המלחמה בתאונות הדרכים״.

הוועדה מבקשת מן הכנסת לאשר מחדש את הקמתה של ועדת משנה קבועה ליד ועדת הכלכלה שתעקוב באופן מתמיד אחרי הפעולות הנעשות על־ידי הגורמים השונים בתחום המלחמה בתאונות דרכים, תקבל דו״חות מפעולותיהם ותעמוד במגע עם הגורמים האלה במסגרת עבודתה הפארלאמנטארית.

4. זירוז הנהגת החובה לחגור חגורות בטיחות

הוועדה מייחסת חשיבות רבה להנהגת החובה לנ־הגים לחגור חגורות בטיחות ותובעת ממשרד התחבורה לזרז את הפעלת החוק בנידון, שבאמצעותו ניתן להקטין באופן משמעותי את מספר ההרוגים והפצועים קשה.

5. תקינות הרכב והחלפים

(א) אי־תקינות הרכב ואי־החלפת אביזרים פגו־מים בזמן הם גורמים ישירים להתהפכות המכונית ולת־אונות חמורות אחרות, המביאים לקרבנות בנפש; המש־טרה האחראית לבדיקת כשירות הרכב חייבת להגביר

את הפיקוח בשטח זה ולהוריד מן הכבישים רכב בלתי־תקין ללא השהיות.

(ב) הוועדה בדעה שיש להוריד את המכס ומס קנייה על חלפים לרכב המשמשים לבטיחות. יוקר החלפים הוא גורם לאי־החלפת החלק הפגוע בזמן על־ידי הנהג ומגדיל את מספר התאונות עקב אי־תקינות הרכב.

6. תיגבור הפיקוח המשטרתי וזירוז ההליכים המשפטיים

(א) הוועדת שמעה מנציגי המשטרה על תיגבור הפיקוח המשטרתי בדרכים ועל השימוש באמצעים אלקטרוניים משוכללים לתפיסת עברייני תנועה. אולם בעיית אכיפת החוק בכבישים על־ידי המשטרה מחייבת נקיטת מספר אמצעים נוספים בתחום הפיקוח המשטרתי כדי להרתיע נהגים עבריינים ולתפוס את העוברים על החוק. לשם כך יש להגדיל באופן ניכר את מספר סיירות הבטיחות בפיקוח המשטרה ולהחמיר בעונשין כלפי נהגים שנתפסו בעבירות תנועה חמורות.

(ב) הוועדה ממליצה על זירוז ההליכים המשפטיים נגד נהגים המעורבים בתאונות, במיוחד תאונות קטלניות. הזמן הממושך העובר עד שמתקיים המשפט כלפי המעורבים בתאונות דרכים הוא גורם לא מבוטל לריבוי העבריינות בדרכים. אין גם להשלים עם כך שנהגים שנוכחותם בכביש מסכנת את בטיחותם וחייהם של נוסעים אחרים יוסיפו לנהוג במשך הזמן מקרות התאונה עד הענשתם בדין על־ידי בית־המשפט.

(ג) יש להקים בתי־דין לשיפוט מהיר נגד עברייני תנועה תוך מגמה להחמיר במיוחד את הענשים כלפי נהגים מועדים המסכנים את שלום הציבור. מוצע שבתי־דין אלה יהיו ניידים ככל האפשר.

7. הרחבת הבדיקות הרפואיות והמחקרים

(א) הוועדה שמעה דו"ח על פעולות המכון הרפואי לבטיחות בדרכים במשרד הבריאות והיא ממליצה על הגדלה ניכרת של תקציבו כדי שיוכל למלא את תפקידו כראוי. לאור החשיבות הרבה הנודעת לבדיקות הרפואיות של נהגים פרובלמאטיים שהמשך נהיגתם עלול לסכן את חייהם וחיי בני אדם אחרים, מן הראוי שהמכון הנ"ל יקבל תוספת כוח־אדם ברופאים, פסיכולוגים ואנשי מחקר, כדי שיוכל לעמוד בלחץ של המועמדים לבדיקה רפואית המופנים אליו במספרים גדלים והולכים. כן יש להרחיב את הבדיקות הרפואיות התקופתיות לנהגים בגילים גבוהים.

(ב) הוועדה מוצאת שיש להעמיק במידה ניכרת את המחקר הקשור במעקב אחרי אורח חייהם, התנהגותם והרגליהם של נהגים עבריינים המעורבים בתאונות כדי לעמוד על מידת ההשפעה שיש לזה על גרימת התאונות. כן מייחסת הוועדה חשיבות רבה לכרטסת עברייני תנועה מעודכנת באופן מתמיד. על פיה ניתן יהיה לעמוד על הגורמים והמניעים הפועלים אצל נהגים עבריינים מועדים, המסכנים את שלום הציבור בנהיגה מסוכנת ולמנוע מהם המשך נהיגתם הבלתי־אחראית.

8. חינוך והסברה

(א) הוועדה ממליצה על העמקת החינוך וההסברה לתועדת הזהירות בדרכים בבתי־הספר. לפי הדו"ח שנמסר לוועדה על־ידי המפקח הארצי על הוראת הזהירות בדרכים בבתי־הספר אין לימוד זה משפיע כראוי על תודעת הילדים בעניין סכנת ההיפגעות בגלל אי־שמירה על כללי הזהירות.

על משרד החינוך והתרבות להקדיש יותר מחשבה ותקציבים כדי להרחיב מסגרת לימודית זו בין כתלי בית־הספר, להשריש בילדים את תודעת הזהירות בדרכים ולהקנות לדור הצעיר ערכים קבועים לשמירה על חיי אדם.

(ב) הוועדה מודעת לכך כי הגורם האנושי הוא חלק בלתי מבוטל בגרימת התאונה. החינוך וההסברה לזהירות בדרכים, על־ידי הולך הרגל והנהג כאחד, חייבים להיות עיקר עבודתם של הגופים הפועלים בתחום הבטיחות בדרכים, כגון המועצה הלאומית למניעת תאונות, המטה למלחמה בתאונות בדרכים ואחרים. יש להעמיד לרשות גורמים אלה את התקציבים המתאימים לשם ניהול מערכת הסברה יעילה, באמצעות דרכי התקשורת הפומביות, הראדיו, הטלוויזיה והעתונות, להעמקת תופעת הבטיחות בציבור.

הוועדה סבורה כי בשטח זה יש עדיין מקום לשיפורים רבים והיא פונה לכל הגורמים העוסקים בכך להכין תכניות פעולה נרחבות וליישם את השיטות הקיימות במדינות אחרות בתחום זה ולנצל את הידע והנסיון שנרכש בו בעולם המודרני.

(ג) מוצע גם לרכז מפעם לפעם את תשומת־לב הציבור לעבירות תנועה בולטות, כמו עקיפות מסוכנות, סטייה מנהיגה בצד ימין, נסיעה מופרזת ועוד, הגורמות לתאונות קטלניות. הסברה זו יש לנהל באמצעים חזותיים חדישים, בטלוויזיה ובמודעות פירסומת, כדי להמחיש לציבור את התוצאות החמורות ביותר מנהיגה בלתי אחראית כזו, שחלקה בגרימת תאונות קטלניות הוא רב ביותר.

9. מוקדי תאונות

הוועדה קובעת בצער כי קיימים מוקדי תאונות בקטעי כביש ובצמתים מסויימים שבהם קרו לאחרונה בזה אחר זה תאונות קטלניות. מוקדים אלה, שבהם קיימת על פי רוב תנועה סואנת משני הכיוונים, ממשיכים לסכן את שלום הנוסעים על אף ההתרעות החוזרות ונשנות לצורך בתיקון המצב. כדי למנוע תופעה מדאיגה זו יש להתחקות בצורה יעילה אחרי מקומות תורפה כאלה המועדים לתאונות חוזרות ונשנות ולדאוג לתיקון מיידי של הליקויים הטכניים וההנדסיים הגורמים לתקלות בתחבורה במקומות אלה.

יא. מסקנות ביניים של ועדת החוץ והבטחון בדבר חלוקת נטל הגיוס

בישיבת הכנסת ביום י"ט בשבט תשל"ד (11 בפברואר 1974) החליטה הכנסת להעביר את ההצעות לסדר־היום שהוגשו על־ידי חבר־הכנסת צבי גרשוני ויוסף תמיר בנושא הנ"ל לדיון בוועדת החוץ והבטחון.

הוועדה קיימה ישיבות שיוחדו לבחינת הנושא בתאריכים כ"ו בשבט תשל"ד (18 בפברואר 1974), י"ד באדר תשל"ד (8 במארס 1974) וביום כ"א באדר תשל"ד (15 במארס 1974) ושמעה מפי שר הבטחון, הרמטכ"ל

וראש אגף כוח־אדם במטה הכללי על גיוס המילואים במלחמת יום הכיפורים ובעקבותיה. לפני הוועדה הוצגו הבעיות שהיו בחלוקת נטל הגיוס למלחמת יום הכיפורים וכן אותרו נקודות התורפה בתהליך חלוקת הנטל.

מאז הישיבות הנזכרות ובנוסף להן עקבה הוועדה מקרוב, במסגרת הדיווחים השוטפים של מערכת הבטחון לפניה, אחרי ההתארגנות בצה"ל לחלוקה נאותה יותר של נטל הגיוס. הוועדה תתמיד לייחד תשומת־לב מירבית לנושא זה גם בעתיד.

יב. מסקנות הוועדה המשותפת של ועדת החוץ והבטחון וועדת החינוך והתרבות בעניין החלטות אנטי־ישראליות בוועידת אונס"קו

ביום כ"ח בחשון תשל"ה (13 בנובמבר 1974) החליטה הכנסת להעביר לוועדה משותפת שתורכב מחברי ועדת החוץ והבטחון וועדת החינוך והתרבות שתי הצעות לסדר־היום שהוגשו על־ידי:

1. ש. לוין — החלטת אונסק"ו להפסיק סיוע לישראל בלחץ הטרור הפוליטי הערבי;

2. מ. בגין — החלטה אנטי־ישראלית של ועדת התרבות לאירגון אונס"קו.

ביום י"ב בכסלו תשל"ה (26 בנובמבר 1974) החליטה ועדת הכנסת בהתאם לסעיף 15(א) לתקנון הכנסת על הקמת הוועדה המשותפת. ביום כ"ו בכסלו תשל"ה (10 בדצמבר 1974) סיימה הוועדה את דיוניה במסקנות הבאות:

1. הוועדה מוקיעה את ההחלטות שקיבלה מליאת אונס"קו בפאריס בימים 20 ו־21 באוקטובר 1974, השוללות מישראל קבלת סיוע במסגרת פעולות אונס"קו והמונעות ממנה את האפשרות להיות חברה במסגרת אזורית של אונס"קו.

2. הוועדה רואה בהחלטות אנטי־ישראליות אלה פוליטיזאציה מובהקת של אונס"קו. ההחלטות מתעלמות מעקרונותיו ויסודותיו הרוחניים של האירגון בשל כניעה ללחץ ערבי המשרבב את שנאת ישראל לפעולותיו ההומאניטאריות של האירגון.

3. הוועדה מביעה דעתה כי על ישראל להפסיק את שיתוף פעולתה עם אונסק"ו ומברכת את הוועד הישראלי לאונס"קו על ההחלטה שקיבל בכיוון זה.

4. הוועדה מביעה הערכה לעמדה האמיצה שנקטו הגדולים באנשי הרוח מרחבי העולם שגינו את החלטות אונס"קו והודיע על אי־שיתוף פעולה עם אירגון זה עד אשר יתוקן המעוות. יצויינו בחיוב מחאותיהם של אירגונים לא־ממיים ובין־לאומיים בגנות ההחלטות.

5. הוועדה מקדמת בברכה את החלטות בתי המחוקקים של אותן המדינות אשר קראו להפסקת סיוע כספי או לקיצוצים בתקציב מדינותיהם לאונס"קו, ופונה בקריאה לבתי המחוקקים של כל המדינות הנאורות ליזום החלטה ברוח זו.

6. הכנסת קוראת לאונס"קו לחזור בו מיד מהחלטותיו המפלות את ישראל בשל טעמים פוליטיים פסולים והמתעלמות מן הזרומה הסגולית של העם היהודי ושל ישראל לתרבות העולם.

7. הכנסת קוראת לוועדים הלאומיים של אונס"קו בעולם, למוסדות ולאירגונים לאומיים ובין־לאומיים בתחומי החינוך, התרבות והמדע וכן לאנשי הרוח בכל העולם כולו, להתנות את שיתוף הפעולה שלהם עם אונס"קו בביטול לאלתר של החלטותיו האנטי־ישראליות בוועידתו מחודש אוקטובר 1974.

סיכום הישיבות

ישיבה ק"כ (ב' בטבת תשל"ה — 16 בדצמבר 1974)

היו"ר — י. ישעיהו ; ב. צ. קשת ; י. דרניצקי (יודין).

א. מזכיר הכנסת נ. לורך הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. שר־הבריאות ו. שם־טוב השיב על 5 שאילתות של חברי הכנסת : ש. ארבלי־אלמוזלינו, ח. שמעוני, מ. פרוש.

ג. י. קרגמן (יו"ר ועדת הכספים) הביא לקריאה שנייה חוק מס שירותים (מוסדות בנקאיים וחברות ביטוח) (תיקון מס' 2), תשל"ה—1974.

הוחלט : לקבל את החוק.

ד. י. בדר (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה) הביא לקריאה ראשונה חוק מבקר המדינה (תיקון מס' 8), תשל"ד—1974. בוויכוח השתתפו : י. תמיר, י. מודעי, א. אנקוריון, א. אפרת, א. לבנ־ בראון, אביעד יפה, ש. אלוני. י. בדר השיב למתווכחים.

הוחלט : להעביר את החוק לוועדה לענייני ביקו־ רת המדינה.

ה. ז. ורהפטיג (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) הביא לקריאה שנייה חוק איכסון עולים בדירות שכו־ רות, תשל"ה—1974.

הוחלט : לקבל את החוק.

ו. ע. אמוראי (בשם ועדת הכספים) הביא החלטות בדבר אישור הוראות : 1. בצווי תעריף המכס והפ־ טור (תיקון התוספות מס' 11, 12, 13, 14), תשל"ה —1974 ; 2. בצווי מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקונים מס' 11, 12), תשל"ה —1974 ; 3. בצו הבלו על דלק (הטלת בלו), תשל"ה—1974 ; 4. בצו שעת חירום (תשלומי חובה על מוצרי דלק), תשל"ה—1974 ; 6. בצו שעת חי־ רום (שיעור תשלום חובה על מלט מיוצר בארץ) (תיקון), תשל"ה—1974.

הוחלט : לא לקבל את ההחלטות.

ז. א. לבני הגיש הצעה לסדר־היום בדבר ניהול של החברה הממשלתית "פיתוח", החברה לפיתוח ומח־ קר תעשיית יהלומים בע"מ. שר־המסחר־והתעשיה ח. ברי־לב השיב לו.

הוחלט : להעביר את העניין לוועדת הכלכלה.

ח. בהמשך הדיון על חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם), תשל"ד—1974, קרי־ אה ראשונה, השתתפו : י. בארי, מ. פעיל, א. הרליץ, ש. תמיר, ב. מואב, ל. דיציאן, ד. קורן, מ. חריש.

ישיבה קכ"א (ג' בטבת תשל"ה — 17 בדצמבר 1974)

היו"ר — מ. בן־פורת ; ש. ז. אברמוב.

א. שר־התבטחון ש. פרס השיב על 26 שאילתות של חברי הכנסת : ד. זכין, ז'. אמיר, י. תמיר, י. בן־ מאיר, מ. פרידמן, מ. שחל, ש. ארבלי־אלמוזלינו, י. שערי, י. בארי, א. ורדיגר, א. כץ, ש. לורינץ, ח. גרוסמן, ת. טובי.

ב. א. אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על הח־ לטת ועדת הכנסת להעביר הצעות לסדר־היום לוועדות המתאימות.

ג. שר־התחבורה ג. יעקבי השיב על 17 שאילתות של חברי הכנסת : י. דרניצקי (יודין), ש. לורינץ, מ. ארנס, ח. שמעוני, י. מודעי, ש. ארבלי־אל־ מוזלינו, ד. קורן, י. בארי, מ. פרוש, א. כץ, מ. פעיל, ג. פת.

שר־התיירות מ. קול השיב על 5 שאילתות של חברי הכנסת : מ. פרוש, ג. כהן, ש. ארבלי־אל־ מוזלינו, י. מ. אברמוביץ.

ד. מ. ורטמן הגיש הצעת חוק האומנים, תשל"ד— 1974. שר־המשפטים ח. י. צדוק השיב להצעה.

הוחלט : להעביר את הצעת החוק לוועדה שתיקבע על־ידי ועדת הכנסת.

ה. שר־המשפטים ח. י. צדוק הביא לקריאה ראשונה חוק פסיקת ריבית (תיקון), תשל"ה—1974. בווי־ כוח השתתפו : י. בארי, א. אבטבי, מ. שחל, נ. אליעד, א. אנקוריון. שר המשפטים השיב למת־ ווכחים.

הוחלט : להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ו. שר־התחבורה ג. יעקבי הביא לקריאה ראשונה חוק להארכת תוקף של תקנות־שעת־חירום (פיקוח על כלי שיט) (תיקון), תשל"ה—1974.

הוחלט : להעביר את החוק לוועדת החוץ והבטחון.

ז. ח. לנדאו הגיש הצעה לסדר־היום בדבר החלטת הממשלה על שירות מילואים של חברי הכנסת. שר־ הבטחון ש. פרס השיב להצעה.

הוחלט : לא לכלול את העניין בסדר־היום.

ש. אלוני מסרה הודעה בדבר הימנעות סיעתה מהצבעה.

ח. ג. כהן ומ. פעיל הגישו הצעות (נפרדות) לסדר־ היום בדבר סכנת התמוטטות מבנים רעועים בשכו־ נות העוני באזור תל־אביב ובערים אחרות עם תחילת גשמי החורף. שר־השיכון א. עופר השיב להצעות.

הוחלט : להעביר את הנושא לוועדת העבודה.

ישיבה קכ"ב (ד' בטבת תשל"ה — 18 בדצמבר 1974)

היו"ר — פ. שינמן ; מ. בן־פורת.

א. מזכיר הכנסת נ. לורך הודיע על המסמכים שהונ־ חו על שולחן הכנסת.

ב. א. אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על הח־ לטת ועדת הכנסת להעביר הצעות לסדר־היום לוועדות המתאימות.

ג. שר־התחבורה ג. יעקבי השיב על 6 שאילתות של חברי הכנסת : ח. ורדיגר, ח. אבו רביעה, ל. דיציאן, ג. פת, ח. גרוסמן, מ. פרוש.

שר־האוצר י. רבינוביץ השיב על 17 שאילתות של חברי הכנסת: ז. שובל, א. מויאל, י. הורביץ, ח. שמעוני, ש. ארבלי־אלמוזלינו, מ. ידיד, א. רונן, י. בארי, מ. פרוש, י. מודעי, ב. מואב, מ. פעיל, י. פלומין.

שר־החינוך־והתרבות א. ידלין השיב על 11 שאילתות של חברי הכנסת: ג. כהן, מ. חריש, פ. שינמן, א. נמיר, ת. טובי, ח. שמעוני, ש. ארבלי־אלמוזלינו.

ד. ש. תמיר הגיש הצעה לסדר־היום בדבר הצורך ברפורמה דחופה במס הכנסה. שר־האוצר י. רבינוביץ השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את הנושא לוועדת הכספים.

ה. א. אולמרט הגיש הצעה לסדר־היום בדבר הצורך להקפיא את תעריפי ביטוח הרכב בטרם תיכנס החלטת חברות הביטוח לתוקף. שר־האוצר י. רבינוביץ השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדת הכספים.

ו. ב. צ. קשת הגיש הצעה לסדר־היום בדבר משפט עלילת הדם נגד ד"ר שטרן בוויניצה, אוקראינה. שר־החוץ י. אלון השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון.

ז. י. בדר הגיש הצעת חוק התפזרות הכנסת השמינית, תשל"ד—1974. א. אנקוריון הציע להסיר את הצעת החוק מסדר־היום. י. בדר השיב לדבריו.

הוחלט: להסיר את הצעת החוק מסדר־היום.

ח. סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ט. ה. זיידל, ב. מואב, י. בן־מאיר, י. בארי הגישו הצעות (נפרדות) לסדר־היום בדבר שביתת הימאים. שר־התחבורה ג. יעקבי השיב להצעות. ת. זיאד הציע לא לכלול את הנושא בסדר־היום.

הוחלט: להביא את הנושא לדיון במליאת הכנסת.

י. א. אפרת הגיש הצעת חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), (תיקון מס' 16), תשל"ה—1974. שר־העבודה מ. ברעם השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה.

יא. א. כץ הגיש הצעה לסדר־היום בדבר התערערות מערכת שירותי החינוך בארץ. שר־החינוך־והתרבות א. ידלין השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדת החינוך והתרבות.

יב. סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

יג. השר לקליטת העלייה ש. רוזן השיב על שאילתה של חבר־הכנסת ב. צ. קשת (תיקון לתשובתו של השר, לאותה שאילתה, ביום 9 בדצמבר 1974).

יד. נ. אליעד וי. בן־מאיר הגישו הצעות (נפרדות) לסדר־היום בדבר סחבת בין־משרדית בישראל העלולה לסכל הקמת ישוב של כאלף משפחות מארצות־הברית בבית־שמש. השר לקליטת העלייה השיב להצעות.

הוחלט: להעביר את הנושא לוועדת העבודה.